

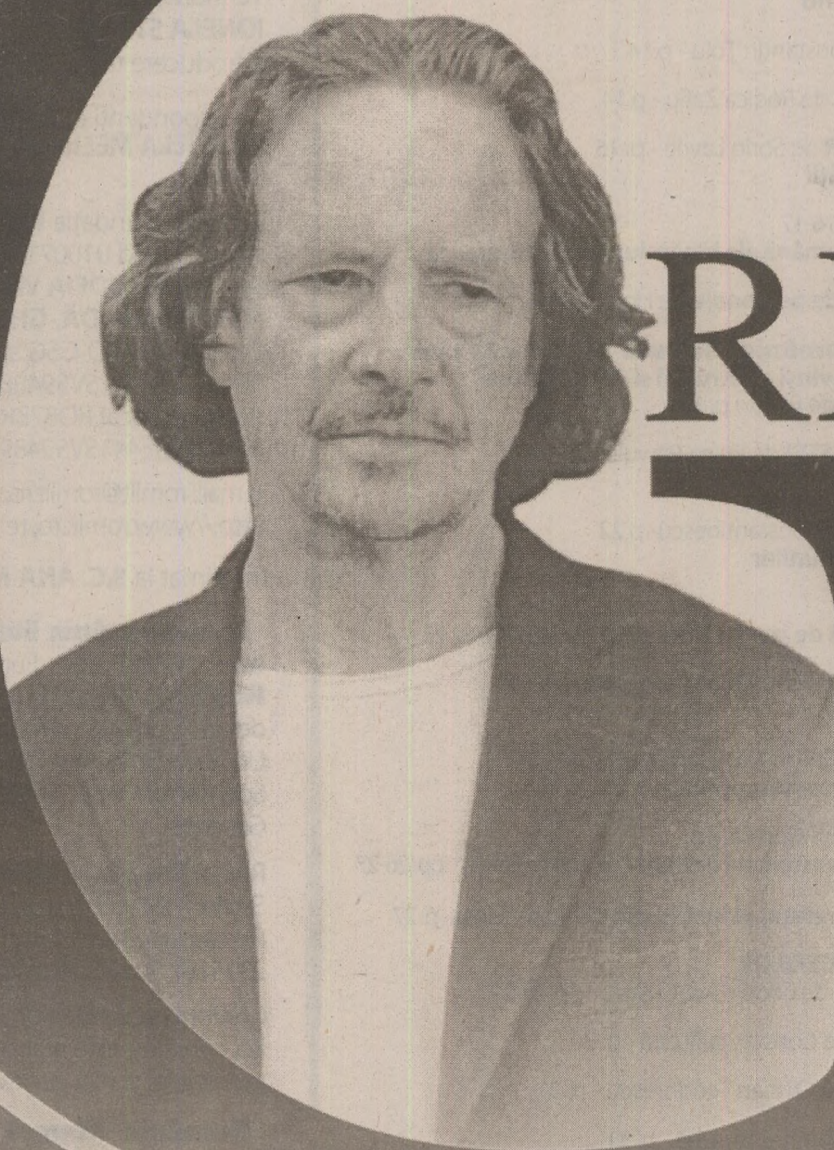
Apare sub egida Uniunii Scriitorilor cu sprijinul Fundației Anonimul

România literară 25

23 iunie 2006 (Anul XXXIX)

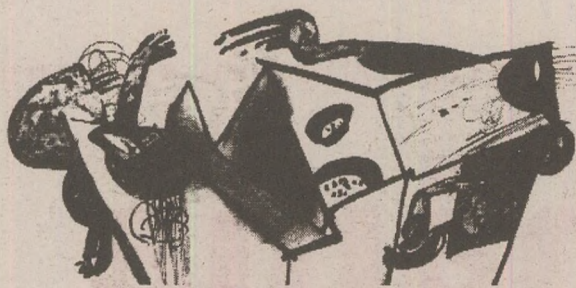
SCANDALUL HANDKE sau DREPTUL DE A

corespondență din Germania de la Rodica Binder

RESI

s u m a r

Despre titlurile academice - de Gheorghe Ceaușescu - p. 3

CONTRAFORT de Mircea Mihăieș - p. 4
Cu pucul la Securitate

LECTURI LA ZI de Tudorel Urian - p. 5
Postmodernism de secol XVIII

CRITICĂ LITERARĂ de Mircea A. Diaconu - p. 6
Paradisul senzual

CRITICĂ LITERARĂ de Cosmin Ciotloș - p. 7
Cronica unei cărți așteptate

Iunie de Gabriela Ursachi - p. 7

Poeme de Octavian Doclin - p. 8

LITERATURĂ de Lucian Raicu - p. 9
Lumea ca o pisică

CERȘETORUL DE CAFEA de Emil Brumar - p. 9

LITERATURĂ
Proiecte himerice de Simona-Grazia Dima - p.10
PRIN ANTICARIATE
Un om obosit de Simona Vasilache - p.10

CARTEA ROMÂNEASCĂ de Daniel Cristea-Enache - p. 11
Farmecul istoriei literare

SEMN DE CARTE de Gheorghe Grigurcu - p. 12
Un muschetar

ISTORIE LITERARĂ de Ion Simuț - p.13
Un român la Madrid

PREPELEAC de Constantin Țoiu - p.14

PĂCATELE LIMBII de Rodica Zafiu - p.14

CRONICA IDEILOR de Sorin Lavric - p. 15
Capcanele dreptății

LITERATURĂ - pp.16-17
Poeme în limba română ale tânărului Andrei Codrescu

Alcooluri și beții de personaje de Horia Gârbea - p. 18

INTERVIURILE României literare cu Ștefan Cazimir
„Sintem prea convingși pentru a fi și convingători”
a consemnat George Radu - p. 19

CRONICA OPTIMISTEI de Ioana Pârvolescu - p. 21
Vremea cititului

TEATRU de Marina Constantinescu - p.22
În țara aspră a minunilor

MUZICĂ
Încă o săptămână de jazz la Sibiu de Virgil Mihaiu - p. 23

CRONICA FILMULUI de Alexandra Olivotto - p. 24
O artistă veterană

CRONICA PLASTICĂ de Pavel Șușară - p. 25
Sculptori români contemporani

Correspondență din Germania
Scandalul Handke sau dreptul de a greși de Rodica Binder - pp. 26-27

Un român, elev preferat al lui Chopin de Monica Joița - p. 27

CRONICA TRADUCERILOR
Ce este un autor? de Codrin Liviu Cuțitaru - pp. 28-29

POST-RESTANT de Constanța Buzea - p. 30

LA MICROSCOP de Cristian Teodorescu - p. 31

CRONICA TV de Dumitru Hurubă - p. 31

OCHIUL MAGIC - p. 32

România literară®

Director :

NICOLAE MANOLESCU

Redacția:

GABRIEL DIMISIANU - director-adjunct

ALEX. ȘTEFĂNESCU - redactor-șef

OANA MATEI - secretar general de redacție

ADRIANA BITTEL, CONSTANȚA BUZEA,
MARINA CONSTANTINESCU, MIHAI MINCULESCU

Redactori asociați: **IOANA PÂRVULESCU,**
CRISTIAN TEODORESCU

Corectură:

CONSTANȚA BUZEA (pag. 8, 15, 16, 17, 19, 25, 30, 31),

SIMONA GALAȚCHI

ECATERINA IONESCU (pag.1, 2, 3, 4, 5, 9, 11, 13, 14, 21, 23, 24,
26, 27, 28, 29),

NINA PRUTEANU (pag. 6, 7, 10, 12, 18, 20, 22, 32).

Grafică: **MIHAELA ȘCHIOPU.**

Fotoreporter: **ION CUCU**

Tema numărului: *“Caut o casă care să semene cu vocea mamei”*

Tehnoredactare computerizată:

IONELA STANCIU, OANA MATEI

Introducere texte: **GEORGETA GHEORGHIU**

Correspondenți din străinătate: **RODICA BINDER** (Germania),
GABRIELA MELINESCU (Suedia), **LIBUŠE VALENTOVÁ**
(Cehia)

Redacția: Fundația **România literară**, Calea Victoriei 133,
sector 1, cod 010071, București.

Secretariat: **SOFIA VLĂDAN, CORNELIU IONESCU,**
MIRONA LAUDĂ, GHEORGHE VLĂDAN

Cont în lei: BRD-GSG agenția Șincai,
RO91BRDE441SV59488894410. Cont în valută: BRD-GSG
Agenția Șincai RO87BRD441SV59488974410 (USD),
RO37BRDE441SV59489004410 (EUR)

e-mail: romlit@romlit.ro; romania_literara@yahoo.com

http://www.romlit.ro; tel.: 021. 212.79.86; fax: 021.212.79.81

Imprimat la **S.C. ANA-MARIA PRESS**

Revista **România literară**

este editată de Fundația

România literară cu sprijin

de la Fundația „Anonimul”,

Uniunea Scriitorilor din România, Ministerul Culturii și Cultelor.
Sponsorizare de la Banca Română de Dezvoltare – Groupe Société
Générale

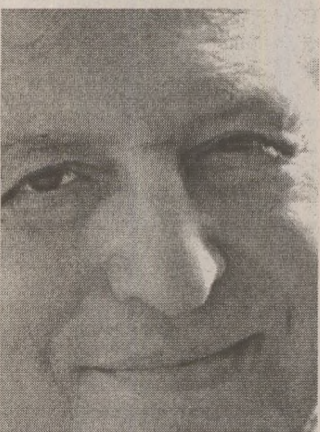
Revista **România literară** este editată de SC
Satiricon SRL, sub licență. S.C. Satiricon SRL, str. Școala
Floreasca nr. 3 sect. 1 București. Tel. 231.35.00, Fax.
230.51.07, E-mail: office@satiricon.ro

Conform prevederilor Statutului, Uniunea Scriitorilor din
România nu este responsabilă pentru politica editorială a
publicației și nici pentru conținutul materialelor publicate.

România literară este membră a Asociației Revistelor,
Imprimeriilor și Editurilor Literare (A.R.I.E.L.), asociație cu statut
juridic, recunoscută de către
Ministerul Culturii și Cultelor.

ISSN 1220-6318

Revistă editată
cu sprijinul
Fundației
ANONIMUL

actualitatea

Despre titlurile academice

Una din cele mai eficiente metode de distrugere a societății utilizate de comunisti a fost selecționarea cadrelor în domeniile academice nu în baza criteriilor de competență și de performanță, ci numai în funcție de interesul politic al guvernanților. Învățământul universitar umanist a fost dintre cele mai lovite: numai rareori și cu titlul de excepție tinerii de valoare puteau urca treptele unui *cursus honorum* academic în termenele normale. Câtă vreme România n-a beneficiat de „ajutorul frățesc” oferit cu generozitate de Armata Roșie concursurile în învățământul superior se făceau în respectul criteriilor și standardelor instituite de universitățile europene de tradiție. Abateri și abuzuri, dacă întâmplător se produceau, erau excepție, și nu regula dominantă. Așa se face că universitățile românești ajunseser să se bucure de un real prestigiu european în perioada interbelică. Regimul comunist a dat totul peste cap: instrucțiunile transmise în 1948 de la Moscova impuneau eliminarea din învățământ a profesorilor care se bucurau de aprecierea studenților. Sateliții ruși ai Kremlinului au aplicat fără ezitare instrucțiunile primite și au eliminat din universități profesori care nu erau nimic mai prejos de colegii lor din universități europene de mare tradiție. De altminteri, școala românească începuse să fie sincronă cu cea din Occident și o serie de publicații academice din țara noastră se bucurau de un bun nume, ca dovadă că celebrități apusene nu ezitau să publice articole importante în acestea. Eliminarea profesorilor cu reală valoare și vocație a condus la degradarea sistemului de învățământ și la promovarea unor nuliități incapabile de un demers intelectual în adevăratul sens al cuvântului. Chiar și personalitățile care se situau pe poziții „progresiste”, de pildă Alina Pippidi, au fost umilite și eliminate pentru ani buni, dacă nu definitiv, din învățământ.

Chestiunea titlurilor academice este mult prea importantă pentru a nu fi discutată cu toată seriozitatea. De curând în revista „22” Alina Pippidi Mungiu, Mihaela Miroiu și Andrei Cornea au dezbătut chestiunea cu inteligență, uneori prea experimental atunci când s-au situat pe poziții antinomice. Fostul președinte al Academiei, care a fost și președintele comisiei ministeriale, a intervenit și el în discuție în „Ziua” combatând noul regulament promovat de ministere, scoțind în discuție pentru umanisti obligația de publicare în reviste cotate ISI, care este absurdă. Atât Andrei Cornea, cât și fostul președinte al Academiei consideră că disciplinele umaniste nu pot fi cântărite la aceleași unități de măsură ca științele exacte, ceea ce în principiu corespunde realității. În același timp însă în domeniul umanist există foarte multe publicații, fie ele cotate ISI, fie nu, care consacra autoritățile intelectuale ale fiecărei specialități în parte.

Întrebarea la care trebuie să răspundem este următoarea: cum ca România să redevină o țară cu adevărat europeană din acest punct de vedere sau ne complacem într-o integrare superficială și exotică în cadrul Uniunii Europene?

Sunt convins că nu vor exista adepți pentru cea de-a doua soluție și că toată lumea dorește o ridicare a universităților la nivelul centrelor de cercetare românești la nivelul atins de instituțiile occidentale. Simpla afirmare a dorinței nu este suficientă. Pentru aceasta va trebui să ne dovedim competitivitatea publicând în reviste și edituri în care se manifestă colegii noștri din țări cu veche tradiție academică. Cum poate fi considerat cineva un bun cercetător în domeniul filologiei clasice, de pildă, dacă nu publică în reviste precum „Latomus” din Belgia, „Revue des Etudes Grecques” din Franța, „Journal of Roman Studies” din Anglia, „Gymnasium” și „Klio” din Germania, „Tyche” din Austria și încă multe, multe altele? Eu am referit la o singură specialitate, dar asemenea periodice există numeroase pentru toate specialitățile și pentru toate domeniile de cercetare, de la cele de erudiție, prin excelență, până la cele de pură speculație filozofică. Dacă nu vom participa la viața academică europeană nu ne vom putea apărea ca țara de cultură. În ultimii ani au apărut la noi numeroase articole și cărți, unele din ele au primit prestigioase premii naționale, despre importante probleme mult dezbătute de cercetătorii umanisti europeni, au fost publicate numeroase traduceri noi de texte filozofice, cum sunt Plotin sau Aristotel și studii introductive ample; ba chiar am asistat, fapt îmbucurător, la polemici academice între diferiți comentatori și traducători. Mi s-a pus întrebarea de ce acești autori care discută atât de mult despre spinoase probleme de critica de text la Platon sau Plotin nu își publică ipotezele și comentariile și în revistele consacrate occidentale sau măcar în publicațiile academice românești într-o limbă de largă circulație? Ar fi benefic pentru prestigiul culturii românești dacă lumea savantă europeană ar omologa coniecturile și interpretările exegetice ale noștri. Dar

nu numai asemenea chestiuni. Am dat acest exemplu, deoarece probleme de critică de text pentru autorii greci și latini constituie un domeniu în care cercetătorii noștri n-au excelat niciodată până acum. Cât de important ar fi ca un cercetător din România să publice o ediție din Plotin sau *Republica* lui Platon în colecții celebre de texte clasice, cum sunt Teubner, Oxford, Guillaume Bude! La fel de bine pot fi, mai bine spus trebuie publicate interpretările filozofice ale exegeților români la textele dialogurilor lui Platon, de pildă, sau dezvoltările teoretice care au ca punct de plecare gândul unui autor din vechime sau din epoca modernă. Paleta publicațiilor academice este foarte largă și cu cât mai mulți oameni de cultură de la noi vor fi prezenți în ele, cu atât vom fi mai europeni și din acest punct de vedere.

Andrei Cornea se plânge, cu bună dreptate, de dificultățile de documentare pe care le întâmpină cercetătorii români: bibliotecile noastre sunt foarte sărace în comparație cu cele de care beneficiază colegii noștri occidentali și, în mod evident autoritatea publică trebuie să găsească soluții pentru ameliorarea situației. Dar, faptul că avem un handicap serios în această privință nu trebuie să ne împiedice să contribuim la adâncirea unor chestiuni care preocupă lumea savantă de multă vreme. Dacă avem idei și rigoare în dezvoltările intelectuale, dacă stăpânim cu adevărat textele autorilor pe care-i interpretăm, atunci vom găsi mijloacele prin care să depășim handicapul pe care-l avem mai ales în ceea ce privește literatura secundară. În timpul stăpânirii comuniste documentarea se făcea cu și mai mari dificultăți decât azi și cu toate acestea reușeam cu greu, dar reușeam, să ne ținem la curent cu punctele de vedere exprimate în publicațiile de specialitate din străinătate. Acum avem infinit mai multe mijloace: să amintesc numai faptul că principala bibliografie în domeniul studiilor clasice, *Année Philologique* este accesibilă pe internet. În ceea ce privește trimiterea unui manuscris spre publicare în afara țării dificultățile întâmpinate în trecutul socialist erau și mai mari, căci expeditorul era constrâns sau să se supună unor mari umilințe din partea cenzorilor regimului, fără să aibă garanția succesului, sau să utilizeze mijloace în afara legalității epocii asumându-și riscurile de rigoare. Ei, bine, în pofida acestor dificultăți a existat o prezență românească de bună calitate în publicațiile de prestigiu din străinătate. Azi nu mai avem nici-o scuză dacă ne vom situa în afara lumii academice europene. Repet: România trebuie să redevină o țară europeană și din acest punct de vedere. Depinde numai de noi. Dar pentru aceasta este imperios necesar să abandonăm pasivitatea care ne împinge să găsim justificări pentru neîmplinirile noastre permanente. Dacă în domeniul politic un partid aflat pe o coordonată de actualitate dispăre în ciuda unei glorioase tradiții din inconștiența unei conduceri neputincioase, locul acestuia va fi luat de o formațiune nouă, deoarece coordonata nu poate rămâne fără reprezentare, în domeniul intelectual. Nesincronizarea cu Europa va conduce matematic la marginalizarea țării. Iar cultura națională va trezi interes și va fi luată în considerație atunci când ne vom fi demonstrat capacitatea de a formula propoziții fundamentale despre subiectele dezbătute în centrele academice ale lumii civilizate. Când vom fi roșii interpretări bine gândite asupra unui Platon, Aristotel, Augustin, Descartes, Kant, Jaspers etc., atunci vor fi ascultate cu interes real și opiniile noastre despre filozofia românească. Asta pentru filozofie, dar ceea ce am spus mai înainte este valabil pentru orice domeniu umanist. Fără un asemenea demers nu vom ieși dintr-un provincialism academic, nu vom fi priviți decât cu condescendență și vom oferi imaginea unei culturi care se laudă cu niște valori și cu niște interpretări pe care nimeni nu le ia în seamă.

Să revenim la problema ascensiunilor în ierarhia academică. Din nefericire la noi nu au avut loc până în prezent concursuri autentice pentru ocuparea posturilor de conferențiar și profesor. Au fost scoase la concurs posturi, dar de fiecare dată nu s-a

prezentat decât un singur candidat (dacă au existat și cazuri când a fost o competiție reală, apoi acestea au fost excepții). Astfel concursurile au pur și simplu aspectul unei promovări, ceea ce contravine ideii de concurență liberă caracteristică unei vieți academice reale. Criterii vor prevala atunci când pentru o catedră universitară se vor prezenta patru sau cinci candidați? Oare nu studiile publicate în revistele cu autoritate în domeniu și a cărților aparute în edituri consacrate? Și nu se va da precădere revistelor consacrate din străinătate? Acestea, chiar dacă nu sunt un barometru absolut, oferă suficientă garanție de competență pentru acordarea titlului de conferențiar sau de profesor. Și încă ceva: va veni ziua când România va deveni membră a Uniunii Europene; piața muncii se va liberaliza; în Occident există un șomaj în rândul tineretului academic. Oare nu vor fi tentați mulți dintre ei să concureze la catedre în România? Cum vor face față în această situație tinerii noștri care se vor măsura cu specialiști cu publicații în marile reviste academice ale domeniului, în timp ce românii se vor prezenta numai cu articole și cărți în limba română în reviste neștiute de mai nimeni în plan european? Va trebui *volens, nolens* să adoptăm standardele europene și riscăm să ne prezentăm cu o nouă generație care nici ea nu este pregătită, de data asta exclusiv din vina noastră, să facă față exigențelor pe care le impune noua realitate. A găsi numai justificări pentru lipsa noastră de prezență în publicațiile de prestigiu europene este doar expresia unui complex de inferioritate pentru depășirea căruia nu facem nici cel mai mic efort.

Ex-președintele Academiei susține că dacă azi G. Călinescu ar concura pentru o catedră universitară, ar fi respins, deoarece n-ar avea publicații ISI. Am mai spus însă: criteriul trebuie modificat, căci nu toate publicațiile de referință sunt cotate ISI. Argumentul este fals, căci imediat după încheierea războiului, dacă România n-ar fi fost cotoplită de Armata Roșie, Călinescu ar fi participat din plin la viața culturală a vechiului continent prin conferințe ținute în marile centre universitare și prin importante studii publicate în reviste de mare prestigiu. Iar contactele internaționale l-ar fi stimulat să scrie mai multe studii și mai bine fundamentate despre scriitorii străini. Ce-l împiedica pe un istoric al literaturii române să publice studiul într-o revistă de literatură comparată?

Și nu trebuie să fie un criteriu prevalent și nici nu este într-o viață universitară normală. Ferdinand de Saussure a devenit profesor universitar cu foarte puține pagini tiparite. Dar el a revoluționat indoeuropeanistica în șaisprezece pagini! O comisie de specialiști va putea aprecia cât de importante sunt contribuțiile participanților la un concurs pentru o catedră. Cu o singură condiție: membrii comisiei să fie autorități în materie.

Câteva cuvinte despre doctorat. În principiu titlul de doctor este acordat de o universitate. N-am auzit că în vreo țară civilizată Ministerul Învățământului să aibă vreo atribuție în acest sens. S-a instituit la noi comisia ministerială care ratifică și titluri de doctor, deoarece, s-a spus, trebuie o cenzură pentru a stopa o inflație de doctori determinată de numărul enorm de universități de stat sau particulare răsărite după revoluție ca ciupercile după ploaie. Dar comisia nu și-a împlinit rolul din moment ce un Mischie a primit titlu academic din moment ce profesori străini, cunoscători ai realităților românești, afirmă că la noi numai analfabeților li se refuza titlul de doctor. Asta nu înseamnă că nu există și strălucite teze de doctorat. Trebuie însă găsită modalitatea pentru ca rebuturile să nu mai poată să se bucure de titluri în principiu de mare prestigiu. Asta va deveni posibil atunci când universitățile noastre vor conștientiza enorma responsabilitate care le revine în procesul de transformare a României într-o țară cu adevărat europeană.

În concluzie socotesc că umanistii români trebuie să-și manifeste prezența în viața academică a lumii civilizate. Acest lucru impune eforturi, dar ele trebuie făcute dacă nu vrem să devenim periferici din acest punct de vedere. Concursurile pentru conferințe și catedre universitare se cuvine să fie competiții reale între mai mulți tineri specialiști cu o valoare consacrată de publicații serioase și de un titlu de doctor conferit de o universitate prestigioasă. Ar fi un dezastru național dacă sechelele epocii comuniste și-ar continua acțiunea destructivă și după primirea României între membrii Uniunii Europene. Nu e cazul să perseverăm diabolic în cultivarea formelor fără fond.

Gheorghe CEAUȘESCU

actualitatea

Mircea Mihăieș

CONTRAFORT

Cu pucul la Securitate

Un truc de mare efect, predat tuturor agenților secreți, de la KGB la CIA și de la Securitate la MI5 (îl puteți găsi în orice carte dedicată subiectului) îl constituie strategia confruntării frontale cu adversarul. Esența e cât se poate de simplă, însă necesită nervi tari. Să luăm un exemplu simplist: cineva te acuză că i-ai furat telefonul mobil de pe masă. Pus în fața afirmației directe, e obligatoriu să găsești o modalitate de a evita confruntarea frontală. Nu vei spune niciodată că ai furat sau nu, ci începi o dizertație despre producția de „celulare” a planetei, despre cele mai spectaculoase modele, despre ce pregătesc japonezii în domeniu și alte fleacuri menite să abată atenția de la subiectul propriu-zis. Apoi, când vigilența adversarului e adormită, spui că nu ești singurul care fură, că, de fapt, există o noblețe a furtului și că, în general, prost ești tu, cel furat, și nu individul inteligent care te-a deposedat de obiect.

O tactică de acest gen a fost întrebuițată de Dan Voiculescu în chestiunea dosarului de Securitate. În primă instanță, el a susținut sus și tare că n-a avut vreodată de-a face cu oamenii de la „Ochiul și Timpanul”. Apoi, că singurele sale contribuții la tezaurul de hârtii al sinistrei instituții au fost niște banale documente de serviciu. Mai mult, că la fel ar fi procedat și Traian Băsescu, pe vremea când era comandant de vas. În fine, într-un acces de furie și disperare, a afirmat, megalomanic, că toți angajații din vremea statului comunist, adică vreo opt milioane de inși, au colaborat cu Securitatea. Nu pot vorbi în numele celorlalți șapte milioane nouă sute nouăzeci și nouă de

mii nouă sute nouăzeci și nouă, dar eu unul n-am turnat pe nimeni, niciodată. Și, în numele acestui fapt, îl calific pe Dan Voiculescu drept un mincinos fără rușine.

E treaba sa că a făcut carieră sub comuniști, îl privește că n-are nici o remușcare pentru comportamentul din trecut. E, deocamdată, de natură secundară chiar felul în care a acumulat o colosală avere —deși unii vad o legătură directă între afacerile sale și relațiile cu Securitatea. Ce începe să fie treaba oricărui român e faptul că un astfel de individ, care ne consideră pe toți turnători, vrea să ne fie șef. Prin faptul că ne-a jignit, că a avut neobrăzarea să ne coboare la același nivel moral cu el, individul merită întregul dispreț. O fi Dan Voiculescu talentat la făcut bani, dar la curaj și demnitate e un jalnic repetent.

În loc să-și asume păcatele trecutului, fostul hocheist ne aruncă în față găleata cu lături. Doar-doar reușește, prin acuzații zvârlite în stânga și-n dreapta, să ne facă să uităm cu cine avem de-a face. Până în clipa de față, ziarele dau drept sigură activitatea sa de turnător. Și încă unul care s-a acoperit de rușinea de a fi făcut „poliție politică”. Disperat că lumea îl vede, în sfârșit, în adevărata sa lumină, asemeni personajului descris de Marin Preda, încearcă să arunce cu noroi în cine poate. De vină ar fi, în opinia lui „Felix”, Mircea Dinescu, membrul CNSAS care ar fi sugerat presei adevărul. Perfect fals: până și un începător într-ale jurnalisticii și-a dat seama care a fost verdictul Consiliului CNSAS fără ca Mircea Dinescu să fi deschis gura: pe de o parte, era o decizie definitivă (cu alte cuvinte, oricâte elemente noi ar fi apărut, adevărul celor reieșite din dosarele consultate nu putea fi răsturnat —adică s-au găsit probe ale colaborării sale), pe de alta, că presa va afla verdictul abia peste două săptămâni. Chiar fără să fi consultat legea, puteai deduce că un astfel de interval e necesar doar atunci când se dă dreptul la contestație. Or, nici un om cu mintea întregă nu contestă o decizie care îl avantajează!

În clipa de față, nu se mai pune problema credibilității au lipsei de credibilitate a lui Dan Voiculescu. Din păcate, el este șeful unui partid aflat la guvernare și a ajuns în Parlament printr-un sperjur. Ce poziție va avea partidul față de omul care, pe de o parte, li s-a înfățișat drept un apărător al „umanismului”, iar, pe de alta, turna (citez din presă, nu inventez!) pe rupe la Securitate. Ce credibilitate pot avea niște oameni care acceptă în fruntea lor un individ al cărui dispreț e atât de mare încât îi consideră, la grămadă, turnători pe toți contemporanii?

Rămâne, firește, chestiunea la care nu se poate răspunde în mod definitiv: ce anume îl poate împinge pe un individ cu trecutul lui Dan Voiculescu în zona sinucigașă a dezvăluirilor primejdioase? N-avea suficienți bani? Nu-i ajungea puterea? Nu era mulțumit cu influența exercitată prin canalele de televiziune și presa scrisă aflată la dispoziția sa? Nu îl satisfăcea gustul puterii conferit

de poziția de etern șef „umanisto-conservator” pare că nu. Dacă ar fi vorba de un alt individ, pro că s-ar fi spus că-l apăsa vina inconștientă a raului c în vremea comunismului și că, prin mărturisirea pacă încerca să-și ispășească vina. Nu cred ca astfel de argur pot fi invocate în legătură cu Dan Voiculescu. Agresivă aroganța și felul jignitor în care a cerut să fie cerc noile dosare scoase din ghearele Securității suger două lucruri: ori că personajul mergea laacial absolută, ori că avea asigurări că probele referitor activitatea sa de turnător au dispărut.

În oricare din situații, e evident că șeful „conserv are serioase probleme de raportare la realitat atunci, cum mai poate avea pretenția de-a rămâi fruntea partidului? Din câte îmi dau seama, nu există o șansă ca el să-și depună demisia. La felul în ca desfășoarea întâlnirilor în acel partid (cu aplauze insis la adresa liderului, cu o regie atent gândită a tot ce m posibilitatea ca Dan Voiculescu să fie dat de-o pă exclusă. Faptul că un alt personaj cu enorme prob de biografie trecută și de imagine curentă, Gheo Copos, se află în fruntea partidului spune ceva de interesele care i-au adus împreună pe astfel de inc

Nu am suficiente date pentru a mă referi la acti din teritoriu, dar un vechi proverb spune că „ci aseamănă se adună”: era cât pe ce ca însuși Adrian Nă să primească azil în acest partid care are atâtea moti urască CNSAS-ul, cu ai săi „lingatori de dosar cum îi califica nepotul mătușii Tamara. „Soluția imo a aducerii la guvernare a echipei lui Dan Voicules arată, din ce în ce mai urât mirositor, neajunsu. Dacă un individ, precum „umanistul” de servic Securității, are impertinența să se autodesemneze p funcția de vice-premier și singura reacție cu ad adecvată rămâne aceea a lui Marius Oprea —eare a an că-și depune demisia, în caz că va fi obligat să luc în Guvern, alături de posesorul pseudonimelor „Fe „Mircea” și „Dorin” —înseamnă că în România c rămas mult prea puțină onoare, dar enorm de multă pr Ce-i care-și închipuie că a lucra alături de Dan Voicu nu duce la nici un fel de consecințe (ca și cei care luc pentru el!) se înșală amarnic. Cineva obișnuit sa n să ni se înfățișeze drept altceva decât este în real, sfidând bunul simț și acuzând cu impertinență pe o nu-i face pe plac, nu poate să nu infecteze, devreme sau mai târziu, mediul în care respiră.

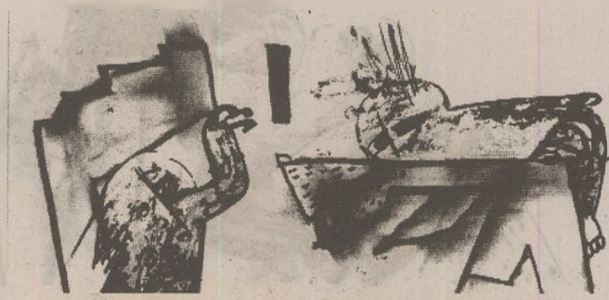
Nu cred că, pentru românul de rând, destina Dan Voiculescu are vreo importanță. Dar tocmai destin ar trebui să-i înfurie pe mulți dintre cei t într-o aventură politică care le-a ruinat cărierelor membru al Partidului Conservator înseamnă, în de față, a accepta să fii în solda unui turnător. ■

cărți primite

- Marta Petreu, *Scara lui Iacob*, poezii, Editura Cartea Românească, București, 2006, 92 p.
- Ana Blandiana, *Spaima de literatură*, eseuri, Editura Humanitas, București, 2006, 300 p.
- Ana Blandiana, *A fi sau a privi*, eseuri, Editura Humanitas, București, 2006, 216 p.
- Ana Blandiana, *O silabisire a lumii*, eseuri, Editura Humanitas, București, 2006, 252 p.
- Dumitru Țepeneag, *Hotel Europa*, roman, ediția a doua, prefață de Eugen Simion, colecția „Scriitori Români”, Editura Corint, București, 2006, 454 p.
- Dumitru Țepeneag, *Pont des Arts*, roman, ediția a doua, colecția „Scriitori Români”, Editura Corint, București, 2006, 360 p.
- Dumitru Țepeneag, *Maramureș*, roman, ediția a doua, colecția „Scriitori Români”, Editura Corint, București, 2006, 400 p.

- Gina Sebastian Alcalay, *Înainte de a fi prea târziu*, eseuri, prefață de Gabriel Dimisianu, Editura Hasefer, București, 2006, 396 p.
- Anca Pedvis, *Propilog*, poeme, prezentare pe ultima copertă de Eugen Negrici, Editura Ideea Europeană, București, 2006, 70 p.
- Anatolie Paniș, *Ultimul tren spre România*, „romanul Basarabiei”, Editura Snagov, București, 2006, 400 p.
- Mihail Galațanu, *Mireasa fără corp*, roman, prezentare pe ultima copertă de Alex. Ștefănescu, Editura Muzeul Literaturii Române, București, 2006, 323 p.
- Mariana Dan, *Îngerii din stație*, poezii, desene de Vlad Ciobanu, postfață de Eugen Simion, Editura Vinea, București, 116 p.
- Nicolae Manolescu, *Andersen cel crud și alte teme*, Editura Corint, București, 2006, 400 p.
- Eugen Simion, *Timpul trăirii, timpul mărturisirii. Jurnal parizian*, Editura Corint, București, 2006, 600 p.
- Mihnea Rudoiu, *A toi, cuando tu no estas*, roman, Editura Humanitas, București, 2005, 428 p.
- Ion Iachim, *Decameron basarabean*, roman, Editura Pontos, Chișinău 2005, 368 p.

critică literară

Dacă acceptăm convenția literară destul de puțin plauzibilă (că în epoca internetului și a telefoniei mobile s-ar putea găsi o întreagă corespondență scrisă cu pixul, care să cuprindă toate scrisorile, atât cele scrise, cât și cele primite de oameni aflați pe trei continente: Europa, Australia și America de Nord), nu se poate să nu remarcăm perfectă credibilitate a fiecărei scrisori și felul în care întregul epistolar devoalează, mai bine decât orice analiză, stările de suflet ale personajelor. Citite în succesiunea lor, scrisorile sunt revelatoare ale ființei umane care înregistrează cu maximă precizie stările de suferință amoroasă, dar și îndoielile, temerile, obsesiile, frământările protagoniștilor. Tonul unei scrisori, aproape insesizabilele nuanțe stilistice, timpul scurs între primirea unei scrisori și redactarea răspunsului sunt primele care înregistrează eventuale modificări de nivel într-o relație amoroasă, ele pot oferi instantaneu răspunsuri la chestiuni despre care cei doi parteneri de dialog evită deocamdată să vorbească deschis. Modernitatea acestui gen de analiză implicată, care se dezvăluie exclusiv din succesiunea scrisorilor — modalitate artistică ce explică prospețimea peste vreme a unui roman precum, să zicem, *Legăturile primejdioase* de Choderlos de Laclos — este remarcată de cei doi tineri traducători/comentatori ai romanului. Ei văd aici semnele postmodernismului, chiar dacă procedul e vechi de câteva secole:

„ - Mai multe vieți, viețile a patru oameni oferite pe tavă. Ma gândesc chiar să scriu un roman postmodern, un roman unde autorul să nu intervină deloc, să lase doar scrisorile să vorbească.

- Aiureala asta înseamnă postmodern?

- Înseamnă postmodern extrem, chiar nu-ți dai seama?

În viitorul meu roman, gata cu prostiile, conflicte, personaje, acțiune lungă, gata cu autorul care știe tot, gata cu maculatura asta adunată de secole și pe care nimeni n-o mai citește...” (p. 247).

Fiecare dintre cei patru semnatari de scrisori ai romanului lui Mihai Zamfir are propria sa marcă stilistică, la conturarea căreia au contribuit cultura, experiența de viață, stările de spirit date de întâmplările din jur. Petru este intelectualul puțin bizar, rupt de viața socială, care trăiește mai mult în amintire. Poartă în suflet Portugalia tinereții sale, pentru el timpul a înghețat în Lisabona de la mijlocul deceniului opt, este încă îndrăgostit de fata la care visa în urmă cu un sfert de veac. După ce se stabilește în Portugalia are șansa de a-și vedea împlinită iubirea pentru Isabel, iar ulterior acestui moment de vârf, intensitatea corespondenței sale scade simțitor. Isabel este o femeie modernă, destul de pragmatică, trecută prin revoluția sexuală din ultimele decenii ale secolului trecut. Se mută într-o țară anglo-saxonă aflată la capătul lumii, ratează un mariaj și, pas cu pas, este cucerită de scrisorile foarte inflăcărâte ale fostului ei admirator din tinerețe, al cărui chip se cam estompose în mintea ei. Inițial scrisorile Isabelei sunt politicoase, dar reci, pauzele pentru răspuns sunt lungi, entuziasmul ei pentru această corespondență este aproape de zero. Cu timpul, implicarea ei este tot mai mare, tonul și cadența corespondenței se schimbă evident, pasiunea pune stăpânire pe ea și, în final, Isabel este cea care ajunge să se plângă de încetineala de reacție a lui Petru. Andrei este cazul tipic de intelectual emigrat în vremea comunismului, ajuns profesor de prestigiu într-o mare universitate americană, dar trăind cu nostalgia vechilor colegi de școală și a întâmplărilor din România comunistă. În fine, Lidia este soția care i-a frânt inima lui Petru părăsindu-l pentru a emigra în Germania și care, după o relație ratată, dorește, după revoluție să se întoarcă acasă și să își reia viața dinainte (inclusiv bărbatul). Sufletul ei este o combinație de nostalgie și frustrare, iar tonul scrisorilor ei adesea sarcastic. Într-un fel fiecare dintre aceste personaje trăiește o dramă a singurătății, așteaptă cu înfrigurare scrisorile, singurele capabile să dea existenței lor necesara dimensiune afectivă.

În tumultul vieții cotidiene, scrisorile sunt șansa acestor oameni de a se regăsi pe ei înșiși, de a plonja în amintiri, de a iubi și de a medita la cele trecute și viitoare. Fiecare epistolă este o pauză de respirație, ocazia de a-și expune

gândurile cele mai intime, iluzia că se află pe aceeași lungime de undă cu celălalt. Meditațiile sunt adânci, au miză existențială, ca aceste gânduri ale lui Petru despre trecerea timpului: „În tinerețe crezi că ai înaintea un șir nesfârșit de zile, căruia nu-i vezi capătul; la «anii falnici treizeci» (am citat aproximativ dintr-un poet român), șoseaua anilor, lunilor și săptămânilor pare nesfârșită; nici nu știu când am parcurs-o, și iată că am ajuns foarte aproape de capătul ei — dacă îmi va fi dat să ating vârsta medie din România pentru ieșirea mea din scenă. Cum au zburat anii mei între treizeci și unu și cincizeci și șase, între prima Lisabona și Lisabona de acum? Probabil că la fel cum au zburat zilele din septembrie până azi” (p. 78).

În legătură cu precedentul roman al lui Mihai Zamfir, *Fetița* s-au auzit voci care au reclamat pudibonderia excesivă a autorului, faptul că dincolo de conversații nu se petrece (aproape) nimic semnificativ în plan erotic. În *Se înnoptează. Se lasă ceața* lucrurile stau cu totul altfel la acest nivel. Scenele toride nu numai că abundă, dar

ele ar putea intra în cea mai exclusivistă antologie de literatură erotică. Dacă ceva sună fals în acest roman, cred că este tocmai această frenezie erotică la limita salbăției (rupe nasturi, sfîșie chiloți) a acestui intelectual de 56 de ani, care în majoritatea timpului trăiește în deplină abținere și al cărui suflet pare atins iremediabil de o melancolică depresie. Mai mult decât atât, el nu ezită să-i povestească fostului său coleg de facultate, actualul profesor american Andrei Dumitrescu, în termeni mai mult decât expliciti performanțele sale erotice, asemenea unui adolescent căruia nu i-au dispărut toate coșurile de pe față. În schimb, evoluția sentimentală a Isabelei, sesizabilă cu maximă finețe de la o scrisoare la alta, este cât se poate de credibilă. La fel cum plauzibilă pare și melancolia tot mai frustrată a Lidiei.

Se înnoptează. Se lasă ceața este un roman de mare subtilitate și modernitate. Sufletul lui Petru se dezvăluie pas cu pas din confesiunile întretăiate ale celor patru personaje, fiecare contribuind cu o nuanță nouă la creionarea personajului în întreaga sa complexitate. Iar evoluția iubirii dintre Petru și Isabela se citește, realmente-cu sufletul la gură. Mihai Zamfir demonstrează cu această carte că romanul epistolar de factură iluministă are încă șansa lui, poate suferi un *up date* în postmodernitate. Un astfel de roman aduce o fărâma de sentiment, de căldură umană și de raționalitate în supertehnologizată și standardizată lume contemporană. ■

Tudorel Urian

LECTURI LA ZI

Postmodernism de secol XVIII

Mihai Zamfir, *Se înnoptează. Se lasă ceața*, Editura Polirom, Iași, 2006, 260 pag.

Nimic nou sub soare! Dacă prin romanul *Fetița* Mihai Zamfir și-a propus să demonstreze (nu comentăm rezultatele) că este posibilă transplantarea în sol românesc a unui roman celebru - *Lolita* de Vladimir Nabokov - cu noua sa carte, *Se înnoptează. Se lasă ceața* (titlu cam romanțios pentru gustul cititorului actual), experimentul se prelungeste spre zona literaturii epistolare din epoca luminilor. O convenție literară devenită loc comun (găsirea unui pachet de scrisori) este pretextul devoalării unei „iubiri imposibile” între un profesor român, în vârstă de cincizeci și șase de ani, relativ sărac, al cărui vis este să trăiască în Portugalia, și o portugheză bogată, cu unsprezece ani mai tânără, stabilită în Australia. Cei doi s-au cunoscut în anul 1975 și tind să se regăsească după ce bărbatul a descoperit semnătura fostei sale iubite în paginile unei reviste de specialitate. Dincolo de schimbul direct de scrisori, imaginea protagoniștilor este completată de detaliile suplimentare revelate în corespondența bărbatului cu alte două persoane: prietenul și fostul său coleg Andrei Dumitrescu, stabilit în Statele Unite și fosta sa soție Lidia, revenită în țară după o experiență eșuată în Germania. Și pentru ca tacămul să fie complet, întregul epistolar este comentat de doi tineri din zilele noastre care se căznesc să pună în ordine scrisorile și să le traducă în limba română pe cele scrise în portugheză de protagoniștii poveștii de amor (Petru Cosmovici și Isabel Nogueira).

www.polirom.ro

■ Norman Manea
Întoarcerea huliganului
Ediția a II-a

■ Ruxandra Gesereanu (coord.)
Comunism și represune în România

■ **Antologia poeziei românești la zid**
(conține CD multimedia)
ediție îngrijită de Ion Barbu

■ Irvine Welsh
Trainspotting

Suplimentul
CULTURA

Un săptămânal realizat în colaborare cu Ziarul de Iași și Gazeta de Sud

critică literară

Poate că nu există titlu mai potrivit — și mai provocator — pentru poezia lui Emil Brumaru decât *Infernala comedie*. Nu-i vorbă, nu e un titlu inventat de noi; cu el, Emil Brumaru însuși își numește ultima apariție editorială, gândită ca o sinteză a liricii sale pe teme, dacă putem să spunem așa, erotomane. E vorba, nu mai mult, de 43 de sonete; *sonete* zice poetul, lăsând impresia că se înscrie astfel într-o formulă a înstrăinării de sine, cumva parnasiană; notate cu cifre romane, ele ar trebui să dea seamă tocmai de o astfel de situație a eului în lucruri. În fine, nu aici aș căuta deocamdată pretextul notelor mele dispartate, ci, pentru a reveni iritant, în titlu.

Așadar, *Infernala comedie*¹⁾, zice Emil Brumaru, gândind la comedia veche a lui Dante, supranumită, o știm prea bine, divină. Trimitere nu tocmai lipsită de temei din moment ce spațiul comediei e unul paradisiac. Diafanul și genuinul îi sînt, mai mult decît dovezi, părtașe. Și despre genuin și diafan s-a tot vorbit în legătură cu poezia lui Emi Brumaru, deși nu cred că în contexte care să depășească suprafața. De aceea, vom reveni. Deocamdată, însă, oximoronic, titlul vorbește tocmai despre o altă natură a paradisiacului. La Emil Brumaru, el are atributul și esența infemalului: e deopotrivă coșmarec și hipertrofiat. Orice am spune, o atrofiere a senzualității face ca paradisiacul și infemalul să fie una. Cel puțin așa ar părea lucrurile la o privire care nu e nici ea decît la marginea teritoriului pe care fervoarea imageriei lui Emil Brumaru o instituie. Căci mie mi se pare că această depășire a contrariilor (într-o sinteză) e mai aproape de Urmuz decît de Dante. Sau, mai exact, se-nîmplă la Emil Brumaru ca Urmuz să-l înghită pe Dante; textul, adică, să înghită experiența. Așa încît, paradisiacul și infemalul sînt ornamentele decadente și manieriste ale unei existențe care se topește tocmai prin exces. Cum nimic nu există, cum existența e o simplă ipoteză, Emil Brumaru joacă pe cartea materiilor care înfloresc într-o proiecție fantasmagorică pentru că nu-i interesat decît de miezul impalpabil. Poate tocmai de aceea, oricîtă gratuitate ar suporta imaginarul lui, el nu-i lipsit de un suport elegiac.

În fine, n-am să citez din această ultimă apariție editorială (o explicație e necesară: revista în care scriu n-ar putea atășa pe orizontală paginii, cum se întîmplă cu volumul, o notă care să precizeze că „această carte conține texte și ilustrații erotice explicite, fiind interzisă minorilor”), dar, pentru demonstrație, voi trimite la un poem cu care se deschide o mai veche antologie, poem, din acest punct de vedere, exemplar. Iată-l, în toată lungă lui splendoare: „O, vechi și dragi bucătării de vară, / Simt iar în gură gust suav de-amiază / Și în tristețea care mă-nconjoară / Din nou copilăria mea visează: / Tenibahar, piper prăjit pe plită, / Pești groși ce-au adormit în sos cu lapte, / Curcani păstrați în zeama lor o noapte / Spre o delicatețe infinită, / Ciuperci cît canapeaua, în dantele, / Icre cu bob balos ce ochiu-și cască, / Aluaturi tapisate crescînd grele / Într-o dobitocie îngerească, / Moi miezuri de ficiți în butoiașe / De ou de melc, înlăcrămate dulcele, / Mujdeiuri ireale, șunci gingașe / Cînd sufletu-n muștar vrea să se culce, / și-n ceainice vîdindu-și eminența / Prin fast de irizări și toarte fine / Ceaiuri scăzute pîna la esența / Trandafirire-a lucrului în sine!“ (*Elegie*). Că materia — indiferent că se încarnează în bucătării medievale, carnavalesci, ori în trupuri feminine burlesc-sublime — este, tocmai prin excedare, forma care ascunde o idee, pare de la sine înțeles. Numai că ideea lipsește — și-n aceste condiții, și ea, ca și materia, lunecă în text și devine text. De aici candoarea poeziei lui Emil Brumaru și a imaginarului, situat dincolo de bine și de rău, în plin spațiu pur (și spun asta pentru a nu invoca, deși ar fi poate mai exact în sugestie, stereotip, mîntuitul azur). Un spațiu care nu există în afara timpului. „Ce corp subțire are clipa! / Eu sînt naivul ei copil”, citim într-un loc.

Infernala comedie instituie, astfel, un paradis al senzualității. Progenitură a unui artist fin, senzualitatea se naște și acum dintr-o absență care generează euforii. Aici, cu o sintagma abuzivă, orice atrocitate fiziologică, fie chiar escatologică și scabrosă, exprimă — și nu doar prin parnasianismul discursului, retorica înaltă a eului și solemnitatea tonului — o candoare de imm

Paradisul senzual

păgîn. Pînă la urmă, însă, nu-i aici, la modul de a fi al adevărului, nici candoare, nici păgînită, ci numai artificiu. Lumea, așa hipertrofiată și spumoasă, formele, așa cuprinse de beție, nu-s nici măcar proiecții fictive, ci pure construcții textuale de care poetul e conștient, prea conștient. De aceea, într-un alt volum, o văză putea fi „îndrăgostită de o catifea”; dulapul era el însuși îndrăgostit. Idile de felul acesta sînt și proiecțiile, ipotetice adesea, din *Infernala comedie*. Idile care fac dovada unei libertăți totale pe care textul o permite. În interiorul lui, fiziologicul exacerbă e o euforie, bătăceala în trupul femeii, un semn al ei. Firește, e mult pitoresc și multă slavă în toate acestea, dar și pitorescul, și slava mărturisesc despre absență și nu despre prezență. Și o fac adesea cu umor.

De fapt, pentru Emil Brumaru absența devine prezență: pe această metamorfoză se întemeiază poetica lui. Iată de ce feminitatea e la el tutelară. Iată de ce, poetica lui exprimă o decadentă euforică. De n-ar fi umorul (în legătură cu care ar trebui să glosăm mai mult), versul eminescian „Că vis al morți-eterne e viața lumi-ntregi”, prezent în finalul unei poezii aici de nereprodus, ar fi devenit prilejul unei apocalipse. Așa, el încununează un teritoriu al iluziei, urmuzian în morfologia lui implacabilă. Marchizul de Sade îi este totuși rudă, deși îndepărtată, lui Emil Brumaru. Printre *postume*, iată *Cruzimile lui Julien Ospitalierul*: „Cu timpul, plictisindu-mă efortul inutil și anost pe care mi-l cerea bunătatea, istovit de o prea lungă așteptare a fericirii ce credeam că-mi va fi dăruită drept răsplată,

am început să exerseze timid, apoi tot mai îndrăzneț, mai necruțător, mai rafinat, cruzimea — ultim deliciu a singurătății mele“. Cruzimea lui e, în fapt, a unui „înger jongler“ care joacă pe cartea nimicului. Cruzimea lui — să mă ierte Emil Brumaru — inventează femeia istoriei păgîne. Dar toate-mi amintesc de bitlanul lui Alecsandri; luntrea ce răspîndește „fiori de moarte“ pe el nu-l sperie, întrucît știe (o și spune): „Nu-i peirea lumii. vîntătorul e poet!“. La școala hedoniștilor, poetul inventează universuri fabuloase, femeia a căror voluptate nerușinat e semnul unor fine explorări ale naturii, piesaj euforice și bete iluzii, însă plăcerile lui au ca obiect lumea, ci textele. Cruzimea lui e un deliciu la patra. Detectivul Arthur sau Julien Ospitalierul sînt măști ale acestui erou pe care „nimeni și nimic“ nu-l poate opri: să desfacă-n amurg „un ceasomic de fată“ ori să dezbrace-pielea goală un fruct, o portocală, pentru a-i vedea miezul adînc. Doar că miezul e o iluzie, de care poetul e prea conștient. Iată de ce, ca și detectivul Arthur, Emil Brumaru e „visător și integrat“ — imaginația lui nu ucide, chiar dac explorează infinitezimal materia. Speranța lui, așa, dragul celorlalți, adică numai jucata, este că finalment va înțelege „sfintele taine“. Ce crede poate în sinea lui, fără s-o recunoască, totuși, e că va pune pe picioare. Reparata, imagine candidă a unei lumi restaurate. De și visul acesta nu-i mai mult decît visul unui „poet duminică“, pentru care poezia e angajare în ludic. Pînă și nostalgia — ce titlu *Ruina unui samovar!* — rămîne în spațiul pur de dinafara carni. Cum să-nțelegi altfel faptul că tocmai aici, în această ruina, sînt multe din *cîntecele naive* ale lui Emil Brumaru. Și mai ales, aici sînt *Numărătoarele pentru puștoaice și babalici*, poeme care-l așază pe Emil Brumaru alături de Mihai Ursachi și de celebrul său poem *Post scriptum. Transversaliile mari sau cei patru estetici. Poezie pe care a scris-o magistrul Ursachi pe cînd se credea Pelican* („Un om din Tece avea un motor / dar nu i-a folosit la nimic“). Ar trebui să devotat care să citească mai de-aproape poezia lui Ursachi a lui Dimov, a lui Șerban Foarță și a lui Emil Brumaru pentru a le desena, credibil, careul pe care, împreună, construiesc...

Mircea A. DIACONU

¹⁾ Emil Brumaru, *Infernala comedie*, sonete, cu un fragment dintr-o epistolă a autorului către Șerban Foarță și cu 15 scanografii de acesta, Editura Brumar, Timișoara, MMV.

Fototeca României literare

Foto: Ion CUCU

Emil Hurezeanu, Liviu Mihaiu, Mircea Dinescu - 1992

critică literară

Cronica unei cărți așteptate

Emil Ivănescu – *Artistul și moartea*, Editura
Institutului Cultural Român, 2006, 370 p.
Ediție și postfață de Raluca Dună

interferările dintre jurnal și corespondență, ci de înșasi funcționalitatea textelor. Piese sale sunt imposibil de pus în scenă. Nici măcar o adaptare teatrală a lor nu ar fi cu mult mai concludentă, așa înțesate de referințe și de digresiuni speculative cum sunt. Deși mizează pe atributele dialogului, ele discreditează, în fond volutar, alteritatea. Adică minimul necesar al unei expunerii dramatice. Bunăoară, *Dialogii psihopatului* se petrece în mintea infinit schizoidă a personajului EU. Avem în față mai curând discuții cerebrale decât replici. Este esențial, din acest punct de vedere, fiecare cuvânt din lista personajelor: „Dramatis personae/ (în ordinea intrării în discuție)// Eu (asumându-mi nedecarat și rolul dificil al regizorului)/ Al doilea Eu/ tipul idealistului: TRISTAN/ tipul negativistului: SERGIU/ tipul sentimentalei:

CATHERINE/ tipul nedefinit până acum al lui AXEL/ tipul pedantului: MR. CAWLIFLOWEREATER/ tipul snobului perfect: MAURONEANU/ tipuri insignifiante: O UMBRĂ/ O FATĂ/ O ALTĂ FATĂ — JO ANNE/ MABEL/ STRĂINUL/ (acțiunea se petrece în timpul interior— bergsonian — în limitele unui spațiu just inferat).” În cealaltă piesă, *Artistul și moartea*, lucrurile stau cam la fel. Replicile sunt rostite când de autorii cărților din bibliotecă, când de subconștientul Artistului. Fara a mai fi trecute pe vreo listă, ele acționează ca personaje *de facto*.

Îndrăznesc să cred totuși că pentru cititorul de azi, familiarizat cu filmele lui David Lynch (*Mulholland Drive* e cel mai accesibil exemplu), aceste spații interioare nu sunt într-un tot străine. În ciuda suitei de efecte lingvistice și în ciuda indeterminării continue a rolurilor, există destule căi de acomodare cu textul. Dacă teatrul nu le acoperă, analogia cu cinematograful se dovedește, iată, ceva mai demnă de luat în seamă. Ea rămâne, însă, o simplă analogie, din moment ce o încadrare coerentă și exactă a scrisului lui Emil Ivănescu într-un tipar e în continuare dificilă. Care e locul său tipologic în literatura română? În postfața cărții, Raluca Dună avansează teza existenței (la Emil Ivănescu și la Vona deopotrivă) unui spirit comun cu acela al modernității interbelice vieneze. Lucrul e plauzibil, se poate susține cu argumente istorice și culturale, dar ar putea fi și mai mult de atât. Mă gândesc la un tip aparte de postmodernism incipient, care nu ține propriu-zis nici de o anticipare întâmplătoare, nici de un concept teoretic bine definit, ci de o descoperire naturală, pe cont propriu, a unor piste care vor deveni, apoi, tehnici. Un soi de postmodernism ingenuu (pe cât de ingenua era vârsta autorului), încă neafectat de tezisme, în care livrescul dens nu ajunge nemijlocit intertext. Dar care plutea în aer. Până la urmă, anii '40 sunt cei în care termenul tocmai aparuse în arhitectură, anii în care Borges își scria *Aleph* — ul

O dată cu această ediție excelent alcătuită, suntem în pragul câtorva reformulari importante, cel puțin pe plan conceptual. „Generația pierdută” capătă un corespondent izolat, clasificările se confruntă cu o excepție problematică iar poezia lui Mircea Ivănescu își adaugă un reper imediat. E greu de spus ce ar fi urmat în scrisul lui Emil Ivănescu o dată cu maturitatea. O continuare subversivă a acestei variante *demo* a postmodernismului sau o tăcere impusă de perioada cumplită de după 1947?

Cosmin CIOTLOȘ

Calendar

Iunie

Politician fervent, un spirit doctrinar fără de care unele momente cruciale din ultimul deceniu al sec. XIX și primele trei decenii din sec. XX nu ar fi avut, probabil, celeași contururi în desenele României moderne, Constantin Stere (1865 — 1936) irupe în literatură aproape septuagenar, bulversând cu cele opt volume autobiografice judecăți și sisteme critice dintre cele mai echilibrate. Destinul dramatic al acestui basarabean răscut în ținutul Sorociei îl determină pe T. Arghezi să dea o definiție numelui său abstractizat: „D. Stere nu e numai d. Stere; este și sterismul, adică tragedia intelectualului zolat în propriul lui orizont”. Dacă pe frontul politic izbînzile sînt mari și de așunet, transformîndu-l pe narodnicul cu șase ani de Siberie la activ în consilier al lui Ionel Bratianu și apoi în principalul fondator al platformei Partidului „ărănesc, pe interfața acestui sistem de forțe imprezibil combinatorii încep să apară „petele” unei conștiințe lipsite de răgazul să aibă dreptate. C. Stere este acuzat de atitudine germanofilă și orice a făcut ori a spus (publicat) în timpul primului război mondial este rădus prin grila trădării. Pentru a putea înțelege, fie și într-o mică măsură, paradoxul vieții sale ieșite din tiparul comun, este de ajuns a aminti că în martie 1918 este decorat de rege cu Ordinul de Mare ofițer al „Coroanei României”, pentru că, un an mai tîrziu, în mai, să fie arestat și întemnițat la Vacărești, de unde iese fără să fi avut loc vreun proces, dar cu stigmatul, (întru eternitate!), de „trădător”. Se stompează pe rînd, jenant, toate demnitățile obținute odată cu laurii recunoașterii publice: prefect de Iași, rector al Universității din capitala moldavă, președinte al Șfatului Țării. În 1922 este suspendat definitiv din învățămînt și pierde Catedra de drept constituțional, loc de unde se spune nu că preda, ci predica, impresionîndu-și tudenții prin acea ținută care naște în închipuirea lui G. Călinescu „proporții de

forță fizică sălbatică, un leu cu mustața iritată și cu labă grea”. Urmează alți nouă ani de zbateri într-un mediu politicianist ostil, pînă cînd, la 26 iunie 1931 (prin coincidență, ziua și luna sînt identice cu cele ale morții sale), C. Stere ține ultimul discurs în Camera. Este un rechizitoriu rostit cu curaj împotriva Guvernului, dar și a Casei Regale, o cuvîntare ce încheie patetic patru decenii de neprecupețită încredere în mai binele obștii. Retras la Bucov, lîngă Ploiești, pare a se bucura în continuare de reputația lui „mitologică”. Deși bolnav de inimă, C. Stere dictează volum după volum și, între 1931 și 1936, o avalanșă de „memorii deghizate” (Ov. S. Crohmălniceanu) devin romanul *În preajma revoluției*. Scrierea este primită cu maxim interes, căci legenda — sau mai degrabă „cazul” Stere — dăinuia. După șocul acestui debut tîrziu și al hărniciei scriitoricești, criticii încep să se pronunțe. „Greșeala capitală” ar consta, după opinia lor cvasi-unanimă, în lipsa de tărie a autorului de a-și scrie memoriile la persoana I, cu deplina „răspundere istorică” ce le-ar fi conferit gravitatea adevăratului document. Felix Aderca, deși entuziasmat de succesul de librărie al edițiilor despre Vania Răutu, o spune direct. „Am fi preferat o poveste nepoetizată, un text care ar fi început pe aceste cuvînte spate în piatră: «Eu, Constantin Stere, de fel din Basarabia, am venit pe lume împotriva voinței tatălui meu și spre marea suferință a mamei mele...»” și așa mai departe, cu acel curaj al omului care simte în spatele său deschizîndu-se marea poartă de argint și nu mai are nimic de ascuns și nimic de pierdut”. Cît din acest roman-fluviu neterminat rezistă valoric și astăzi, e dificil de precizat. Timpul de la care C. Stere aștepta o mai dreaptă așezare în memoria posterității s-a scurs fără a da strălucirea meritata numelui său. Rămîne victorios în plan ideologic, dar și aici în umbra altor lideri de opinie. Și totuși, omul care a citit cu ardoare cărți pînă și la lumina aurorei boreale într-o *Siberiadă* numai a lui a reușit să strîngă mai multe existențe într-un singur destin și poate că e interesant de amintit o vorbă de-a lui Iuliu Maniu: oriunde l-ai așezat la masă pe C. Stere, acolo e capul mesei.

Gabriela URSACHI

literatură

Pîrga

Poetul — pîrga cuvintelor
început de rod o nouă naștere ultima —
coroana de slavă a poemei altoiul
trunchiului de pămînt al poemului în putrezire

naștere din naștere
putrezirea înviată de neputrezire
lemn din ceruri înflorit din lemn de pămînt —
pe fruntea poetului săpată forma literei T
mereu adîncindu-se
în palma mîinii lui drepte ivită rana
încet deschizîndu-se
întîiul rod — deodată cu pîrga

Fuiorul

I
Stătea ascuns în lanul de cînepă
din grădina casei de la doclin
de tîlpile de copil se prindea
pămîntul reavăn răcoarea lui
dacă (abia) îi stîmpăra sîngele înfierbîntat
verdele crud al cînepii tinere
îi colora ochii tineri cu care vedea
lumea visată și cerul albastru
era verde crud precum snopii de cînepă
puși de bunica la murat ascunși sub mal
în apa rece și limpede înverzită și ea repede
de picioarele lui și ele prea tinere
sub care-i strivea într-un dans nici azi înțeles
era verde crud un verde închis
de la tîlpi pînă la creștet
cu toate că atunci părul lui de copil
avea culoarea aurului ca al mamei sale
cînd l-a născut

II

ascuns în lanul de cînepă
din grădina casei copilăriei
chema roiul de viespi și privea cerul albastru
culcat pe spate în răcoarea cînepii
vedea mai bine lumea visată
prin crăpătura ochilor lui verzi
mai cruzi ca verdele crud al cînepii
cînepa — pîrga puterilor cuvintelor sale
în tinerețe

III

cine mai cheamă astăzi oare cuvîntul la el
se auzi gîndind deodată cu voce tot mai puternică
și crezu pentru o clipă că sîngele verde crud
de odinioară al copilăriei
va fi fuiorul în care va lega
pentru totdeauna lîngă el poema
între timp însă fără s-o fi simțit în preajmă
ea îi lipse cu apă verde pleoapele
ele acum aurii
mai auzi doar plesnetul despiciînd
în două lumea visată și cerul albastru
precum trupul de mult uscat al cînepii
adunat în fuior pe brațul bunicii
cîndva

Turnul Unghiului

Din Turnul Unghiului privește poetul
doar cu ochiul care vede numai înlăuntrul său
domeniul poemului
cuvintele mici pe care el le trecuse victorios
prin încercarea din Vale
plesnesc acum în pîrgă deplină
se bucură mult văzînd cum își trec
povara lucrării din gură în gură

Octavian Doclin

așa cum în copilărie văzuse el în mușuroaiele de furnici
la care se uita ore în șir
bucuria-i ținu însă cît durată fulgerului
timp destul pentru nașterea florii de mină
gîndul că după primul rod
o altă încercare îl așteaptă în Vale
fără să știe cît de puternice
vor fi vinele picioarelor noilor născuți
îl neliniști peste măsură
deschise celălalt ochi care vedea numai în afara sa
și desluși cum dinspre partea de sud a domeniului
cu steag alb în mîna (și) în goană nebună
se apropie punctul

Apărarea domeniului

Pentru ca fiecare să aibă
locul ce i se cuvine
și domeniul să poată fi apărat
și pentru ca poetul să nu îl arunce afară
ca pe-o mlădiță stearpă fără puțința rodirii
cuvîntul trebuie să se nască în afara poemului
dar să crească și să rămînă în el

fiindcă atît de mult a iubit poetul poemul
încît a dat pe singurul său cuvînt afară din el
născîndu-i poema

Lamentația

De lumină am nevoie
fiindcă ochi deși am
sunt orb
cuvintele-n pîrgă nu le văd
le aud doar
la nașterea lor întotdeauna
particip doar pe furis
ciulind urechile
se lamentă Scribul
în urma Stăpînului mergînd
cît timp acesta nu-l băga în seamă
avînd un ochi ațintit spre fruntea cerului

iar celălalt spre floarea de lotus
încremenită
parcă plutind

Ierihon

De mai mult timp poema stearpă era
nici un alt cuvînt din ea nu ieșise
altele noi n-au fost auzite sau văzute intrînd
poetul își chemă poemul la el și-i spuse
intră la noapte la ea înconjoară-i locul
de șapte ori adună-ți puterea în așa fel
ca ultimul ocol să fie în mers înodat
dacă acest lucru îl vei putea face
ca atunci în tinerețile tale
cortul cuvintelor ei se va prăbuși
goală lăsînd-o în ape deschise strigă-mi tare o dată nume
și voi înțelege că i-ai zdrobit orice voință
că floarea de jar din nou a-nflorat

de-atunci poetul așteaptă
pe poem încă nu l-a văzut cineva
de-atunci

Complotul, nașterea

Cînd au văzut cum pîrga cuvintelor mici
da-n floare bogată și rodul va fi pe măsură
și că pe ele le vede acum
doar ca pe niște omizi
pe ele care au străbatut Valea
mici și în pîrgă la rîndu-le
urmîndu-l fără poticnire
prin viclenia tinereții și puterea sîngelui lor clocotit
gata să spargă vinele brațelor lor încă fragede
cucerind Cetatea bătrînilor lor cu întregul domeniu
văzîndu-i așadar prea mare grija
pentru noua bogăție ce va să prospere-ntre ziduri
ele
au hotărît în sfatul din templul
înălțat pe locul în care au așezat piatra Eben-Ezer
să-l alunge ca stăpîn al domeniului
teamă n-aveau domeniul era bine știut
doar neliniștea că dacă totuși
vor fi ele cele alungate în cele din urma
domeniul să rămînă fără fisură neîmpărțit
iar tot ce au agonisit pînă aici
risipit să nu fie
drept măturie să stea
zidirii lor în poem
la urechile lui ajunseseră însă toate acestea
astfel că atunci hotărî
printr-un semn știut și văzut
doar de cele în pîrgă
să cheme la el
în ceas de seară tîrziu
din locul ei de pîndă
de la marginea marginilor
poema
apoi ridică podul
un țipăt ca al femeii născînd
clătina punctul
„cu durere vei naște” își aminti
poetul

Mîna de țărînă

Traiește pe domeniu
fără lumină și apa
cum Trandafirul de Craciun pe piatra
cu mîna lui de țărînă
scrie pe ascuns tot ce aude
cînd vorbește singur Stăpînul
și n-ar vrea să se știe
fiindcă fidel lui pînă la capătul ultimului cuvînt în pîrgă
încă înainte de-a-i fi fost arătat întîiul
Scribul îl urăște tot pe ascuns
cu gustul poemei în gură. ■

literatură

Scrisoare din Paris

Lumea ca o pisică

ideea acreditată - și simplistă - despre literatură este că reprezintă o „expresie”, a autorului ei, o manifestare a punctului său de vedere, un transfer în ficțiune a credințelor, a subiectivității sale. Un act necesar dictat de „personalitatea” dată, odată pentru todeauna, altfel opera ar fi - nu-i așa - un produs factice.

Acestei idei i se opune Georges Poulet în cartea despre Benjamin Constant și mai în toate cărțile sale, obsedate de natura complexă la maximum a procesului de naștere a operei. Nu atât de „naturală” precât se crede - această aștere. Un autor se exprimă, dar se și „des exprimă” scriind, se dezvăluie, dar se și contrazice, în datele inițiale ale proiectului său, care suferă pe tot parcursul elaborării o transformare de proporții. În absența acesteia, criticul ar spune mereu același lucru, ar da glas din ce în ce mai palid celor câteva sărmâne convingeri cu care pornește la drum. Ideile, temele, *atitudinile originare* sunt puține și precare, important este ce „se face” din ele, ce devin ele.

Marele scriitor este un inamic redutabil al sinelui său „autentic”, pe care-l hărțuiește, îl răscolește, îi aută cusur, îi caută „ceartă”. Spun în cuvintele mele ceea ce simt că reprezintă esența gândirii critice a lui Georges Poulet, dar nu una ce se repetă plictisitor de la un studiu la altul, ci una care „arăță” mereu altfel, în funcție de obiect și respectându-i cu un soi de înfiorare, de religiozitate - unicitatea, miracolul individualității. Ca la toți marii critici, scenariul interpretativ - solidar în multitudinea sa de iviri, de expresii - se repetă, este nou și distinct de la un caz la altul - cazurile numindu-se Proust, Gide, Claudel, Valéry, Benjamin Constant...

Revenim deci la Benjamin Constant și la al său moment originar - menit atâtor metamorfoze. Scriitorul se cunoștea bine, era un „lucid”, nu căuta să se mistifice - el, care, totuși, în acțiuni și în scrieri se va mistifica într-un anume sens, opunându-se inițialiei sale naturi. La 25 de ani își etala dezabuzarea: „Sunt detașat de toate, nimic nu mă interesează, sunt lipsit de legături morale, lipsit de dorinți - și de atâta sațietate și de zgust sunt ata să fac prostii”. Mai târziu, evocându-și epoca de formare, va nota: „Gaseam că nu există tot care să merite steneala vreunui efort.”

Criticul nu-l contrazice, nu-i pune nici un moment loialitatea cunoașterii de sine sub semnul dubiului - uită un ins care nu trebuie „suspectat” în afirmații, vrea să spună Poulet. Insul în cauză nu catadicsește să facă vreun efort - efortul de a-și *compune* o imagine. „Ceea ce apare deci la început și în primul rând la Benjamin Constant și ceea ce riscă să apară la el ca o stare permanentă este lipsa oricărei propensiuni de a se angaja în existență... Problema sa nu e a unei ființe care deșteptându-se la viață și la conștiința existenței se întreabă ce sens va da existenței. Din primul moment, dimpotrivă, el decide că nu asta ar fi problema... Omul e lipsit de rațiune de a fi. Existența sa nu are un înțeles și nici el nu poate să-i imprime vreunul... Totul e dinainte hotărât, iar prin condiția de creatură muritoare a omului... Numai moartea, ea singură, dă vieții o semnificație. Una întregime negativă.”

Dezinteres, indiferență, atonie, slăbiciune, lăsare în voie... Dar iată cum se intitulează capitolul consecutiv celui tot emblematic numit: *Indiferența inițială* - se intitulează pur și simplu *Frénésie*! Schimbarea de registru spune multe despre „metoda critică” a lui Georges Poulet. Insistența pe datele *inițiale*, abia ea legitimează vîrta de șoc a re-elaborării acestora în altceva, un altceva cel puțin tot la fel de important ca răbdător reconstituirea *indiferenței inițiale*...

„Nimic așadar nu poate să-l facă să iasă din starea de inerție... Iată totuși că se descoperă dintr-odată, activ pasional, interesat nu numai de obiectul preocupării sale, dar și de tot ce viețuiește în preajma sa... Totul se strece ca și cum universul întreg s-ar trezi în el și i-ar comunica o reînnoire a interesului pentru existență.”

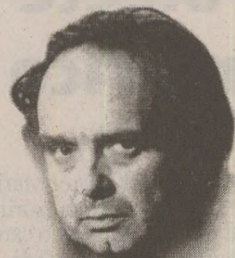
Îi mai rămâne lui Georges Poulet să transcrie o frază a scriitorului - supus destinului și totuși *prea inteligent* ca să se resemneze cu o docilitate nedemnă de adevărata inteligență - iată percutanta frază: „Lumea sta seamănă - scrie Constant - cu o pisică pe care cineva a vrut s-o înecă în râu și care a revenit cum a putut, a sărit până la urmă la suprafață, iar în prezent își face toaleta lustruindu-și cu limba - blana.”

Iată cu ce seamănă - la o adică - „lumea asta” - o asemănare care până și pe plictisitul, pe indiferentul *inițial* Benjamin Constant - l-a pus pe gânduri...

Lucian RAICU
sept. 1997

Simpozion româno-italian „Panait Istrati”

La Biblioteca Centrală Universitară „Carol I”, în „Sala profesorilor”, a avut loc în ziua de 15 iunie a.c. un simpozion cu tema „Panait Istrati și conștiința europeană”. Au participat critici și cercetători literari din România și Italia: Gisele Vanhese (Universitatea din Calabria), Rodica Zafiu (Universitatea din București), Lucian Chișu (Universitatea Spiru Haret), Gianni Schilardi (Editura Argo din Lecce), Gabriel Jimisianu (revista **România literară**), Katia Stabile (Universitatea din Calabria), Anna Francesca Naccarato (Universitatea din Calabria), Sabina Măduță (Editura Florile Dalbe), Pamela Serafino (jurnalistă). Moderatori: Corina Dima și Mugur Popovici. A doua zi așpeții italieni au vizitat orașul Brăila. Simpozionul româno-italian consacrat lui Panait Istrati se înscriseră într-o suită de manifestări prin care Biblioteca Centrală Universitară „Carol I” urmărește reactivarea tradiției Conferințelor Fundației”.

Emil Brumar

CERȘETORUL DE CAFEA

Blues

Pentru Johnny Răducanu

Noi rătăcim uimiți
Că nu ni se întâmplă
Nimic, dar într-o zi
Vedem c-o rază-i strîmbă
Și-atunci prin pădăii
Lovite moale-n timpă
Noi rătăcim uimiți
De tot ce ni se-ntîmplă... ■

cărți primite

- Vasile Smărăndescu, *Caietul din sala de așteptare*, schițe, nuvele, povestiri, Editura Semne, București, 2005, 188 p.
- Florentina Florescu, *Vineri*, proză, Editura Cartimex, Cluj-Napoca, 2004, 114 p.
- Aura Cristi, *Labirintul exilului*, ediția a II-a, revazută și adăugită, prefată de Nicolae Balotă, Editura Ideea Europeană, 2005.
- Mihai Cezar Popescu, *El, foșnetul blând al clipei*, proză, prefată: Maria Marian, Editura Universal Dalsi, București, 2006, 160 p.
- Elena Lazăr, *Literatura neoelenă în România (1837-2005)*, „o bibliografie”, Editura Omonia, București, 2005, 206 p.
- Doru Popovici, *Chirurgul de la Berzova*, eseu monografic, Editura Amurg sentimental, București, 2006, 142 p.
- Pop Simion, *Sinele-câinele*, „ideogramele unui bătrân”, Editura Muzeul Literaturii Române, București, 2005, 40 p.
- Mihai Cimpoi, *Secolul Bacovia. Stanțe critice despre marginea existenței*, București, Ed. Ideea Europeană, 2005, 180 p.
- Rodian Drăgoi, *Poeme de trecere*, București, Ed. Deliana, 2006 (versuri), 100 p.
- Eugen Cojocaru, *Big bangs back*, roman, București, Ed. Ideea Europeană, 2006, 266 p.
- Ileana Cudalb, *Fiica mea America*, roman, București, Ed. Ideea Europeană, 2006, 298 p.
- Titus Dinuț, *Castelanii*, roman, Craiova, Ed. MJM, 2006, 204 p.
- *Scrisori către N. I. Herescu*, ediție îngrijită de Victor Dumea și Vasile Pop-Luca, cu un studiu introductiv de Victor Dumea, Iași, Ed. Alfa, 2005, 304 p.
- Alexandru Husar, *Avem o misiune*, București, Redacția Publicațiilor pentru Străinatate, 2004 (eseuri), 418 p.

literatură

Proiecte himerice

Ambele ipostaze ale lui Viorel Marineasa, cea de universitar și cea de reputat scriitor optzecist, au conlucrat pentru a zămisi o carte remarcabilă prin profunzimea documentării, prin erudiție, aplicația la obiect și contextualizarea istorică, dar și prin angajamentul moral și axiologic al autorului, prin vivacitatea intelectuală, deosebita capacitate asociativă și, nu în ultimul rând, prin stilul sclipitor, exuberant, de o mare expresivitate. Abordarea este laborioasă, urmărind să redea, pe baza unei documentații exhaustive, evoluția ideilor și a atitudinilor celor doi lideri de opinie interbelici, așa cum se oglindește ea în vasta operă publicistică lăsată de aceștia prin periodicele vremii („Gândirea”, „Noua revistă europeană”, „Idea europeană”, „Cuvântul” și „Predania”). Ochiului sagace al cercetătorului nu-i scapă faptul că presa constituia deja, pentru amândoi protagoniștii comentați, o *demonstrație de forță* (p. 10), o a patra putere în stat. Rivali și afini, Nichifor Crainic și Nae Ionescu aveau în comun nemulțumirea profundă față de realitatea socială în mijlocul căreia viețuiau, pe care o doreau fondată pe cu totul alte principii. Conținutul „reformist” al gândirii lor este analizat în cele două secțiuni ale volumului: *Între o tradiție supralicitată și o modernitate diortosită* și *Filosofia statului*, titluri de o importanță semnificativă, revelând un traseu ideatic falimentar, de la speculația filosofico-socială întemeiată pe observații valabile și pe o remarcabilă intuiție, la o gândire osificată, de esență ideologizantă. Acesta este fenomenul, impresionant și dramatic, urmărit cu minuție și competență de Viorel Marineasa — procesul de ideologizare al unei gândiri inițial libere, creatoare. Dacă, încă din anii formației sale müncheneze, ca student atent la toate mișcărilor de idei ale timpului, Nae Ionescu remarcă, în articole pline de nerv și hotărâre, lipsa de apetență spre metafizică a societății noastre, defect accentuat de influențele occidentale, generate, după părerea gânditorului, de cartezianism, în ultima parte a existenței sale, acesta propune paradigma unui stat totalitar, pentru a cărui edificare nu se sfiește să exercite un fulminant „traseism” politic.

Susținând cu egală ardoare necesitatea fondării statului pe baze spirituale, Nichifor Crainic discreditează și el „modernitatea”, de pe poziția tradiției și a specificului

național, ajungând să prescrie o doctrină în toată regula, marcată de simplism ideatic și de rigiditate, cea a *statului etnocratic*, construcție caracterizată de autor ca una „utopic/distopică”, resuscitând idei herderiene ce-și trăiseră de mult traiul, legate de o „tradiție a sângelui” și o „tradiție a limbii”.

Urmărită în descrierea atentă și riguroasă a lui Viorel Marineasa, traiectoria gândirii celor doi oameni de cultură se vedește a se ramifica sub zodia paradoxului, deoarece, promovând autohtonismul, ea face apel la Orient și la bizantinism, iar criticând filosofia și cultura occidentală, admite o asimilare implicită a formelor modernității. Astfel se explică și titlul cărții: supralicitând o tradiție vag numită, Nichifor Crainic și Nae Ionescu nu exclud, ba chiar presupun o „modernitate diortosită”, adică ajustată de percepția românească a ortodoxiei. Dacă e adevărat că gânditorii în chestiune sunt profetici, prin declararea sacralității ca fundament necesar al existenței, e, tot astfel, sesizabil eșecul lor în a formula o strategie de implementare a sacralului în viața socială. Demersul lui Viorel Marineasa prezintă, în esență, doi oameni cu o gândire curajoasă și cu ambiții extreme. Ceea ce prefigurau ei era o globalizare sui-generis a societății omenești, în care mistica/religia să joace rolul conducător și reglator al tuturor sectoarelor sociale: de la filosofie și artă, cultură, la viața socială și politică. Pe drept cuvânt, afirmă autorul, „mi se pare interesant de urmărit cum o reacție în aparență de tip cultural a izbutit să se convertească într-un proiect politic cu consecințe drastice” (p. 11).

Extrem de multe evenimente și conexiuni (lupta cu parlamentarismul și democrația, polemicele cu E. Lovinescu, antisemitismul, exaltarea curentelor iraționaliste, eterna condamnare a lui Descartes și a posterității sale în Occident, a pozitivismului, interferențele cu numeroși gânditori, ca Von Keyserling, Mach, Spengler, Boutroux, Nietzsche, Ardigò, Evelyn Underhill, Förster, Renan, Rathenau, Berdiaev, Iorga, Bergson, René Guénon, Dostoievski ș.a.) dau o idee despre amplitudinea problematicii în care se mișcau dezinvoltații ambiții doctrinari români.

Punctul tragic, de răscruce, al gândirii lor apare de la primele semne ale instalării ideologiei: la Nichifor Crainic, ca un sistem de dogme religioase ce-și subordonează tot restul societății, la Nae Ionescu, odată cu proiectul unei practici sociale, ceea ce, inevitabil, convertește în acțiune brutală filosofia însăși. În ambele cazuri, este vorba de un procastianism mental cu atât mai surprinzător cu cât se referă la oameni de cultură de reală valoare și anvergură — „corporatismul” preconizat de N. Crainic, ca și formula organică teoretizată de Nae Ionescu în domeniul vieții sociale, în opoziție cu formula contractuală occidentală, semnificau amândouă un regres al cugetării social-politice,

fiind marcate de fundamentalism, intoleranță, ură, respingere. Este motivul pentru care Viorel Marineasa, în finalul cărții, se delimitează de eroii săi. Recunoscând meritul lui Nae Ionescu de a fi simțit pericolele modernizării prin „estomparea progresivă a transcendenței” și de a fi tras, astfel, „un timpuriu semnal de alarmă” (p. 215), nu poate să nu observe: „Ce a vrut însă Nae Ionescu în locul prezumptivei societăți de consum este în întregime inacceptabil. Acea *spiritualitate* tulbură, dinamizată de *realități organice*, prin care tenta să depășească *economicul*, stă la temelie monstruosului sau proiect totalitar” (p. 215).

Angajamentul autorului, clar exprimat, se află de partea democrației, în cadrul căreia diversitatea etnică și cea culturală reprezintă achiziții de preț. „Gândirea organică interbelică a lui Nichifor Crainic sau a lui Nae Ionescu, bunăoară, opera prin excludere; după consumarea dramatică a perioadelor totalitariste, epoca actuală operează prin includere. Specificul tradiției și al culturilor naționale nu poate fi pus în primejdie într-un mediu al libertății de expresie și de manifestare” (p. 250). Autorul marturisește, așadar, că abordarea sa „a avut în vedere o recitare a sensurilor tradiției din perspectiva orizonturilor de percepție și de înțelegere ale lumii contemporane” (p. 249) și că, după lecturi, în sfârșit, consistente din Nichifor Crainic și din Nae Ionescu, în condiții de libertate, ba chiar mai mult decât atât (...), trebuie să recunoaștem că interesul nostru pentru cei doi autori a rămas unul strict profesional. De fascinație, nici vorbă. Dacă nu ne-ar fi teama că vom cădea în patetism, am pomeni despre oroare. Celor ce își mai fac iluzii că Nae Ionescu și Nichifor Crainic pot fi repuși în circulație pentru a înșanatoși societatea românească le punem la dispoziție mostre edificatoare” (p. 252).

Prin actualitatea viziunii sale, volumul lui Viorel Marineasa ar merita să provoace o dezbaterie pasionată în mișcarea de idei din România de astăzi. Atuurile literare, alături de cele științifice, sunt evidente. Bogăția și claritatea ideilor, subtilitatea și rigoarea demonstrației, patosul argumentativ se îngemănăază cu expresivitatea stilistică, paranteza fermecătoare, vorba de duh ori detaliul suculent, lucru vizibil îndeosebi în note. Corpusul lor formează, în propriu, o carte în carte, potențând consistența, varietatea și actualitatea unei bibliografii mai degrabă organic asimilate decât utilizate.

Simona-Grazia DIMA

VIOREL MARINEASA, *Tradiție supralicitată și modernitate diortosită. Publicistica lui Nichifor Crainic și a lui Nae Ionescu, la o nouă citire*, Timișoara, Editura Universității de Vest, 2004.

Prin anticariate

Un om obosit

Anticariatele țin, la odihnă, cărți obosite. De obicei, sfârșeala asta a lor e unul din neajunsurile vârstei. Se poate, însă, întâmpla ca un volum să tragă a repaus din chiar anul apariției lui. Așa e *Interior*, romanul lui Constantin Fântăneru din 1932, de la Cultura Națională, de găsit în micul magazin de anticități literare de pe Academiei.

Despre el, pe care generația '80 îl va fi cunoscut, mai mult ca sigur, în reeditarea îngrijită de Ștefan Borbely la Editura Dacia (1981) — a reapărut, proaspăt, la Polirom, prefăcut de Simona Popescu — Mircea Cărtărescu scrie, în *Postmodernismul românesc*, așa: „În miezul trandafirului virtual cu atât de multe și de întrolocate petale se află o divinitate postmodernă.” De discutat dacă e postmodernă, și dacă o fi divinitate sau demon nou, cum crede eroul, Calin Adam, că trebuie să descopere scriitorul. Dar ceva tot se ascunde în roza fanată încă înainte de-a se fi deschis. Un burghiu fin, care-i mănâncă miezul, menajându-i coaja. Pare că se ține, cum s-ar ține un om care cade din picioare, când, în fapt, o imensă greutate de-a trăi trage a-l rupe. Fântăneru nu scrie roman, face un soi de *pointillage* pe o pînză cu flori. Înțepă din loc în loc, fixează, doar ca să elibereze o tensiune care obosește corzile. Și ca să ducă firul pe dedesubt, pe cealaltă față a prozei.

Sigur că optzeciștii ar protesta, probabil, energic, față cu așa trimiteri, dar „viața subreală” de care se face vorbire este ecoul, trecut prin multe cămări, al unui vers de Błaga: „cine are în adînc, pe la morți vreo rădăcină...”. Fântăneru practică un animism mai delicat, de pastelist letargic cu neașteptate, nevoite pusee de vitalitate: „La o parte, la stînga, petuniile gingașe mă întărită. Îmi sug cu roșul lor nervii. Foile sînt prea late. Mă aplec; apropiu obrazul, înfășurîndu-l. Crinii albi, cu polenul răvășit pe salbioarele de frunze se abat în buchete despicate. Mă dor degetele, fiindcă n-am îngăduială să le înmoi, să-mi mînjesc palmele, să le frec. Dalii, pretutindeni dalii. Aceeași înecare voluptuoasă scutură lălelele. Bujorii, stînjeneii mă orbesc în roz, în violet. Pentru mine zugrăvesc tabloul cu flori. Alături sînt stufurile de lemn cînesc și stufurile de liliac alb, de liliac albastru. Sus, trandafirii, sub boltă.” O suavitate carnivoră își poartă amenințarea prin acest potpuriu vegetal. La fel, dulce și totuși imposibil de atins, de strivit, de trăit, așa încît să-i simți zeama crudă a

experiențelor, e viața din roman. O viață cu chirie, din odaie în odaie, din femeie în femeie, mai bine zis, din copilă în copilă. Ceea ce nu va să zică trai de berbant, culegător de flori nepăsător, poate dandy. Decît dacă atribuim dandysmului (nu-i e străin literaturii noastre să înțeleagă altceva printr-un curent, printr-o orientare decît, îndeobște, se-nțelege) un sens deviant.

Calin Adam devine, atunci, un dandy al timidității. Sfidarea lui se cheamă frică sau, pur și simplu, oboseală de-a mai încerca. Acel „hai să ne batem” pe care i-l aruncă, din senin, unui fost coleg pe care-l supărase, pesemne, cu spuse în doi peri, e un jînd după forța vitală care-l apucă, din cînd în cînd, și-l scutură, pe el, păpușa, altfel, bleagă. În el se acumulează, cu fiecare pedalare înapoi, o cantitate tot mai mare de minus-viața. Un personaj pe o singură axă, fără memoria scării, sau măcar a ferestrei, păstrînd doar conturul încăperii. Izolat și trăitor în eșecuri pe care singur și le provoacă, speriat de propriul nume ca de-un blestem, dandy-ul român al deceniului patru e, de fapt, un anonim.

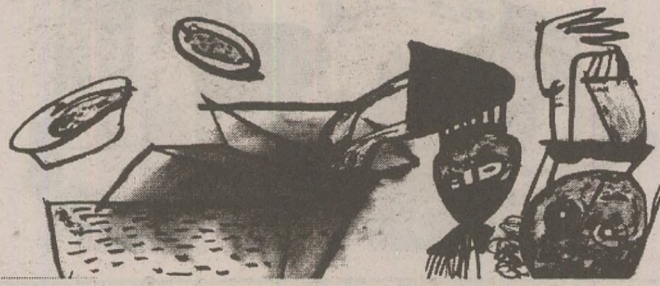
Totuși, își dă, ici și colo, importanță, își ia refuzul în serios: „scurp cît pot, din fundul inimii, spre soare.” Spurcarea exteriorului, sau eliberarea de interior, care se rupe și se-aruncă? La urma urmei, greu de spus. Doar că, Hamlet vorbind cu propria-i fantomă („o oboseală hamletiană mă reține”, de parcă ar pune la loc, nefăcînd, în fapt, nimic, osiile lumii), personajul își va fi zicînd că, pînă una-alta, relele interioare și le cunoaște. Să plece spre altele de care n-are habar? Nu, să stea, pironit, în piața Matache Măcelaru, în fața unei vitrine cu flori. În fața spectacolului vieții, cu-atît mai fov cu cît se trece mai repede.

De fapt, într-un roman plin de fete și de flori, mai ales de flori, nu cred că putea Fântăneru găsi o imagine mai plastică a însoțitorului de bord, surrogat de companie la naștere, la botze, la petreceri, la înmormîntare. Flori grele, mirosind apăsător, narcotizează o ființă care, oricum, trăiește primăvara ca pe-o nevroză, un om pentru care toate cupele tuturilor lujerelor au fost deja culese. Și puse la uscat.

Încremenirea lui? O cartolină de Paște, de prin anii '30, cu lacrimioare demi-veștejite, într-o sticlucă ca de doctorie și, întredeschisă, o cutie cu fondante. Să iei, să nu iei? O greață de tînerete care știe că-și pierde timpul, și n-are cum se apăra, te face să refuzi. Așa, Calin Adam rămîne să-și vadă de cale, în derivă, izgonit tot timpul din interioare și silit la o permanentă ascundere în interior. El, cel mai obosit dintre călătorii fără bilet de întoarcere.

Simona VASILACHE

critică literară

Există încă o imagine deformată asupra istoricului literar, văzut, minimalizator și caricatural, ca un soarece de bibliotecă devorând cărți și executând fișe de lectură. Cu cât numărul acestora e mai mare, tinzând spre maldărul de informații adunate sârguincios, cu atât profilul istoricului pare mai prăfuit, fără aderență la realitatea înconjurătoare și la spiritul viu al literaturii. Erudit la modul inutil și doct până la plictis: așa ne apare, multora dintre noi, cercetatorul bibliotecilor și arhivelor, condamnat parca la abundența detaliilor într-o specializare îngustă și la o factologie uscată în tomurile pe care le scrie. Nu neg că există destui asemenea cercetători, onești (și folositori într-o cultură), dar lipsiți tocmai de sarea și piperul domeniului investigat. Totuși, portretul adevărat al istoricului literar este altul. Lecturile întinse și minuțioasă documentare sunt numai primul nivel al muncii sale, pragul de la care viziunea sintetică se înalță pentru a relaționa și compartimenta, încadra și explica literatura unei epoci. Informația brută, nesistemată, este accesibilă tuturor, și e nevoie de o anume hărnicie pentru a o accesa. Ceea ce face însă diferența este un element pe care ne-am obișnuit să-l recunoaștem numai criticului, nu și istoricului: *creativitatea* comentatorului, capacitatea lui de a imagina și argumenta structuri explicative cât mai coerente. O spune, în stilul său scânteietor, G. Călinescu în *Tehnica criticii și a istoriei literare*: „În istorie, și mai ales în istoria literară, nu există structuri obiective, ci numai categorii, puncte de vedere. Au existat oare Renașterea, Romantismul? Au fost succesiuni de fapte indiferente, care nu s-au impus ca structuri decât atunci când câteva minți geniale (...) au început să întrevadă fapte unele organizări. Aceste formulări nu sunt arbitrare decât fiindcă faptele pe care se bazează sunt autentice; dar subiective, adică ieșite din mintea unuia singur, sunt cu siguranță. E de ajuns ca un alt cap formator să sfârșească aceste structuri și să întocmească pe baza faptelor altele, și Renașterea, Romantismul dispar sau rămân alături de alte unghiuri istorice”. Pornind de la un Babel literar, istoricul va realiza o construcție solidă, echivalentă celor arhitectonice. Paginile citite și citate sunt cărămizile lui, rebuturile artistice reprezintă molozul păstrat din necesități de contrast, iar liantul ce ține la un loc întregul edificiu e viziunea globală a istoricului literar — și forța de a o impune.

Depart, așadar, de a se reduce la un „simplu” efort documentar, cu înregistrarea cuminte și acumularea avară de informații, activitatea acestuia e una pasionantă. Un patos al ideilor și jubilația înscrierii celui mai excentric eveniment într-un sens al devenirii culturale (dacă nu artistice) însuflețesc paginile autentice de istorie literară: șor de recunoscut, la lectură, indiferent dacă ele fac parte din mari sinteze sau din antologii și culegeri de texte. Grila istorică este imediat detectabilă în *Literatură și biografie*, volumul de studii, eseuri, comunicări academice și articole semnat de Mircea Angheliescu. Nu e vorba numai despre faptul că autorul, remarcabil cunoscător și comentator al literaturii române de secol 19, specialist în Heliade-Radulescu și în problematica exilului — de la cel post-pășoptist la cel postbelic —, își introduce și aici subiectele și teme preferate, abordându-le cu aceeași siguranță și cu noi nuanțe. Un text (o comunicare la Academie) se intitulează *Heliade și personalitatea lui*, conturând un portret frumos și exact al scriitorului în cantie albă împărțit între antiteze și aspirând la armonioasă or echilibrare. O secțiune întreagă, apoi, din volum e dedicată exilului literar românesc, cu analize amănunțite ale unor apariții editoriale recente devenite instrumente de lucru (*Enciclopedia* lui Florin Manolescu, cartea publicată de Eva Behring) și cu punctarea întârzierilor în reunificarea canonului, prin joncțiunea celor două entități fracturate de comunism. Dincolo însă de aceste abordări de *insider*, consistența volumului de față e

Daniel Cristea-Enache

CARTEA ROMÂNEASCĂ

Farmecul istoriei literare

Mircea Angheliescu, *Literatură și biografie*, Editura Universal Dalsi, București, 2005, 224 p.

dată de perspectiva autorului, cu unitatea și miza ei comprehensivă. Există două accepții ale istoriei, reamintește Mircea Angheliescu, istoria ca succesiune de evenimente ce se petrec „în afara noastră, antrenându-ne pe neștiute într-un vârtej implacabil asupra căruia nu avem nici o putere”, și istoria ca „modalitate de organizare a reprezentărilor trecute” (p. 45). Dacă asupra primeia, a istoriei evenimentiale, nu am avut, vai!, nici o putere, statul totalitar cenzurând orice gest reactiv al cetățeanului redus la condiția de sclav, pe cea de-a doua o putem înțelege și concepe într-un sens care să ne fie propriu, într-un mod definitoriu. În acest punct apar și diferențele dintre reprezentarea colectivă, cu miturile coagulând identitatea națională, și cea individuală, realizată prin lentile care îndepărtează *emblema* și obiectivează percepția. Fără să cadă în eroarea (dacă eroare este, și nu altceva) a iconoclaștilor de profesie, demitizatori în exclusivitate

ai istoriei noastre, autorul demontează argumentativ mecanismele de auto-proiecție colectivă, cauzele și scopurile edificării unui Pantheon românesc, în epoca romantică. Concescuse organic, în secolul 19, din chiar necesitatea vitală a creării și continuării unei tradiții autohtone exemplare, imaginile identitare tari, substantive comune ori proprii (ospitalitatea românească, bravura puiului de dac, respectiv Ștefan cel Mare, Mihai Viteazul și alte figuri din galeria eroilor neamului), apar astăzi mai uzate, prin discursurile naționaliste ce le-au vehiculat și secătuit. Resimțite ca indispensabile în momentul auroral al încheării unei mitologii, ele au devenit, treptat, elemente de discurs, clișeizate prin uz și abuz „patriotic”, expuse astfel criticii. Identitatea națională însăși este, pentru Mircea Angheliescu, un concept dinamic, precum orice noțiune istorică; ea înseamnă ceva la 1918 și altceva în anul de grație 2006. Aceasta nu echivalează cu renunțarea la tradiție, expedierea sa ca o vechitură nefolositoare la coșul de gunoi al istoriei, ci, dimpotrivă, cu asumarea precedată de conștientizarea ei. Nimic important nu se pierde, totul evoluează, se transformă istoric și glicează conceptual, îmbrăcând noi forme peste fondul sedimentat de probleme.

Nu altfel au stat (au mers...) lucrurile în trecut. Iată, pentru unii dintre noi, surpriza. Ceea ce ne apare în prezent ca realitate istorică încremenită în efigie ori reper mitologic fix reprezintă, în fapt, rezultanta unui complex de factori, finalul unui joc de negociere semantică și simbolică.

Foarte instructivă este, din această perspectivă, introducerea lui Tudor Vladimirescu în șirul *greu* al marilor figuri naționale. În *Mitologie și istorie*, autorul rezumă întregul proces mitologizant, cu nota inedită că Tudor Vladimirescu a intrat în folclor încă din timpul vieții și a fost preluat mult mai rapid, în literatura romantică, decât deja consacrații Traian, Radu Negru, Mircea cel Bătrân, Mihai Viteazul... Cezar Bolliac „îi împrumută lui Tudor aceleași trasături și-l prezintă cu același aparat pe care l-am văzut dezvoltat de poeții romantici în jurul vechilor eroi naționali” (p. 88), iar Nicolae Filimon îl introduce în romanul sau *Ciocoi vechi și noi*. Literatura romantică și proza realista își creează și își împrumută eroul. Mai târziu, Tudor apare în invocațiile eminesciene din articolele anti-liberale scrise în anii '80; iar în 1922, în drama lui N. Iorga care îi este dedicată. „Iorga este cel care pecetluiește metamorfoza literară începută cu aproape un veac în urmă, prima care face dintr-un conducător politic ieșit din împrejurări istorice și nu din șirul dinastic un mit, un simbol al unui principiu moral” (p. 92). *Sell made man*, desigur; dar *eroul*, el, este făcut de către literați și istorici.

Înțeleasă astfel, nu ca stricta rememorare de episoade și file de cronici bătrâne, ci ca o inteligență articulată a faptelor în structuri de semnificație, cu notarea paralelismelor, analogiilor, precedentelor și efectelor în durată lungă, istoria literară apare ca un domeniu complex și fecund. Ea ne provoacă prin descoperirea de probe, de manuscrise considerate pierdute ori scrisori rămase necunoscute (cum s-a întâmplat, nu demult, cu setul de epistole, de o valoare excepțională, din corespondența lui Eminescu și a Veronicăi Micle); dar farmecul său nu se reduce decât în prima instanță la victoriile arhivistice. „Mai presus de documente și mărturii”, vorba bătrânului Heliade, apare bucuria creației, a discursului istoriografic apt să explice inexplicabilul, să raționalizeze hazardul și să găsească un sens convulsiilor din istoria propriu-zisă.

Fără poză doctorală și ostentație bibliografică, volumul lui Mircea Angheliescu (în care apar și comentarii ale actualității editoriale) este o subtilă și cu atât mai eficientă pledoarie a istoricului literar în favoarea profesiei sale: îmbrățișată și onorată timp de patruzeci de ani, pentru a fi, acum, recomandată cititorilor mai tineri. ■

critică literară

Există critici „cuminiți” foarte, cu capul plecat, servindu-se aproape exclusiv de truisme, având grija de-a nu contraria, de-a nu „supăra”, Doamne ferește, pe nimeni, de-o modestie onctuoasă (care, firește, poate fi o poză). Și alții care-și exhibă orgoliul cu orice prilej, etern nemulțumiți, nervoși, gata de luptă, convinși că totul se cuvine pus la punct conform dispoziției lor reformatoare sau doar anxioase. Marin Mincu aparține, vădit, celei de-a doua categorii. Inadaptarea, postura d-sale belicoasă nu sînt doar produsul unei concepții, al unui *credo*, ci și efectul unui temperament. Mai mult, s-ar zice că acesta îi presează, îi informează conștiința, dirijînd-o în direcția unei funcționalități fatis personale, reglînd-o pe scara dispoziției egolare. Prezumi că stăruința criticului pe „metodă”, pedanteria mai curînd ambițioasă decît pusă în lucrare pe care o afișează, e o manevră de autodisciplinare, o reflexă tentativă de a-și calma nervul năbădăios. Marin Mincu dovedește o excelentă opinie de sine, comparabil în astă privință cu Adrian Marino și cu Nicolae Breban. Bombindu-și pieptul, ține a ne reaminti mereu meritele proprii: „«hărțuit» de multiplele mele implicări în actul literar, m-am trezit, precum Heliade, salahorînd din greu pe mai multe șantiere (poezie, roman, traduceri, eseu)” sau: „atenție! — nu trebuie să se uite că, în ordine cronologică, de la debutul editorial din 1969, acesta este al XV-lea volum al meu de CRITICE”. Sau: „nu s-a scris suficient despre cărțile pe care le-am publicat după '89 și nici primirea Premiului Herder nu a fost semnalată așa cum s-ar fi convenit în 1996”. „Papă al textualismului românesc”, cum l-a denumit cineva, se socoate un urmaș nemijlocit al corifeului Junimii, un întemeietor: „Dincolo de reluarea «bătăliei pentru estetic» ce fusese tranșată — ca să zic așa — încă din timpul lui Maiorescu, nu s-a petrecut nimic demn de a fi semnalat (...). O schimbare esențială — estetică și epistemologică — o constituie doar apariția *textualismului*”. Și, în paralel, succesorul de drept al Călinescului: „La noi, după G. Călinescu, nu a mai apărut nici un istoric literar «cu metodă» care să se încumete să abordeze competent literatura postbelică”. Înzestrat cu o armură de-o atît de impozantă alcătuire, desigur că exegetul nu pregetă a provoca la luptă nume nu o dată dintre cele mai semnificative, tumirul d-sale cuprînzîndu-i pe seniorii Alexandru George, Eugen Simion, Nicolae Manolescu, ca și pe tînărul Daniel Cristea-Enache, cărora le aplică lovituri cu toată energia ilustrată de care dispune...

Dar ceea ce ar părea o fanfaronadă, un pitoresc spectacol de capă și spadă se arată a fi stratul superficial (costumația) unei pe cît de interesante pe atît de perseverente acțiuni critice. Infatigabilul Marin Mincu are dreptate să afirme despre sine cel puțin că nu dezertează „nici o clipă de la veghea critică”. Pururi prezent pe terenul de joc al actualității, e un comentator în stilul d-sale febril, prevăzută cu ascuțituri de sabie, al subiectelor acesteia, de la cele mai recente apariții editoriale la ideile și dezbaterile în marginea lor ce constituie un mediu propice înclinației combative care-l specifică. Făcînd o pledoarie *pro domo*, dar și exprimînd un adevăr de mai largă rezonanță, dl. Mincu susține: „În absența polemicii, literatura sucumbă în propria-i penurie ideatică și estetică. Dacă urmărim diacronic evoluția formelor literare, vom descoperi că nu se întîmplă nimic important în afara prezenței spiritului polemic. Marile «querelle» între clasicism și romantism, între modernism și avangarde și postavangarde ilustrează permanenta *situare în polemică* ce trebuie să însoțească existența literaturii”. Pentru a continua cu observația că, depășînd „marile confruntări epistemologice”, polemica se poartă și între individualitățile reprezentative ale direcțiilor care se confruntă. Sînt amintite „polemicile emblematică” dintre Maiorescu și Gherea, dintre Lovinescu și Iorga, *id est* dintre maioreșcieni și antimaioreșcieni. Din păcate însă, în opinia d-sale (și aci intervine superbă reducăționistă), în perioada actuală, „în pofida tuturor așteptărilor, nu am fost martorii unor polemici reale, deoarece lipsește pregătirea filosofică și metodologică

Gheorghe Grigurcu

SEMN DE CARTE

Un muschetar

pentru a se întreține niște dezbateri consistente pe problemele esențiale ale literaturii”. Chiar așa? Și, contrazicîndu-și propria remarcă asupra „polemicilor emblematică”, care pun față-n față numele unor protagoniști ai diverselor orientări, consideră că încă „nu s-a schimbat mentalitatea ceaușistă ce promovează *primatul liderismului* în orice domeniu și în literatură, aceiași lideri de ieri dictează canonul, deși sînt total depășiți”. Nici mai mult nici mai puțin: „total depășiți”! Despre revizuirile, Marin Mincu vorbește abordînd așijderea un principiu solid: „Revizuirile literare sînt necesare ca apa și aerul și au loc în permanență, chiar fără să se observe todeauna procesul de modificare a orizontului de așteptare”. Drept alibi e menționat cu deferență E. Lovinescu, cel care a statuat mutația valorilor estetice ca pe un soi de „lege internă” a organismului evolutiv al creației literare. Urmează însă un punct de vedere discutabil: „Dacă se face o cercetare sociologică asupra fluctuațiilor receptării critice în timp, se va constata însă o puternică rezistență a valorilor autentice la orice tentativă de demolare. În general, se revizuiesc mai ales zonele mediane ale literaturii, unde au putut funcționa criterii de altă natură decît cele estetice, cum ar fi cele ideologice, politice etc. Nu se revizuiesc decît aparent valorile deja fixate”. Cu toate că fie și o privire sumară asupra istoriei literaturii ne arată că tocmai valorile „fixate”, exponențiale, cele mai importante, beneficiază de interpretări innoitoare de-o importanță determinată de obiectul lor. Oare Eminescu cel văzut de Maiorescu sau Iorga n-a „evoluat” radical în viziunile unor G. Călinescu sau I. Negoieșcu care i-au anexat revelația continentului mirobolant al postumelor? Oare Creangă, povestitorul mucalit, circumscris toposului „poporan”, nu apare cu totul altul în interpretările, începînd cu cea călinesciană, în care i se dibuie un substrat erudit *sui generis*? Spre a nu mai vorbi de Caragiale, ale cărui avataruri critice i-au descoperit o impredictibilă față sumbră (M. Iorgulescu) sau una racordabilă la clasicii din toate timpurile, ca și la o „comedie” metafizică (I. Vartic).

A re incontestabil dreptate Marin Mincu (și aci e un gest de cavalierism pe care sperăm că și-l asumă întîi de toate ca o pildă personală), cînd, sprijinindu-se pe un articol al lui Dumitru Tepeșneag, subliniază că revizuirile trebuie să înceapă cu critica și cu criticii: „Numai astfel se poate constata existența sau non-existența dimensiunii etice a criticii care, în situația de restriște în care s-a aflat literatura română, trebuia să o preceadă pe cea estetică, menționînd autonomia criticului”. Deci, se impune o autorevizuire a comentariului închinat literaturii, cu o nobilă paradigmă, cea a lui E. Lovinescu, care n-a șovăit a-și revizui propriile pagini. „Din păcate, continuă dl Mincu, în perioada postbelică, tocmai critica a dat dovadă de lașitate, promovînd un oportunism agresiv, dezonorant pentru criticii înșiși, dar și pentru autorii pe care i-au susținut sau pe care i-au combătut, de multe ori, cu

argumente neloiale, extraliterare”. Nu critica în întregime (ea îl conține și pe Marin Mincu!), însă, recunoaștem și noi, o întinsă parte a ei. Persistă încă un academism înghețat, o ierarhie învechită în multe puncte, o „politeț” factice, antiprodusivă față de câteva glorii mai mult ori mai puțin conjuncturale ale perioadei totalitare. Un îngheț pe care l-au lichidat doar parțial comentariile „neortodoxe” ale citorva critici care, în genere, fac figură de marginali, de „cazuri” izolate, nu o dată ocolite dintr-o superstiție ce vizează pluralismul opiniilor, climatul de libertate al discuției. „Tranziția culturală” înaintează anevoios, însă ea indică un drum la capatul căruia „handicapul ideologic” ca și cel postideologic vor fi negreșit depășite. Marin Mincu dă glas unei convingeri și totodată articulează un angajament: „Sînt convins că procesul odata declanșat nu se va opri (...). Mă angajez chiar — pe cît îmi va sta cu puțință și cu mijloacele de care dispun — să particip eu însumi la acest «proiect» de revizuire, *sine ira et studio*”. Uneori descoperirile ce se ivesc în virtutea „proiectului” pot fi macabre: „S-ar părea că se petrece astăzi, în critică, exact ce se-ntîmplă în Parlament cu tatonarea problemei dosarelor; fiecare dintre criticii actuali ascunde cite o stafie în șifonier și ține ușile cît mai ermetic închise sa nu se simtă mirosul de cadavru. A sosit timpul ca ușile să fie deschise cît mai larg și fiecare să-și numere propriile cadavre îmbălsamate”. Alteori însă apar exagerări, suspicionîndu-se prezența unor cadavre acolo unde nu se află decît o inflamare a disputei ce s-ar cuveni a-și efectua propria corecție de orbită. Oricît de controversabil în unele din numeroasele-i texte întinse pe aproape o jumătate de veac, Nicolae Manolescu nu ni se pare în nici un caz că ar putea fi taxat drept „un post-călinescian întîrziat ce uzitează fastidios un neimpresionism critic debusolat, pasabil numai cînd se aplică asupra fondului metafizic al textului literar”, care „devine prolix și este nevoit sa capoteze în fața mecanismelor textuale ce comanda noile forme de conținut și noile forme de expresie”. La fel de nedrept ni se infățișează a fi polemistul cabrat cu prozatorul Mircea Horia Simionescu, care ar fi reușit „să se cocoate înaintea altor prozatori autentici, deși paginile sale sălcii, de «intertext», frizează ridicolul prin platitudinea scriiturii”. Așadar un, *furor* ce-l face pe exeget să vada negru în fața ochilor, propria sa reacție emoțională mai mult decît imaginea cît de cît reală a adversarului ce urmează a fi neapărat doborît de pe cal cu lancea negației. În schimb, sîntem alături de Martin Mincu cînd acesta ia apărarea atît de injuriatului Paul Goma (e acum un act de curaj să scrii astfel): „Fiind singurul dizident/opozant autentic, Paul Goma a devenit un individ incomod pentru impostura unor dizidenți «frunțași» post ce vor să schimbe datele reale, falsificîndu-le; pentru a izbuti în acest act de substituție au decis că Paul Goma trebuie declarat autor «fără talent», șters din documente și deposedat de faptele sale în modul cel mai deșantat cu puțință. Astfel, Editura «Humanitas» în colaborare cu Academia Civică publică traducerea *Cartii negre a comunismului*, la care adaugă o *Addenda* și o *Cronologie* pentru istoria «dizidenței» românești din care numele lui Paul Goma absentează”. Ca și atunci cînd deploră retrospectiv tristul destin al lui I. D. Sirbu: „este încă inexplicabil pentru mine cum a fost posibil ca acest mare scriitor sa fi avut domiciliu forțat pînă la sfîrșitul vieții (1989) și să fi fost împiedicat să-și publice operele, fără ca «cerchiștii» (unji cu funcții importante în instituțiile Uniunii Scriitorilor precum Ștefan Aug. Doinaș sau Ioanichie Olteanu) să intervină în vreun fel pentru a i se ameliora situația”.

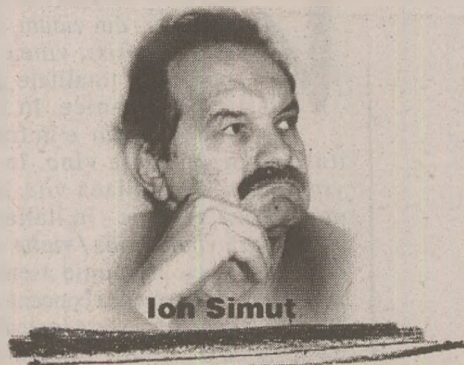
Oricîte obiecții am putea aduna în contul acestui muschetar vanitos, înzorzonat cu o amplă coleretă, cu pantaloni bufanți și cu dantele spumoase la mîneci, care e Marin Mincu, e sigur că fără d-sale literatura noastră actuală ar fi fost mai puțin vie, mai lipsită de culoare. Dacă, după ce l-am privit sub unghiul spectacolului baroc ce ni-l ofera personalitatea d-sale, îl măsurăm prin lentila fumurie a difidenței critice care șterge efectul sclipirilor sprintare, sperăm a ajunge la o concluzie rezonabilă. Confratele Mincu e unul din criticii însemnați ai momentului. Egotismul teatral ce i se impută cu amuzament sau iritare e considerabil redus inclusiv prin atenția constantă, exemplar generoasă, pe care o acordă tinerilor autori.

Marin Mincu *Fărime critice*,
Ed. Pontica, 2005, 482 pag.,
preț nemenționat.

restituiri

Ion Simut

Un român la Madrid

Alexandru Busuioceanu, *Un roman epistolar al exilului românesc. Corespondență, vol. II (1952-1961)*, ediție, note, traduceri și postfață de Liliana Corobca, Academia Română, Fundația Națională pentru Știință și Artă, Institutul de Istorie și Teorie Literară „G. Călinescu”, București, 2004, 336 p.

teme și limbaj? Întrebarea ultimă poate fi pusă și în legătură cu Vintilă Horia, Ștefan Baciu, Alexandru Ciorănescu, Horia Stamatu, scriitorii de prim-plan valoric ai exilului românesc, dar și în legătură cu alții, din plan secund, cum ar fi N. I. Herescu, Constantin Amărușei, Mihai Niculescu, Antoaneta Bodisco și mulți alții. Am pomenit aici numai numele câtorva dintre scriitorii cu care Alexandru Busuioceanu se afla în relație epistolară. Operele lor plutesc, așa cum am spus la început, în aproximații, sunt restituite la întâmplare, fără un program sistematic. Ele au nevoie de întregire, adică de reunirea etapei românești cu opera din exil. Altfel, vom continua să glosăm despre părți dispartate de opere, despre jumătăți sau sferturi biografice. Când, în sfârșit, aflăm ceva despre opera din exil a lui Al. Busuioceanu, nu mai știm nimic despre opera sa de scriitor interbelic, rămânând subînțeleasă, dar în fond la fel de puțin cunoscută, chiar de către istoricii literari în exercițiu. Rămâne o singură soluție: realizarea unor ediții critice integrale din opera scriitorilor noștri din exil, recuperând și partea românească, eclipsată și ignorată. Nu e ciudat că nu le avem? Nu e ciudat că lucrăm cu secvențe foarte limitate de operă, că nu avem ediții de referință care să ne dea o imagine globală a operei scriitorilor noștri din exil, pe care tocmai i-am acceptat ca alternative viabile ale culturii române?

Viața cotidiană a madrilenului Alexandru Busuioceanu nu e greu de imaginat în datele ei esențiale. Scriitorul e un singuratic care întreține o corespondență frenetică. Își susține cursurile de română la Universitate, își așteaptă vacanțele, speră să ajungă cât mai des la Paris (unde,

într-adevar, ajunge de câteva ori, pentru a-și completa documentările în bibliotecă), dar își face planuri și pentru Londra (unde nu ajunge), pentru München (unde iarăși nu poate merge, din motive de sănătate precară), adică acolo unde are prieteni mai apropiați. Familia (soția și fiica) i-au rămas în România, la Brașov, și obține cu greu câteva informații despre viața lor (se adresează și lui Sadoveanu cu acest scop, p. 188-189). Cam din 1955 e din ce în ce mai grav bolnav, suferă în plus de insomnie, nu are mijloace materiale pentru a se trata. Scrie cât poate articole pentru publicațiile din exil, colaborează la posturile de radio, solicitând cu demnitate remunerațiile cuvenite. Își gospodărește o sumă modestă la o bancă din Lisabona, prin intermediul lui Victor Buescu. În 1954 publica la Madrid al treilea volum de poezii în spaniolă și se îngrijește să-l trimită în cele patru zări. Studiile mai deosebite, ca acela despre „utopia dacică”, intră de asemenea în rețeaua de comunicări cu prietenii. Îi răspund mai rar, dar cu bune aprecieri, Mircea Eliade și E. M. Cioran. Îi scriu des Victor Buescu de la Lisabona (până se ceartă, p. 140, 144); N. I. Herescu, Virgil Ierunca de la Paris, Grigore Nandriș de la Londra, G. Racoveanu din Germania, Emil Panaitescu de la Roma, Al. Ciorănescu din Insulele-Canare și mulți alții. Cel mai apropiat de Al. Busuioceanu mi s-a părut, în intervalul ultimilor ani, 1952-1961, D. N. Ciotori, jurist, membru al Comitetului de Rezistență Română de la Paris. O relație epistolară interesantă este întreținută cu poeta Antoaneta Bodisco. Se lamentează unul altuia despre dramatismul trecerii de la limba română la limba spaniolă, despre incertitudinile creației, ajungând și la complicități sentimentale („Dacă vrei să vezi de cine mă îndrăgostesc a patra oară, ia oglinda ta de mână și uită-te în oglindă” — îi scrie, cu prea mult elan, confidentul imprudent în 26 aprilie 1954, p. 119), complicități ce trebuie însă cenzurate (după un flirt mai de tinerete cu maestrul Busuioceanu, Antoaneta se căsătorește cu un scriitor estonian și, prin urmare, cere discreție și limitarea comunicării epistolare la problemele poeziei).

Semnele „viesparului național” din exil (cum îl numește D. N. Ciotori, p. 101) strabat și în această corespondență. Există nu numai adversități, ci și dușmăniile ireductibile. Aron Cotruș nu este simpatizat deloc (p. 91-93). Al. Busuioceanu se ferește cât poate de conflicte și de rele vecinătăți, ca aceea a legionarilor. Interpretul muzical Nelu Manzatti, pregătind o serată la Madrid, îi cere poetului, în 14 aprilie 1954, să evite asemenea interferențe în organizare: „Știind mai ales că Spania este citadela legionară, nu aș dori ca prezența mea acolo să fie interpretată pieziș” (p. 115). Și mai semnificativă este grija aceluiși Manzatti pentru Vintilă Horia, care urma să vină de la Buenos Aires în februarie 1953 și să se așeze la Madrid: „Măine pleacă spre Spania prietenul Vintilă Horia cu familia. A desfășurat aici o admirabilă activitate culturală și lasă sincere amintiri și regrete. V-aș ruga, fără ca el să știe, să-i acordați tutela și auspiciile. Are toate calitățile de a evolua. Trebuie ferit însă de a se alipi vreunui clan. Mă gândesc la extremiștii (în nici un caz comuniști), care ar putea să-l influențeze sau să-l oblige. Ar fi pacat pentru stilul și talentul său” (p. 43). Existau și astfel de protecții prietenești, destul de greu de imaginat într-un exil foarte dezbinat.

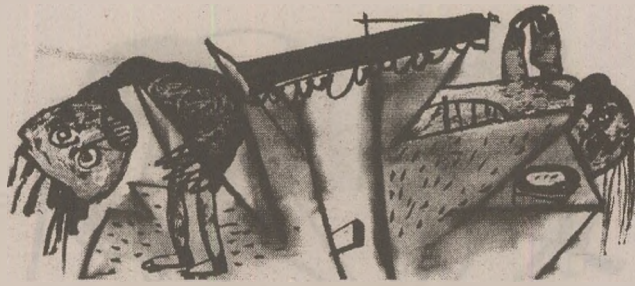
Poet și prozatoare în plină afirmare, Liliana Corobca este și o foarte serioasă cercetătoare. Și-a însoțit ediția cu informațiile necesare, având ca principală sursă, după cum mărturisește, *Enciclopedia exilului literar românesc* de Florin Manolescu. Uneori a prea simplificat informația. Era nevoie de precizarea unor detalii ale exilului, pentru a contextualiza scrisorile. Numele care lipsesc din dicționarul lui Florin Manolescu nu beneficiază în ediție de explicații multumitoare (istoricii C. Marinescu și Emil Panaitescu, fără consemnarea anului morții) sau sunt ignorate cu totul (ca, de pilda, despre C. Ghidel, p. 50, Traian Popescu, p. 53, sau filosoful Ștefan Teodorescu, p. 51). Alteori, notele seci sunt inutile, ca în cazul „Maxim Gorki (1886-1936), scriitor rus” (p. 293). Dar aceste lacune nu pot umbri meritele unei serioase restituiri documentare, efortul de transcriere și ordonare a materialului epistolar. Un teritoriu nou ni se dezvăluie și renaște o lume în jurul unui scriitor român aflat la Madrid.

Cât a trăit, până în 1961, Alexandru Busuioceanu a fost un reper și un factor coagulant pentru atmosfera culturală a românilor din Spania. ■

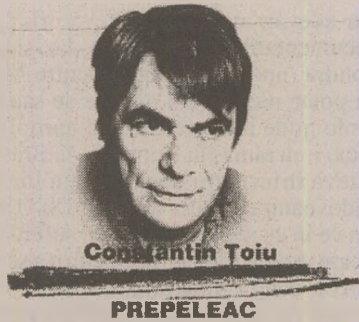
Exilul românesc din perioada comunistă nu este suficient de bine cunoscut nici astăzi, după un destul de lung interval de la reunirea celor două literaturi: cea din țară și cea din afară. Numele personalităților mai importante au fost vehiculate contabilizate, sunt invocate când trebuie, dar operele contribuțiile plutesc în aproximații, restituiri pe jumătate și pe sfert. Iau cazul lui Alexandru Busuioceanu (1896-61), critic de artă, poet și eseist, cunoscut până în 1941 membru al grupării de la „Gândirea” (publică în revistă ezic și critică literară). A publicat ca tânăr scriitor lumele de critică și eseu: *Figuri și cărți* (1922), *Pârvan înditorul* (1933) și *Ethos* (1941). A rămas din 1942 în ania, întâi pe funcții oficiale (consilier cultural la ambasada României și director al Institutului Cultural mână de la Madrid), apoi ca exilat. Lucrează continuu favoarea culturii române, ca publicist, traducător, fiator de instituții sau colaborator la publicațiile din l. La Universitatea din Madrid reușește să înființeze atedra de limba și literatura română, pe care o va ji toată viața.

Revista și Editura „Jurnalul literar”, conduse de Nicolae Florescu, au făcut mult pentru restituirea operei din l. a lui Alexandru Busuioceanu. Nu înregistrez aici cât scris în revistă și câte documente (scrisori, fragmente jurnal) au fost publicate în revista „Jurnalul literar” (o menea înregistrare bibliografică mi-ar lua prea mult țiu). Dar nu mi-e greu să consemnez aparițiile editoriale ronate și sprijinite de Nicolae Florescu. A apărut i întâi, în 1998, un compendiu de *Istoria literaturii nane*, pe care Alexandru Busuioceanu l-a redactat în osul Catedrei de limba și literatura română pe care o ținea în cadrul Universității din Madrid. Ediția româno-niolă a compendiului este îngrijită de Nicolae Florescu, șiunea românească este asigurată de Irina Dogaru, iar umul este însoțit de două texte critice: un cuvânt înainte Alexandru Ciorănescu și o postfață de Andrei Ionescu pre „etapa spaniolă” a lui Al. Busuioceanu. Editura rnalul literar” perseverează în subiect și restituie în 01 jurnalul însinguratului nostru scriitor, intitulat *Ietele de miezul nopții (jurnal 1939-1957)*, într-o ediție rijită, note, traduceri și prefață de C. Popescu-Cadem. i păcate, autorul a intervenit în paginile sale de manuscris, lltimul său deceniu de viață, s-a autocenzurat sever i înjumătățit textul. Dintr-un mare fond documentar, iana Corobca a selectat scrisorile în limba română, nite sau expediate de Alexandru Busuioceanu, și a izat în 2003 un prim volum, *Un roman epistolar al lului românesc (corespondență 1942-1950)*, însoțit de aparatul critic necesar (ediție critică, note, traduceri rezentare introductivă). Dacă acest prim volum a apărut Editura „Jurnalul literar”, de a cărei coordonare se epa (așa cum am arătat) Nicolae Florescu, al doilea um de corespondență (cuprinzând anii 1952-1961) re în 2004 la Fundația Națională pentru Știință și Artă, o ediție realizată în cadrul planului de cercetare al titutului de Istorie și Teorie Literară „G. Călinescu”, în îngrijirea Liliane Corobca. Bilanțul editorial tdecembrist privitor la opera lui Alexandru Busuioceanu rinde astfel patru volume. Nu știu dacă e mult sau e in. Liliana Corobca precizează în nota asupra ediției primul volum de corespondență că fondul „Al. suioceanu”, predat de fiica scriitorului la Arhivele ionale Centrale, conține 60 de dosare de corespondență. itoarea a lăsat deocamdată deoparte scrisorile în alte bi (franceză, spaniolă, portugheză etc.) decât româna. lipsește contribuția publicistică a scriitorului, participarea semnificativă la revistele și ziarele din exil, importantă atitudine (ideatică, politică, culturală) și substanța a zbaterilor. Ne lipsește opera în limba spaniolă ezic și eseu) a lui Al. Busuioceanu. Dar mai ales ne ește o ediție care să restituie integral personalitatea atoare a lui Al. Busuioceanu, cu toate scrierile sale nănești și spaniole, din 1915 (de la debut) și până în 51 (la moartea scriitorului), incluzând desigur și opera stumă, paginile de arhivă. Cine mai știe astăzi ce fel poet român a fost Al. Busuioceanu la „Gândirea” și fel de poet spaniol a fost în cele trei volume publicate Madrid, în 1948, 1949 și 1954? Cine poate judeca i aprecia personalitatea sa în ansamblu și să vadă turile, dramele, reconstrucțiile și reconfigurările de

actualitatea

Constantin Toiu

PREPELEAC

Un ministru poet

Vineri, 5 mai 2006, în **România literară**, criticul Tudorel Urian semna articolul, foarte interesant, despre poeziile recent aparute ale fostului ministru liberal Valeriu Stoica, din anii trecuți, astăzi mare avocat activ, specializat în drept civil.

A fost o puternică surpriză pentru mine. Mai cu seamă având o răcă personală față de politicienii cu veleități literare, abuzivi, caraghioși. Ca Radu Vasile, de exemplu, domnul cu ghiul și cu mustață à la Pristanda. Ca și celălalt domn,... domnul fals în toate, prim secretarul de partid Ion Iliescu, - de alde Năstase, cu mătușica, nu mai vorbim...

Dacă, vreo carte, azi, mâine, va scrie și căpitanul vorbăreț de petroliere pântecoase,... Cicerone,...hââ!... Traian Băsescu, slăbiciunea mea de acum vreo doi ani, stînsă de când cu *sfântu gigi*... nu mai îmi rămâne nimic de făcut...

Surpriză, prin urmare, deoarece fostul ministru liberal al împărțirii dreptății, Valeriu Stoica, prieten statomic, bărbat serios, cultivat, pătrunzător, își publică, sub titlul simplu, sincer, *Istoriei duminicale*, versurile scrise de mult de tot, în anii studenției, de care habar nu aveam, o discreție desăvârșită împiedicându-l să-și trădeze talentul, - când poeții, se știe, fac mult tapaj pe chestia asta, și dacă nu au — talent, vreau să zic.

Nici criticul Mircea Scarlat, regretatul, amicul său cel mai bun din junete, fiindu-i ca un frate, nu-i dezvăluise taina...

La vârsta aceea tânără, în studenție, Valeriu admirator al lui Ștefan Augustin Doinaș, decide cu luciditatea viitorului liberal,... mai liberal și decât Tăriceanu și decât prietenul acestuia, Patriciu... decide, prin urmare, să fie *numai avocat*, - poeții rămânând în continuare Rimbaud... Rilke... Nichita...

Și nici nu va mai fi, public, poet continuând însă să fie, în secret, cu modestie, prin întreg comportamentul, unul amăgit, doar, singurul politician român iubitor de literatură și autorul, mascat, al unor poezii de o juvenilă, disciplinată inspirație, din care o citez, fără să supăr, sper, pe cea mai succintă:

Târziu, obosit, luptătorul

Tomnatic foșnet — când ridici o pleopă,
Din cer se năruie în ochi argintul.
Pământul e un fruct în care-și sapă
Bătrâne animale labirintul.

Copiii, respirând în somn pe plaur,
Stărnesc dezastre dulci în carnea florii.
Sub coaja universului de aur,
Auzi târziu cum mișună dihorii.

Câmpia lumii își înalță grâul,
În verdele miracol de lumină.
La noapte-n scorburi va domni desfrâul
Negrelor vânturi care ne înclină.

Placheta, foarte elegantă, tipărită pe o hârtie, ea însăși, o poveste duminicală, la Editura *Libripress*, poartă pe copertă un fel de nod..., ori semn,... un fel de literă, necunoscută, străveche, de pe vremea, probabil, când potrivirea de cuvinte avea loc numai în ziua finală, a încetării treburilor fizice, rezervată numai lucrărilor spiritului eliberat de obsesiile vieții caznite.

Vin, viță și vie sunt cuvinte moștenite din latină - din *vinum*, *vitea* (în latina clasică: *vitis*), *vinea*; s-au păstrat aproape în totalitate și în celelalte limbi romanice, în forme foarte apropiate: *vin* e în franceză *vin*, în italiană și spaniolă *vino*, în portugheză *vinho*; *viță* e în italiană *vite*, în spaniolă și portugheză *vid*; *vie* - în italiană, spaniolă, portugheză *vigna* / *viña* / *vinha* - cu ortografie diferită, dar cu pronunție asemănătoare, iar în fr. *vigne*. O asemenea concentrare de cuvinte latinești din aceeași sferă lexicală nu poate să nu apară ca o mărturie a continuității culturii vinului în istoria românească. E ceea ce a afirmat Hasdeu, într-un studiu din 1874 - *Originile viticulturii la români*. Explicând etimologia termenilor viticoli, filologul constata că "porțiunea cea mai esențială a terminologiei noastre vinicole este tot ce poate fi mai latin". Hasdeu compara terminologia viticolă cu cea agrară, și, considerând că traiul la munte era perfect compatibil cu cultivarea viei, tragea concluzii de tip istoric: „Cultura viței la români e fără asemănare mai veche decât plugăria”; în final, ajungea chiar la o formulare de sinteză, destul de amuzantă prin caracterul ei categoric și absolut: „românii au fost pururea (...) o națiune eminentemente viticolă.”

Și *must* e tot latin (din *mustum*) și panroman. De fapt, dintre termenii fundamentali ai domeniului, unul singur are origine controversată - *strugure*. Hasdeu și alți lingviști l-au considerat ca provenind din greacă (unde ar fi fost totuși legat de latină); au mai existat și alte ipoteze; în ultima vreme, profesorul Gr. Brâncuș a susținut cu fermitate ideea unei origini traco-dace a cuvântului: această explicație se potrivește cu informațiile despre cultura viței de vie în Dacia, în epoca preromană. *Strugure* apare așadar în Dicționarul Academiei (DLR) ca provenind din traco-dacă, deși DEX-ul a păstrat, reticent, mențiunea „etimologie necunoscută”. Oricum, pînă și *strugure* a fost concurat de sinonime de origine latină: *auă* și *poamă*. *Auă* provine din latinescul *uva* „strugure”, e atestat în româna veche, dar a ieșit din circulație, mai păstrîndu-se doar izolat, regional. *Poamă*, în schimb, e încă destul de răspîndit, cu sensul restrîns de „rod al viei”, în limbajul popular, mai ales în Moldova, unde se vorbește de „cules de poamă”, „boabe de poamă”, „vin de poamă” etc. Termenii de alte origini au o poziție mai curând marginală în câmpul semantic al viei: din grecește avem timpuria *aguridă* sau tîrzia *stafidă*, ca și *aracul*; *podgoria* și *teascul* sunt slave.

Vinul, *via* și *vița* sunt cuvinte atestate în cele mai vechi texte românești: în primul rînd pentru că sunt simboluri religioase prezente în Biblie - aît în Vechiul, cît și în Noul Testament - și în scrierile Bisericii; apar așadar în repetate rînduri și în primele noastre traduceri din Psalmi, în Codicele Voronețean, în tipăriturile lui Coresi. Dar și primele acte și documente le conțin, pentru că *via* și *vinul*, în ipostaze mai pămîntești, reprezentau bunuri de preț ale vieții cotidiene; astfel, într-un inventar redactat în română de la 1588 aflăm că Mănăstirea Galata avea 5 falce de vie, iar în pivnițe - 28 de buți de vin de la Cotnari. Interesante sunt și referirile la *vie* din primele noastre texte juridice: în Pravili se spune, de pildă, că „acela ce va tăia via roditoare (...) să-i taie mînule”; din fericire, pe de altă parte, „ceia ce vor întra în vie (...) pentru [ca] să mînințe numai poame, să nu se certe”.

Bogăția și importanța terminologiei viticole la români poate fi ilustrată și prin mulțimea denumirilor populare ale soiurilor de viță și de

struguri. În dicționarul etnobotanic al lui A. Borza, sînt cîteva sute de termeni de acest fel, provenind din straturi etimologice diferite de la cei foarte vechi pînă la împrumutul modern; citez doar cîteva, și pentru expresivitate lor intrinsecă: *Afumată*, *Afuz-ali*, *Albișoara*, *Babadească*, *Babească*, *Bătrîna*, *Bătuta neagră*, *Boierească*, *Brumărie*, *Busuioacă*, *Ceasla*, *Coarnă ruginoasă*, *Coarnă vulpașită*, *Crețea*, *Deșirată*, *Fetească*, *Galbena*, *Gorgan*, *Hain neamțului*, *Hamburg*, *Iepuroaică*, *Italiană*, *Leșească*, *Lipovană*, *Lugojeană*, *Mierloasă*, *Muscat*, *Mustoasă*, *Negru vîrtos*, *Ochi de cîin*

Rodica

PĂCATELE LIMBII

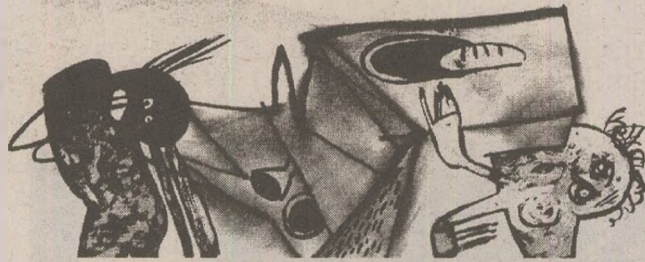
Vinul, vița, via

Otonel, *Paradaisă*, *Pietroasă*, *Poama balai*, *Poamă craiască*, *Poamă de sticlă*, *Poamă ghergheliu*, *Poamă pasăreasca*, *Razachie*, *Tămîioasă*, *Zaibar* etc.

Destul de multe sunt și derivatele termenilor de bază, chiar dacă nu au toate o circulație semnificativă; de la *vin* s-au format diminutivele *vinisor*, *vinuleț*, *vinuț* (mai rar), *vinăș*, dar augmentativele (tot rare) *vinoi* și *vinoaic*; substantivele *vinar* (podgorean) și *vinări* (pivniță); adjectivele *viniu*, *vinuriu* - „cu gustu sau de culoarea vinului”, *vinos* „zemos”; învechii sunt *vinărit* și mai ales *vinărici* - cuvinte care au desemnat multă vreme impozitul (dele neglijabil) pe vii și pe vin. În schimb, *vină* folosit mai ales la plural (*vinățe* sau *vinățur* cu sensul „varietate de vin”, nu e considerat un derivat, ci termen moștenit (din lat. *vinaceus*). Dacă la acestea adăugăm neologismele în care se recunoaște originea comună - *vinico*, *vinificabil*, *vinotecă* - inventarul familiei lexicale crește desigur și mai mult. Rămîne oarecur surprinzător faptul că nu avem multe locuțiuni și expresii formate cu termenii din sfera viticolă: dintre puținele existente, una cu adevărat ingenioasă - *a lucra în foi de viță* „a manipula unelti abil” e legată de practicile culinare.

Vinul nu lipsește, totuși, din proverbe împărțite ca de obicei între elogiul și condamnarea cine recitește capitolele despre beție din Anto Pann poate regăsi cu plăcere destule variații pe aceeași temă - de la formulările cele mai explicite - *Vinul e pentru noi, nu pentru bo* pînă la implicitul cunoscutei ziceri *Apa nu bună nici în cizma*. Capitolul din Pann merită citit și pentru dialogul cu ardeleanul care năvăluse în viața lui o vie și o descrie în grai locu („Ghia aiei-i pi-un deal pusă / Tot cu țepi pi ea împunsă”), sau pentru celebrale *Poveste poamelor*, încheiată cu blestemul adresat „bubosului strugur”. ■

cronica ideilor

Una din experiențele neplăcute pe care le-am trăit cu toții după 1989 este dezamăgirea de care am avut parte când, deschizând cartea unui politician contemporan, am fost copleșiți de justificările cu care autorul își apăra prestația politică. Un șuvoi de argumente menite a-l face pe cititor să înțeleagă că, în ciuda măsurilor bune luate de autor, lucrurile ieșiseră cum nu se poate mai prost. Pandectele acestea autojustificative, având rostul unui *pro domo sua* ostentativ și agasant, sînt atît de numeroase pe piața noastră de carte încît, deschizînd cartea lui Victor Babiuc, m-am așteptat să întîlnesc același scenariu: strădania unui fost politician de a-și convinge cititorii de imaculata sa activitate politică. Surpriza a venit din faptul că, înșelîndu-mi orizontul de așteptare, cartea de dialoguri dintre Victor Babiuc și Vasile V. Popa are altă temă și alte motivații. Tema stă în rostul pe care legea îl are în societatea umană, iar motivația ei ține de dorința autorului de a le risipi românilor cîteva prejudecăți.

Ideea cea mai surprinzătoare a cărții - și este surprinzătoare pentru că vine împotriva unei prejudecăți de care suferim astăzi cu toții - este aceea că, în orice societate umană, rostul justiției nu este acela de a face dreptate, ci de a aplica legile. Dreptatea e una, legile sînt cu totul altceva. Cine crede că legile sînt făcute pentru a împărți dreptatea între oameni va trăi mereu cu convingerea că justiția e murdară și că slujitorii ei sînt niște șnapani irecuperabili. În realitate, dreptatea e un cuvînt al cărui înțeles descinde din mitologia umanității și din simțul moral cu care fiecare om tinde să judece comportamentul semenilor.

Avem în noi un adînc simț al reciprocității în materie de gesturi umane, un simț grație căruia, în cazul săvîrșirii unei greșeli sau al înfăptuirii unei fărâdelegi, încercăm imediat repararea lor: greșeala trebuie îndreptată, iar fărâdelegea trebuie desființată. Din păcate, greșelile sînt ireversibile, cum și efectele unei fărâdelegi sînt adesea ireparabile. Și atunci, în lipsa unui mijloc prin care să putem corecta sau anula urmările unei infracțiuni, nu ne rămîne la dispoziție decît pedeapsa.

Pedeapsa este reacția pe care o avem în fața unui rău ale cărui consecințe nu le mai putem desființa. Pedeapsa nu poate să refacă starea inițială de dinainte săvîrșirii fărâdelegii, ci poate doar să împiedice repetarea ei. Dacă pedeapsa ar putea repara complet răul făcut, anihilîndu-l pînă la stadiul în care lucrurile ar sta ca și cum răul nu ar fi fost săvîrșit, atunci dreptatea ar fi cu adevărat posibilă. Așa însă, pedeapsa este măsura punitivă prin care răului i se răspunde cu aceeași măsură: printr-un alt rău. Orice pedeapsă e rea pentru cel care o îndură, dar fără ea răul în lume nu ar mai putea fi stăvilit. Și atunci, deși este rea, pedeapsa e bună pentru ordinea comunității în sînul căreia este aplicată.

În lumea ireversibilă și univocă în care trăim, dreptatea, înțeleasă fie ca refacere a stării inițiale (cea premergătoare săvîrșirii răului), fie ca reciprocitate în virtutea căreia greșeala primește o reacție pe măsură, dreptatea aceasta rămîne un simplu deziderat. Este idealul pe care îl purtăm în fața ochilor din nevoia de a nu ne pierde iluziile despre viață. E mirajul moral iscat de instinctul spontan al reciprocității umane, un instinct care, neputînd să-și găsească satisfacția în această lume, proiectează dreptatea în cealaltă lume, lumea de apoi. E compensația prin care putem să supraviețuim psihic într-o lume în care dreptatea nu are ce să caute. Căci dacă lumea e nedreaptă, măcar Dumnezeu să fie drept. Și atunci nu ne rămîne decît să-i dăm lui puțința de a corecta și îndrepta toate inechitățile, mîrșăviile și crimele pe care justiția lumii acesteia nu le poate corecta sau îndrepta. Pe scurt, dreptatea este un atribut divin, tocmai de aceea ea nu există în lumea noastră. Dacă ar exista, atunci lumea ar dispărea, pînă într-atît de esențială îi este lumii nedreptatea. Iată de ce ideea că pînă la urmă dreptatea va triumfa, la fel ca ideea că adevărul va ieși în final la iveală precum untdelemnul deasupra apei, aceste idei sînt prejudecăți vitale fără de care integritatea noastră psihică ar fi amenințată cu desființarea. Fără ficțiunea dreptății, ne-am pierde cu toții mințile.

Sorin Lavric

Capcanele dreptății

Dialoguri despre lege

Legea în tranziție

Victor Babiuc
îspîtit de Vasile V. Popa

Editura All Beck

Victor Babiuc, *Dialoguri despre lege. Legea în tranziție*, Editura All Beck, București, 2005, 108 pag.

i pentru că nu poate face dreptate în lume, justiția oricărei societăți se mulțumește cu rolul de a păstra ordinea ei. Justiția este principala sursă de ordine și disciplină în interiorul unei comunități, iar un echilibru social nu poate fi închipuit într-o societate în care majoritatea oamenilor încalcă legile. Și atunci totul e o chestiune de proporție: cei care încalcă legea trebuie să fie o minoritate în raport cu cei care o respectă. Așa că rolul justiției este să păstreze această proporție în limitele unei homeostazii sociale viabile. De acest rol de conservare a homeostaziei organismului social, o homeostazie fără de care orice societate s-ar prăbuși în anarhie, de acest rol justiția se achită într-un singur fel: aplicînd legile și veghind asupra respectării lor. Ordinea colectivă și echilibrul social, acestea contează cu adevărat în existența unei comunități,

nu dreptatea. Tocmai de aceea ordinea nu poate exista decît dacă legile sînt respectate, în vreme ce deseori dreptatea nu se poate face decît încalcînd legile existente. Mai mult chiar, sînt cazuri în care, aplicînd legea, ordinea este păstrată cu prețul săvîrșirii unor mari nedreptăți.

Orice pornire justițiară individuală prin care se caută să se facă dreptate împotriva legilor în vigoare este un focar de dezordine socială. Și chiar dacă pornirea justițiară este îndreptățită moral - cînd nimeni nu îți face dreptate, îți faci singur - ea nu poate fi acceptată din punct de vedere al ordinii sociale. Justițiarul pe cont propriu, deși au tot dreptul moral să procedeze în spiritul reciprocității umane, sînt o sursă directă de haos social. Căci dacă toți ne-am face dreptate singuri, cu timpul nu vom mai avea în mijlocul a ce să ne facem dreptate: societatea ar dispărea.

Ordinea este mult mai importantă decît dreptatea, și asta pentru că ordinea este un concept statistic, ea privind masa oamenilor și nu cazurile individuale ale ființelor în carne și oase. Iar binele global al societății depinde cu precădere de ordinea din sînul ei, iar nu de dreptatea de care are parte un om sau altul. Iată de ce, atunci cînd ai de ales între salvarea ordinii și slujirea dreptății, alege ordinea colectivă și sacrifici dreptatea cîtorva ființe individuale. Dacă ai proceda invers (*fiat iustitia pereat mundus*), ai distruge ordinea în numele dreptății și atunci nu vei mai avea nici o societate înlăuntrul căreia să poți pronunța cuvîntul dreptate. Dar și invers, cînd, din dorința de a asigura ordinea, ajungi să emiți și să aplici cu scrupulozitate prea multe legi (*summum ius, summa iniuria*), atunci nu numai că dreptatea e inexistentă, dar în plus chiar și ordinea va avea de suferit. Hațșul legislativ este tot atît de distrugător ca și vidul legislativ: naște haos, iar haosul împinge nedreptatea la o treaptă insuportabilă.

Tot ceea ce poți face în acest caz este că legile prin care păstrezi ordinea să fie ținute în cumpănă de legi menite a proteja individul. Numai că drepturile omului nu privesc dreptatea omului, ci protecția lui în fața unor legi care îl pot distruge în numele rațiunii de stat sau al ordinii de drept. E o prejudecată să credem că legea este dreaptă și că în ea găsim ceva din natura echitabilă a convenției sociale. Justiția nu este o instanță impersonală și nepărtinitoare, dimpotrivă, ea este expresia unui act de partizanat politic. O lege, înainte de a deveni act juridic, adică act normativ menit a influența comportamentul oamenilor, a fost un act politic. Cu alte cuvinte, orice lege începe prin a fi politică și sfîrșește prin a fi juridică: ea este făcută de politician, dar este aplicată de juriști. Iar cei care fac legile - parlamentarii - sînt partizanii unei anumite concepții despre lume. Ei vor apăra această concepție deoarece de ea depinde însăși existența lor. De pildă, într-o societate capitalistă, cei favorizați de legile emise în cadrul ei vor fi tocmai deținătorii de capital, adică cei fără de care societatea respectivă nu ar mai fi capitalistă.

Și atunci legile au menirea de a conserva condițiile ce stau la baza societății în care ele se află în vigoare. E ca și cum legile ar da naștere mediului fără de care ele însele nu ar mai fi valabile. Într-un asemenea mediu, legile nu numai că oglindesc raporturile sociale dintre oameni, dar le și modelează. Iar ceea ce face ca democrația să fie sistemul politic de preferat în locul altora este că, în cadrul ei, partizanatul politic este ținut în frîu de legi ce-i atenuază cît mai mult efectele inechitabile. Iarăși, totul e o chestiune de proporție socială.

În concluzie, avem de-a face cu o carte de filozofie a dreptului, una din puținele cărți de acest gen care nu te plictisesc după cîteva pagini. Explicația vine din faptul că autorul nu face speculație față pe marginea justiției și dreptului. Babiuc nu face teorie, ci împărtășește o experiență. Sau mai bine spus, face teorie din interiorul unei experiențe proprii din domeniul juridic. ■

l i t e

Poeme în limba română ale tânărului Andrei Codrescu

Poemul lipsă

Acestea sunt câteva (multe, puține?) dintre poemele românești ale lui Andrei Codrescu, publicate prin reviste înainte de a pleca, în 1965, în S.U.A. Și, în același timp, aproape toate poemele lui Andrei Steiu, tânărul sibian de 17-18 ani. Pentru că poezia lui lasă în urmă un întreg șir de pseudonime, de la Steiu, Maria Parfenie, Codrescu, inclusiv numele real - Andrei Perlmutter - cu care nu a semnat niciodată. Reunite, după mai bine de 43 de ani, din reviste, sau schimbate, filatelice parcă, între „colecționari”, ele umplu un gol bibliografic și totodată unul de receptare. Grație domnilor Robert Lazu și Nicolae Stoie, care mi-au completat incipienta colecție de „inedite”, *clasorul de timbre* e acum destul de amplu.

Sunt, în toate ale lor, poemele unui adolescent, pe care fiecare le recunoaște într-un fel din experiența proprie. Cu marea deosebire că acestea rămân, datorită nu știu cărui vizionarism precoce, perfect lizibile, la orice vârstă.

În mod sigur, dintre aceste texte lipsește o poezie - **Dragostea** - apărută într-o publicație anuală a cercurilor literare brașovene: **Pagini contemporane**. Singura poezie erotică din antologia cu pricina, după cum aflăm dintr-o consemnare în **Steaua**. Povestea căutării ei îi suplinește, parcă, absența. După două săptămâni de așteptare la Biblioteca Națională, am primit, pe aceeași cotă, un manual tehnic (de electronică, parcă). Mult mai mult decât o eroare comică, o coincidență frisonantă: printre coautori se află un anume inginer Codrescu...

Cosmin CIOTLOȘ

La poeziile regăsite

Pe la sfârșitul anilor '50 mă plimbam încruntat prin Sibiu făcând repetiții pentru discursul meu la decernarea premiului Nobel pentru poezie, un discurs care cataloga, fără milă și fără omisiuni, toate păcatele grave ale soțului mamei, d-l Inginer Puiu Brătășanu. Domni și doamne din toate țările, uitați-vă ce injustiții grave a comis această brută împotriva spiritului poetului. Nu uităm desigur nici păcatul minor de a fi fost bătut cu nuiile pentru crima de a scrie „cutie poștală” cu litere stinghere pe cutia de lemn pe care d-l Inginer o pusese pe ușa, dar crima cea mai de neiertat era (și mai este) smulgerea cățelului Nemo din brațele copilășului de 10 ani și volatilizarea sa în Neant. Descris ca „o casă de prieteni din cartier,” Neantul a necesitat o căutare zilnică cu urechi bine antrenate să audă lătratul familiar de la distanță. Alte evenimente

minore se petreceau în cursul Marii Căutări: descoperirea poeziei lui Lucian Blaga, cenaclul de miercuri din Sibiu, amorul disperat împărțit între Aurelia (inaccesibila) și Marinela (opozitul), cunoștința lui Adrian Mușțiu care mi-a citit carnetul de poezii și le-a declarat bune, încurcături la școală, unde eram o problemă disciplinară neajutată de atracția nebună pentru profesoara mea de rusă și disciplină, tovarășa Papadopolu. Prin toate aceste tulburări adolescente începuse să bată vântul poeziei și să-mi umfle pânzele și capul. Vedeam cu claritate sărăcia poeziei publicate în revistele literare care ajungeau greu la Sibiu și le comparam nefavorabil cu poezii pe care-i citeam și reciteam: Blaga, Arghezi, Vinea, Fundoianu, Bacovia. Subit s-a deschis acest mugure (într-o metaforă tipică a vremii) al poeziei în mine și cu el au venit și prietenii cu care discutam serios despre literatura toxică a acelei perioade: Nicolae Stoie, care traducea Villon și Esenin; Ion Pop, care scria poezie frumoasă la Cluj; Adrian Mușțiu care ne-a pus la dispoziție camera lui să vorbim nestingheriți; și iubita mea Aurelia Munteanu (devenită în timp de un an mult mai accesibilă). Am descoperit și poezia lui Nichita Stănescu, Ioan Alexandru și Ana Blandiana. Am citit atent debuturile contemporanilor mei Ion Pop și Ion Dumitru. Am umplut un carnet plin de poezii pe care l-am pierdut. Am jurat să nu mai scriu poezii niciodată. Carnetul meu plin de izbucniri lirice se duse în Neant să stea cu Nemo, și în depresie l-am învățat pe de rost pe Bacovia și pe Nerval. Jurământul meu s-a clătinat cu un carnet nou în care primele poezii pe care le-aș recunoaște ca „ale mele” au fost scrise. Acest carnet e pierdut și el, dat de mama unui coleg tipograf neamț la plecarea noastră din România, ajuns la Detroit în anul 1968, când d-l Willy, emigrat și el din România, l-a expediat din München; și pierdut prin anii '70 în peregrinările mele prin America. Aceste poezii publicate în reviste românești sânt o fracțiune din cele pierdute, așa că „poemul lipsă” are tovarăși nepublicați. Majoritatea acestor poezii dezgropate cu grijă și tandrețe de domnii Ciotloș, Lazu, și Stoie, mă jenează nițel, dar mă și amuză. Chestia cu „șantierul” și „bara” provin evident din dorința de a apărea în presa socialistă, dar sunt și rezultatul (cam sărăcăcios) al unei luni de zile petrecute la hidrocentrala în construcție din Argeș unde fusesem trimis cu poetul Ion Gheorghe (in loco parentis) să acumulez „experiența” necesară pentru transformarea mea eventual într-un „poet al poporului.” Acest proiect a eșuat lamentabil, cum se vede, și nu ar fi reușit nici dacă aș fi devenit „perforator,” cum spune cam ambiguu poezioara cu „perforatoare”. Primele poezii recognoscibile (de mine) ar fi grupajul din **Steaua**, cu acel vânt care „bate din Ave Maria,” poezii din al doilea carnet, pline de vuietul Sibiului și de fiori mistici. Copilăria poetică mă emoționează. Simt cu simpatie gingășia turmentatului tânăr care le-a scris cu litere stângace, dar mari. Să vezi și să nu crezi, dar Marea Căutare continuă și pe-aici pe undeva Nemo.

Andrei CODRESCU

Șantier

Păduri de vuiete și foc
ridică pulberea din loc
Și la căldura razelor de soare
Îi dă putere, formă și culoare.
Fiecare sunet își cunoaște
Putințele mărimii
Dar toate se înalță
Cu buza arsă
De vâpaia înălțimii.
De-aici la steaua
Cea mai departată
E doar un pas mărunț de față.
De-aici, răsucită printre stele,
Fâșia dură a visului
Are prin ochelarii de sonder
Dimensiunile abisului.

Lucaefărul, Anul V, Nr. 7, 1 Aprilie
Poșta redacției: Andrei Pe

Prieteni

Cu glasul vostru, ca o barcă-ntr-o tîmple,
Alunecând pe marea sevelor de-april,
Îmi cresc puteri fără de număr;
Mă răsfoiește vîntul ca pe-o carte
Și-oceane albe-mi curg pe umăr.
Inima către voi
Mi-am deschis-o ca o poartă
Tranșeea cu profil de șarpe
S-a prăbușit în mine, moartă.
Măinile voastre, toate,
Le-am strâns în mâinile mele
Și-au pornit vînturi în lumină.
Pe podul brațelor voastre
Mă ridic către soare.
Albii porumbei ai bucuriei
Au învățat, neîntrerupt, să zboare.

Lucaefărul, Anul V, Nr. 14 (97), 15 Iulie
Poșta redacției: Andrei Pe

Puls

Geamul meu
e pulsul neștiut al străzii
care-n trecători se zbate
și-n castanii albi de duc
noaptea de toamnă-n spate

Toamna asta fără margini
zbugium lung și holde mari
cât o simt de plin și greu...

Dinlăuntrul ei se zbate
ca un fluviu geamul meu

t u r ă

Secundă cu perforatoare

Despre perforatoare se pot scrie poeme numai în clipa grea și rară când mâna asudată le-atinge între conștiința muntelui și seară. [Și], situat cu umerii amândoi lângă peretele acestei clipe am devenit subiect pentru poemul meu și trup pentru tăcutele-i aripe. Fără să vreau mi-am amintit de casă și de suavii mei gutui și pruni... perforatoarele țipau, vibrând la orizontul altei viziuni.

*Lucașfăruș, nr. 19, 14 septembrie 1963
Din caietele elevilor: Andrei Steiu
(Școala medie, Sibiu)*

Cântec de femeie

Ruguri au izbucnit în câmpie.

Iubitule, se ard vrăjitoarele,
Se ard vrăjitoarele,
Ascunde-mă în începuturile pământului,
în umbra deasă a mărului.
Fă-mi o boltă din dulci păsări tainice,
sau o scorbură în carnea pădurii,
clădește-ți săgețile zid și ucide soarele.
Ruguri au izbucnit în câmpie,
iubitule se ard vrăjitoarele...
N-ajunge brațul tău, n-ajunge arcul
trupului tău de bărbat
ca să le stingă lămpinile?
În cetate foșnesc jivine roșcate
sau sunt numai ruinile...

Ruguri au izbucnit în câmpie.

Au părul lung, luna răsare din el,
dar de o viață nu mai e lună,
e numai o zare de lupi înflorită,
înflorită.

Se aud vorbele străjilor
și lăncile lucitoare, amarele...
Ruguri s-au aprins în câmpie,
iubitule, se ard vrăjitoarele.

Decembrie

Iarna sticlăm crunt adunați în triunghiul
cărni pregătite să înnebunească de ger.
Ninge cu femei fără trup

Smulse neterminate din cer.
Casa s-ar aduna într-o nucă de aur
și nuca ar fugi printr-o scorbură în pământ,
dar în scorburi ninge de demult,
vulpile roșcate-au luminat crăpând...
Iarnă în oasele răzbunătoare,
Iarnă în carnea răsucită în arcuri prelungi,
în pântecul mamelor îngenunchiați
copiii dorm întunecați ca niște dungii.
Iarna sticlăm crunt adunați în triunghiul
cărni pregătite să înnebunească de ger.
Și motoarele, șirul absurd al motoarelor
târâsc drumul sticlos în fier
și zuruie sângele spart al ogoarelor...

Seara

Bate un vânt dinspre Ave Maria.
Se înfing camioane piezișe în marginea lumii,
și tu ai umplut lumea cu apă,
ai sare pe gene și șerpi de apă pe gură,
tu ai făcut toată tăcerea
și ai aprins fete în colțurile lumii.

Trebuie să ridic gulerul și să trec
înalt cât tuburile de orgă,
prin toamnă.

Bate un vânt dinspre Ave Maria.

*Steaua, Anul XV (1965), Nr. 1 (180)
Cenaclu: Andrei Steiu*

Poetul

Lui Nicolae Stoie

În odăile sfinte:
un rând de metale,
un rând de cuvinte.

În odăile muritoare:
un rând de femei,
un rând de culoare

Poetul
trecea printre ele noduros:
le ierta pe cele de carne
și le mușca pe cele de os.

(Cluj, 1963)

*Sub titlul "Andrei Steiu interpretându-mă",
Nicolae Stoie a inclus poemul în placheta
Zăpada din anul o mie
(București, Editura "Eminescu", 1981)*

Lu amna unui pictor

oate pânza nopții, albă
ulorile toamnei stau nerostite
buzele noastre în pâng.

lumina strugurilor plină-i
ătura de aer dintre casă și trup.
năna-i o vioară din care
orile țipă, erup.

*Lucașfăruș, nr. 2, 15 ianuarie 1963
Poeți din regiunea Brașov: Andrei Steiu*

Ima baracă

îngenuncheat ca într-o vioară munții
amnul ei cu crengi încă verzi

în surâs al cuiva printre brazii maturi
risipit ca un cântec albastru-n păduri.

și un munte-ntors din mâini în ape,
și lumină-n noaptea grea, opacă;
este zarea spartă ce nu mai încapă
înălță-nvingătoare întâia-ne baracă.

*Lucașfăruș, nr. 5, 1 martie 1963
Viața cercurilor literare: Andrei Steiu*

Cântec de dragoste

am venit. Și ți-am adus câmpiile și vântul
isăritul lunii în ceasurile rare
-am adus puterea de-a umple tot pământul
porumbel și păsări lungi de mare

chii tăi albaștri mă fac mai pur, mai bun
almele mi-s pline de dorul de-a zbura...
t soarele pe buze și-o creangă de alun
opie în trecut o lucitoare stea.

*Steaua, nr. 5, mai 1963
Cenaclu: Andrei Steiu*

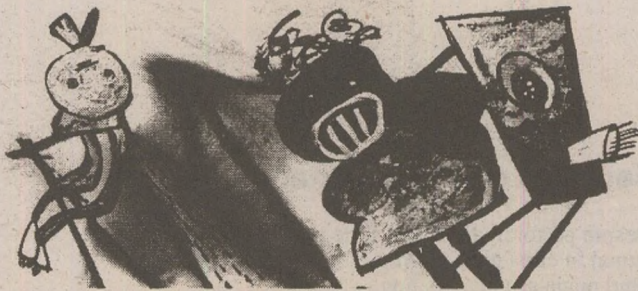
oment la Argeș

devenit al muntelui, deodată.
numărat între vibrații,
u adoptat ca pe o sevă pini...
te de aceea inima pietrei bătând
orbea frumos, cu comparații,
și se cade față cu străinii.
coborât atunci în mina
taie stânca și o suie,
m aflat astfel, ciudat,
și piatra știe taina care-o schimbă-n statuie.

În mijlocul unui grup de prieteni, Roma, 1966

literatură

Alcooluri și beții de personaje

Ce fac personajele? Ca orice oameni în carne și oase, mănâncă și beau. Caracterizarea personajelor se face în fel și chip, dar și prin actul băuturii. Să nu se creadă că personajele literaturii române consumă doar alcool. E drept, acesta e preponderent. Dar Ioanide bea ceai, văzînd în el „transparente”. În drum spre Moși, coana moașă a lui Caragiale bea bragă, o băutură fermentată din făină de mei și pesmet. Am prins și eu în copilărie și am rămas cu o impresie oribilă. În Caragiale se bea și șvarț deși „lăptăria” adăpostește alte lichide decît laptele.

Mai bun decît braga e salepul. El e preparat din esență de feculă, din tuberculele unor specii de orhidee, miere, lămîie și apă. Însă personajul Stavru al lui Panait Istrati e salepciu și falsifică băutura, băgînd sare de lămîie. Alte personaje beau salep la Ion Ghica și N.Flilimon. Apoi băutura dispare.

La bucurie și la durere, personajele beau. Șampania e rezervată aristocrației și nu se bea de plăcere, ci „ca să o simți udă în gură”, cum zice soacra din Titanic Vals. „La Medeleni” boierii beau șampanie ilustră: Mumm 1906. Dar și vin de Cotnari în sticlă colbuită. Pentru „colbuite” au predilecție personajele lui Octav Dessila, tot în momente festive.

În schimb la parastas se bea tescovină pînă la ebrietate, ca în finalul „Gaițelor” la care ultima replică e îndemnul soțului văduv să bea o tescovină care „unge pe beregată” cu rudele soției defuncte. La pomenirea lui Moș Costache se servește țuică fiartă. Asta după ce, la primul atac al decedatului, rudele băuseră cu nesimțire vin roșu, Bordeaux veritabil, ceea ce medicinistului Felix îi dă sugestii hematologice – apoplecticului trebuie să i se ia sînge. Tot vin roșu bea Ioanide cu latinistul Hagienuş într-un cavou de la Bellu.

În „Moromeții” și povestirile conexe, la cîmpie, țuică e proastă, vinul și mai prost. Se bucură de preț doar țuică „de la munte”, luată în schimbul grîului, cu care Ilie și Balosu parafează vînzarea sălcîmului. Totuși, personajele sînt consumatori serioși. Jurgulan bea cu jandarmul un kil de vin înainte de a fi arestat de acesta. Mîai din „O adunare liniștită” gîlgîie simultan două kile pe nerăsuflete din două sticle, ca într-un număr de circ, apoi cîntă. În schimb, ajunși la București, țărani se duc la Carul cu Bere. Local frecventat și de strania soție a lui Gogu Nicolau din „Sub pecetea tainei”.

Personajele lui Mateiu beau trist, mai ales Pașadia, iar Gore Pirgu își arată declasarea preferînd vinului bun cîte o poșircă infamă, acră și trezită, de prin cîrciumi periferice. Cînd Povestitorul întîrzie puțin, îi găsește pe amici la a doua - a treia țuică. Memorabila vorbă „Crai de Curtea-veche” îi iese Penei Corcodușa tot într-un acces etilic care o preface într-o „fiară”, cu limbaj ce-l stupefiază și pe Pirgu. În schimb, la Preda, la beție, un personaj din secta „strelîșilor” aude voci.

Bere bea Vitoria Lipan, dar la Hanu Ancuței se bea exclusiv vin, rachie prin excepție. Vinul cu ulceaua, din oca. Ocaua avea 1,288 litri în Moldova și 1,520 în Muntenia, fiind a zecea parte dintr-o vadră. O oca de vin putea îndestula la prima strigare trei-patru persoane. Creangă observa că bețivului și dracul îi iese cu ocaua plină!

Aflînd de la Comisul Ioniță, om mai umblat, că nemții beau bere, care este un fel de leșie, convivia trag concluzia că e bine „să rămîna ei cu trinul lor, și noi cu Țara Moldovei”. Rezon. Dar peste cîteva decenii, personajele lui Caragiale și autorul lor o dau pe bere. Damele mai beau și cîte un aperitiv, ca doamna Verigopolu. La un vermut îl invită și Pascalopol pe Felix dar moșierul, cînd e singur, bea apă de Vichy cu sirop.

Și bine face! Pentru că excesul alcoolic duce personajele lui Caragiale la rău: domnul din „Petițiune”, care bea apă multă după o noapte de chef, cere pensie pentru mîtușa unui amic aiurea, la Regia Monopolurilor, Costică Panaite ajunge cu un memoriu după închiderea sesiunii parlamentare, iar Cetățeanul Turmentat și anonim e alungat de la întrunire. El a amestecat berea și vinul oferite de Cațavencu. Un recrut inadapabil din A.Bacalbașa bea consecutiv două litre de rom și apoi se sinucide. Iancu Zugravu, fiind pilit, sparge clondirul de „mastică primă” și ajunge la cremenal unde vine tot ars de flămă, pentru că altfel nu are curaj. Dar romul are uneori și efect pozitiv, fiind salutar pentru tratarea durerii de măsele prin „magnetism”.

La Brăescu funcționarii beau multiple „vermuturi de Torino” și se plîng să nu le ajunge leafa. Apoi pleacă la dame. Tot la Brăescu, un personaj îi cumpără nevetei adorante un patefon. Apoi bea cu amicii 72 de pelinuri în șase inși, o duzină de om. Ajuns acasă cam la ziuă, își găsește consoarta în pat cu timidul său chiriaș. Le pune la patefon „Deșteaptă-te române” și pleacă. Să se sinucidă, eventual.

„Strofe cu pelin de mai contra Iorga Neculai” scrie și Păstorel, mare expert în vin și nu numai. Pelinul de mai se pune în butoiul cu vin împrumutînd savoarea sa amară licorii. Păstorel înalță un adevărat imn pelinului. Cel mai bun pelin se bea „La Gogu Roșianu”, pe locul unde azi este „Izvorul rece”, la Pake. Informația, pe care o dețin din familie, este certificată într-o povestire a lui Radu Albala.

Eugen Ionescu remarcă ironic faptul că în romanul „Maytrei”, personajul central al lui Eliade bea tot timpul din motive serioase și neserioase. Ei și? De hoții lui Eugen Barbu din „Groapa” și de alte personaje ale aceluiași roman, ce să mai vorbim. Asasinul bea cu victima, colegul care îl turnase, apoi pune lăutarii să îi cînte de moarte și îl înjunghie. Un autopsier se îmbată metodic cu țuică servită în „sticlă de lampă” sau „gamoaiă” apoi cîntă „Hristos a înviat”. Bandiții se adună „La Bortoasa” unde cîntă Zavaidoc și se bea între altele „vin de Șaba”.

Fără de reputația autorului lor, personajele lui Creangă sînt foarte cumpătate. Economia rurală nu permitea, se vede, cheltuieli mari cu băutura. Smaranda îl ceartă pe Ștefan al Petri pentru necumpătare. N-o deranjează băutul în sine, ci respirea „scoreveților”.

Uneori lichidele se amestecă aberant. În „Cel mai iubit...” un personaj, care e și profesor (?), e caracterizat prin consumul excesiv de bere concomitent cu cafea filtru, ceea ce îi dă, absolut firesc, o diureză de zile mari. Paradoxal, fostul universitar Petrini, care îl urmează în această rătăcire, nu simte nevoi și intră la idee că ar fi bolnav. Părerea lui Marin Preda despre universitari era desigur consecința unui complex personal.

O altă combinație taxată sever, mai ales de Păstorel, este amestecarea vinului cu sifon în sprîț. Păstorel visează să extermine „Barbarii” care fac asta. Obiceiul este însă foarte răspîndit și nevinovat, pe filieră austro-ungară. Amestecul vin-sifon se numește „mișmaș” și e menționat de Caragiale cu acest nume în „Premiul întîi”. Sau „MacMahon”, cum comandă niște ofițeri la A.Bacalbașa. Ionel Teodoreanu citează sprîțul „ca la Capșa”, adică foarte tare, doar cu o undă de sifon. Comanda „o baterie” răsună la mai mulți autori din gura personajelor. Ea se compune dintr-un litru de vin și un sifon.

Cei care beau vinul sec, pot suferi însă consecințe neplăcute. Chiar la Păstorel, un boier cere valetului să-l descheie la pantalonii. Acesta observă neutru:

– Conașule, iar te-ai pișat pe dumneata.

O diversitate enormă de băuturi, majoritatea alcoolice, consumă protipendada de la curtea „Prințului” lui Barbu. Boierii simpli sau „veliți” se îndoapă sau chiar „toarna în ei” lichioruri, vinuri seci și dulci, vodcă (vutcă în grafia autorului), rachie, mastică, țuică etc. Scriitorii tolerați la curte, caricaturi ale contemporanilor lui Eugen Barbu, fac excese bahice și pătează fețele de masă ale domnitorului. Unul, Neftioteache Buhuș, deghizare transparentă a unui clasic în viață, e mai mereu beat și se lasă păcălit de travestirea Messerului în femeie, fiind atras de acesta și înecat într-o hazna pentru că își bîrfise stăpînul. Dar Messerul însuși e necumpătat și „e găsit într-un han cu boritură pe piept”. Din fericire, în Prințele se mai beau și siropuri orientale și cafea.

În general, autorii români au predilecție, prin personajele lor, pentru excesul de alcool. Probabil pentru că starea de ebrietate permite reacții interesante. Chiar cumpătatul Moromete, după corecția administrată băieților săi, se îmbată cui. Mai excentrice, niște personaje ale lui Nicolae Breban din „Don Juan” beau whisky și apoi improvizează un fel de ruletă pe dezbrăcate, rotînd sticla paralelipipedica. La apogeu, bărbații își schimbă între ei partenerule.

Abstinența e dureroasă! Un personaj al lui Catalin Țirlea trăiește clipe de coșmar: toți cîrciumarii refuza să-i ofere carburantul necesar cu formularea „Pas d'alcool!”. Din fericire pentru el, e chiar un coșmar, consecința a unei beții din ziua precedentă.

Ținînd seamă că personajele literaturii române au o sete epocală, insașiabilă, acest articol ar putea continua mult și bine. Dar cum și în scris, ca și în băutura, e bine să avem măsură, îl voi încheia aici pentru a merge, evident, la o bere.

Horia GÂRBEA

Editura AULA

Colecția „CANON

George Coșbuc de Andrei Bodiu	79.000 (7.9) lei
Titu Maiorescu de Cornel Moraru	79.000 (7.9) lei
Ioan Slavici de Cornel Ungureanu	79.000 (7.9) lei
Octavian Goga de Cornel Ungureanu	79.000 (7.9) lei
Lucian Rebreanu de Ion Simuș	79.000 (7.9) lei
Lucian Blaga de Cornel Moraru	79.000 (7.9) lei
Ion Barbude Andrei Bodiu	79.000 (7.9) lei
Urmuz de Adrian Lăcănuș	79.000 (7.9) lei
Ștefan Agopian de Ruxandra Ivănescu	79.000 (7.9) lei
Ion Alexandru de Ion Bălu	79.000 (7.9) lei
Ștefan Bănulescu de Monica Spiridon	79.000 (7.9) lei
Ana Blandiana de Iulian Boldea	79.000 (7.9) lei
Nicolae Brehan de Liviu Malița	79.000 (7.9) lei
Emil Brumaru de Rodica Ilie	79.000 (7.9) lei
Augustin Buzura de Ion Simuș	79.000 (7.9) lei
Matei Călinescu de Ștefan Borheli	79.000 (7.9) lei
Mircea Cărtărescu de Andrei Bodiu	79.000 (7.9) lei
Gheorghe Crăciun de Mihaela Ursu	79.000 (7.9) lei
Leonid Dimov de T. Ștef și V. Mureșan	79.000 (7.9) lei
Ioan Groșan de Nicoleta Cliveț	79.000 (7.9) lei
Alexandru Ivăsiuc de Sandu Cordoș	79.000 (7.9) lei
Mircea Ivănescu de Al. Cistelecian	79.000 (7.9) lei
Nicolae Manolescu de Mihai Vakulovski	79.000 (7.9) lei
Adrian Marino de Constantin M. Popa	79.000 (7.9) lei
Virgil Mazilescu de Ion Buzera	79.000 (7.9) lei
Gellu Naum de Vasile Spiridon	79.000 (7.9) lei
Fănuș Neagu de Andrei Grigor	79.000 (7.9) lei
Mircea Nedelciu de Al. Th. Ionescu	79.000 (7.9) lei
Constantin Noica de Cornel Moraru	79.000 (7.9) lei
Cristian Popescu de Horea Poenar	79.000 (7.9) lei
Marin Preda de Rodica Zane	79.000 (7.9) lei
Eugen Simion de Andrei Grigor	79.000 (7.9) lei
Nichita Stănescu de Vasile Spiridon	79.000 (7.9) lei
Nicolae Steinhardt de Gheorghe Ardelean	79.000 (7.9) lei
Sorin Titel de Daniel Vighi	79.000 (7.9) lei
Mihai Eminescu de Caius Dobrescu	129.000 (12.9) lei

Cărțile pot fi comandate la:

Tel./Fax: 0268/31.86.47; 32.66.47; www.aula.ro

Editura AULA O.P. 11 C.P. 962 Brașov 500610

interviurile r.l.

George Radu: Stimate domnule Ștefan Cazimir...

Ștefan Cazimir: Dragă George, nu cred că trebuie să ascundem vechea noastră prietenie, datînd din anii facultății și ai armatei. Hai să părăsim formulele protocolare!

G.R.: De acord, dragă Cazi! Ai fost de-a lungul timpului, concomitent sau succesiv, om al catedrei, om al scrisului, om al cetății. Care din aceste ipostaze ți-a oferit cele mai vii satisfacții? Care din ele – cele mai mari dezamăgiri?

Șt. C.: Înainte de a încerca să răspund, aș observa că este vorba, în toate cele trei cazuri, de forme ale dialogului: dialog cu studenții, dialog cu cititorii, dialog cu cetățenii. Iar calitatea oricărui dialog depinde, cum bine știm, de ambii factori care îl poartă. De aici pot izvorî atît bucurii, cît și decepții. Dacă, bunăoară, atenția amfiteatrului se menține sau nu trează. Dacă, ecoul unei cărți este sau nu pe măsura așteptărilor. Dacă un mesaj civic se bucură sau nu de răspunsul adecvat. În toate aceste situații, succesul ori insuccesul comunicării poate fi atribuit atît emițătorului, cît și receptorului. Mai înțelept ar fi, desigur, să-ți asumi în răspunderea eșecurilor. Dar nu întotdeauna ai tăria s-o faci... După această - poate prea lungă - paranteză, revin la întrebarea care a provocat-o. Nu mă simt apt să stabilesc o ierarhie a superlativelor. Deși, dacă mă gîndesc bine, cele mai intense trăiri, fie ele pozitive sau negative, ți le oferă totuși politica. Înînd seama mai ales de împrejurarea că e, pentru noi, o beție inedită, care ne-a devenit accesibilă numai după revoluția din decembrie.

G.R.: Înainte de '90 n-ai fost implicat în viața politică?

Șt. C.: Înainte de '90 n-am avut viață politică! La noi, timp de peste patru decenii, politica încetase să mai existe. Nu mai aveam oameni politici, ci exclusiv dictatori și lachei. Dictatorul însuși nu e un om politic, politica însemnînd dialog și controversă. După decembrie '89, această indeletnicire a renăscut; ea străbate, de atunci încoace, o copilărie impetuoasă și turbulentă, marcată de toate răzgiaelile și maladiile. Cea mai vizibilă și mai nocivă dintre ele este, zic eu, diletantismul.

G.R.: Care ar fi notele definitorii ale diletantului politic?

Șt. C.: Faptul de a se angaja pe un drum fără a ști unde duce, faptul de a comite gesturi sau acte fără a le cîntări consecințele, faptul de a sacrifica ziua de mîine în favoarea zilei de azi... Maxima omului politic adevărat ar trebui să fie adagiul latin: „Quid-quid ages, prudenter agas et respice finem” (tot ce faci, fă cu prudență și gîndește-te la urmări). Și spunînd „omul politic”, îl separ cu hotărîre de politician; acesta din urmă este minat de interese personale, pe cînd primul încearcă să se pună în slujba interesului public.

G.R.: Dar interesul public poate fi el însuși conceput în moduri diferite.

Șt. C.: De acord! Lucrul acesta n-ar trebui totuși să devină motiv de dezbinare, ci îndemn la căutarea punctelor de convergență și la găsirea unor soluții comune. Pentru asta se impune însă să reinvățăm arta dialogului. Ambianța civică a ultimilor ani, cu toate meandrele și tensiunile cunoscute, arată că normele schimbului firesc de idei au fost, în bună parte, uitate. Operăm prioritar cu mijloace vehemente, nu dăm atenția cuvenită persuasiunii. Instalați prea ferm în adevărul propriu, nu mai percepem argumentele celuilalt. Sintem prea convinși pentru a fi și convingători. Vocile noastre ar putea deveni mai credibile nu prin răceala cu care resping, ci prin cordialitatea cu care întîmpinăm.

G.R.: În ce măsură ai reușit să o faci, sau măcar ai încercat, prin lansarea Partidului Liber-Schimbist?

Șt. C.: Partidul Liber-Schimbist n-a fost lansat de mine, ci de Octavian Andronic, prin publicarea, în ziarul *Libertatea*, a manifestului de la 6 februarie 1990, actul de naștere al insolitei formațiuni politice. Eu am aderat prin telefon a doua zi, fiind ulterior ales președinte al comitetului provizoriu în adunarea de constituire de la 18 februarie, respectiv președinte al Consiliului Director în congresul de la 8 aprilie. În alegerile de la 20 mai, Partidul Liber-Schimbist a obținut 47017 voturi pentru Cameră, iar președintele a devenit deputat. Faptul reprezintă o premieră mondială, ținînd seama că, nicăieri și niciodată, un alt partid cu asemenea fizionomie n-a izbutit să pătrundă în parlament.

G.R.: Care a fost granița dintre glumă și seriozitate în acțiunea Partidului Liber-Schimbist?

Șt. C.: E o întrebare ce ni s-a pus frecvent, mai ales în faza începutului, dovadă că respectiva „graniță” fusese ascunsă destul de bine. Era, pentru fondatorii partidului, un motiv de satisfacție: puțină ambiguitate nu strică dacă vrei să atragi atenția. Lucrurile, mai apoi, s-au limpezit și oamenii au înțeles că, sub ambalajul glumei, se află un miez extrem de serios. Protejați de scutul umorului, am putut rosti multe judecăți incomode: „En faveur du badinage, faites grâce à la raison”.

Ștefan Cazimir:

„Sîntem prea convinși pentru a fi și convingători”

G.R.: De ce totuși a dispărut P. L. S. de pe scena politică a țării?

Șt. C.: Motivul conjunctural a fost introducerea, în 1992, a pragului de 3%, pe care nu l-au putut trece nici formații mult mai puternice. Nu trebuie însă uitat nici motivul de adîncime. Biografia Partidului Liber-Schimbist se consumă la granița dintre existențial și estetic, tinzînd să o estompeze pînă la disoluție. O realitate a descins din ficțiune, dar a conservat integral nostalgia originii sale. În asemenea condiții, o posibilitate mereu deschisă, sinonimă în definitiv cu fatalitatea genetică, este parcurgerea drumului invers, adică întoarcerea rîului la izvor. Istoria Partidului Liber-Schimbist este o amplă notă de subsol la o replică a *Scrisorii pierdute*. Destinul operei lui Caragiale, la peste un secol de la plămădirea ei, înregistrează astfel un avatar unic, pe care nici o altă operă nu l-a trăit pînă astăzi și e improbabil că-l va trăi în viitor.

G.R.: Fiindcă tot vorbim despre Caragiale: n-ai impresia că privirile se îndreaptă astăzi mai mult spre actualitatea scriitorului și mai puțin spre arta lui?

Șt. C.: Observația mi se pare întemeiată și faptul explicabil: realitatea politică actuală este o reeditare halucinantă a celei fixate de dramaturg. Am auzit recent o butadă ingenioasă: „Sărmanul Caragiale, e alcătuit numai din citate!” A-i invoca obsesiv „actualitatea” înseamnă totuși o falsificare a perspectivei. Se sugerează, involuntar, un provizorat. Este ca și cum am spune: e actual astăzi, dar n-a fost ieri sau nu va mai fi mîine. Prezumții, evident, absurde, dar ele sînt generate spontan prin simpla rostire a cuvîntului respectiv. Astfel sînd lucrurile, e mai potrivit să vorbim nu despre „actualitatea” lui Caragiale, ci despre perenitatea lui, care este de același tip ca perenitatea Parthenonului sau a *Glossei* lui Eminescu. „Adevărurile spuse de el astfel – aprecia G. Călinescu – sînt eterne și suave, în vreme ce, spuse de alții altfel, sînt confuze și triviale”.

G.R.: L-ai pomenit pe Eminescu. De ce unii simt nevoia să-l pună în antiteză cu Caragiale, evident - în defavoarea celui din urmă?

Șt. C.: E la mijloc o prejudecată, pe care un ochi limpede o reduce la neant. În realitate, cei doi sînt mult mai apropiați decît se crede și decît se spune. Ambii sînt preocupați, în adîncul artei lor, de problema raportului dintre esență și aparență. Eminescu, ca poet liric, de misterioasa lor logodnă; Caragiale, ca autor satiric, de divorțul dintre ele. Eminescu este marele nostru profesor de visare, Caragiale – dascălul nostru de luciditate. De aceea, poate, Caragiale rămîne, în domeniul lui, mult mai izolat decît Eminescu într-al său. În vecinătatea lui Eminescu îi putem invoca pe Arghezi și pe Bologa. Ce nume să cităm în vecinătatea lui Caragiale?

G.R.: Preocuparea ta pentru Caragiale, căruia i-ai dedicat trei cărți...

Șt. C.: Patru! *Caragiale – universul comic*, *I. L. Caragiale față cu kitschul*, *De ce, nene Iancule?* și *Caragiale e cu noi!*, reunite, în 2002, în volumul intitulat *Caragiale recidivus*. Unii, din grabă sau neatenție, citesc *Caragiale redivivus*... Dar nu e vorba de reinvierea lui Caragiale, care n-a „murit”

niciodată, ci de recidivele mele în abordarea subiectului.

G.R.: Voiam să spun că preocuparea susținută pentru Caragiale a umbrit intrucitva explorările altor orizonturi, în cărți precum *Tensiunea lirică*, *Stelele cardinale*, *Pygmalion*, *Alfabetul de tranziție*. Care ar fi numitorul lor comun?

Șt. C.: Mi-ar fi greu să-l descopăr și poate că nici nu există, în afara faptului că toate reprezintă „ieșiri din Caragiale”. (Un volum mixt, publicat în 1984, se intitulă *Nu numai Caragiale*.) Ceea ce se poate remarca, privind lucrurile de sus și din afară, e diversitatea genurilor abordate. *Tensiunea lirică* este o încercare de sistematizare a lirismului din unghiul dualității lui esențiale. „Nu se face poezie în sinul unei unități – spunea Gaston Bachelard – unicul nu are proprietate poetică.” *Stelele cardinale* este un eseu despre Eminescu, căruia îi descopere patru metafore primordiale: gîndirea, visul, cîntecul și plînsul. Cu egală îndreptățire le-am putea numi metafore ultime, deoarece prin ele amplexiunea lirică a universului descrie orbitele cele mai largi. *Pygmalion*, cu bizarul său titlu, e un eseu de mitologie comparată, ai cărui protagoniști sînt Pygmalion și Meșterul Manole. În fine, *Alfabetul de tranziție* își fixează atenția asupra perioadei 1830-1860, cînd țările române părăsesc modelul oriental în favoarea celui occidental, iar amploarea fără precedent a schimbărilor cuprinde toate sferile vieții sociale. Titlul cărții nu acoperă strict decît una din secțiunile ei, altminteri justificîndu-se doar în sens figurat.

G.R.: Înînd seama de diversitatea semnalată, o nouă întrebare ar putea fi următoarea: cum ia naștere o carte?

Șt. C.: Important este modul cum se naște ideea; restul devine o chestiune de efort. Apariția ideii constituie, pentru mine, un fenomen inexplicabil, cel mai adesea îndatorat hazardului. Bunăoară recitirea poeziilor lui Eminescu în ediția Murărașu, care nu mai separă postumele de antume, mi-a revelat pe neașteptate recurența termenii, prezenți în cvasitotalitatea textelor. Și cred că nu ajunsesem cu lectura departe cînd acest adevăr mi s-a impus cu stringența, oferînd busola viitorului studiu. În cazul lui *Pygmalion*, ideea s-a născut în parcul Zăvoi din Rimnicu-Vilcea, privind monumentul închinat lui Barbu Știrbei. E o compoziție alegorică, înfațișînd un titan-sculptor care smulge din îmbrățișarea pietrei un magnific trup de femeie. Impresia mea, din capul locului, a fost că e o variantă a legendei lui Pygmalion. Dar ghidul turistic al județului Vilcea susține că e legenda Meșterului Manole! Dilema se rezumă în două cuvinte: „înmarmurire” sau „dezînmarmurire”? Întorcînd chestiunea pe toate fețele, am ajuns la concluzia unor mituri simetrice, ai căror protagoniști se separă prin opțiuni, dar se regăsesc prin nostalgii. Ideea, în fine, a *Alfabetului de tranziție* s-a născut privind o gravură a lui A. Raffet, *Obșteasca Adunare a Valahiei* (1837), în care giubelele alternează cu fracurile precum slovele cu literele în alfabetul de tranziție.

G.R.: Dacă nașterea ideii stă, cum spuneai, sub semnul hazardului, elaborarea, desigur, se supune altor legi. Ce ne poți spune în legătură cu asta?

Șt. C.: Am citit cîndva, nu mai țin mîinte unde, că secretul de a duce o treabă la capăt este să mergi atît de departe încît să nu te mai poți întoarce. Cred că, în cazul elaborării unei cărți, regula s-ar traduce în epuizarea surselor documentare, sau măcar în acumularea unui volum de date capabil să asigure „masa critică” a decolării. Importantă e, apoi, filtrarea informației. După experiența mea, esențiale sînt trei filtre: adversativ, concesiv și extensiv. Fiecare idee din bibliografia problemei trebuie supusă acestor trei probe: dacă poate fi respinsă (*da, dar*); dacă poate fi admisă, însă cu prețul unor rezerve (*totuși*); dacă, în fine, poate fi lărgită (*nu numai*). Și tot astfel, fiecare enunț propriu va fi trecut prin aceleași site, cu scopul de a-i verifica rezistența și de a preveni, în limita posibilului, apariția unor fisuri.

G.R.: Să înțeleg de aici că te conduci, în elaborare, după un plan foarte sever?

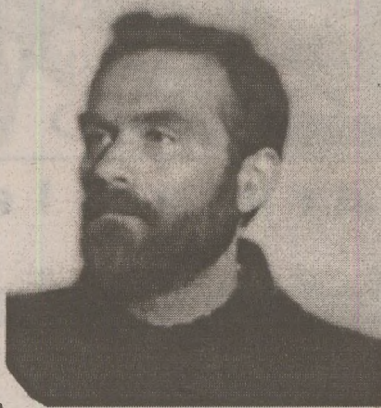
Șt. C.: Nicidecum! Planul se construiește de la sine, prin magnetismul intrinsec al ideilor. De adăugat ca nu e obligatoriu ca diversele secțiuni ale unei cărți să fie redactate în ordinea finală. Tot ce ni se prezintă ca idee fertilă trebuie notat și dezvoltat pe loc. Există momente de inspirație, care se cer pîndite și valorificate optim. Produsul final va dobîndi mai multă prospețime decît un text scris *da capo al fine*. Iar presupusul „plan” va fi gata numai odată cu terminarea lucrării.

G.R.: Iată că ne apropiem și noi de sfîrșit. Există vreo întrebare pe care ai fi vrut să ți-o pun și pe care nu ți-am pus-o?

Șt. C.: Este tocmai aceasta! Mi-a mai fost pusă de vreo două-trei ori, dar niciodată n-am știut să răspund.

A consemnat GEORGE RADU

(din

„Ninsoarea și caznele siluitorului de limba română”)

apoteoza de june prim

lumea-și înghesuie marfa acum după mine
pe brânci la un semn din sprâncenă
bursa din pământuri urcă valea în goană
picte-n delir poale-n cap și pe vine

restituți-mi-au până și câmpii
ce mi-i luai singur
feeria ca tâmpii

gheretele roz gratuit peste tot
statui când mă uit după cel mai pastel idiot

retrageri cu torțe spre clonul semantic vâlvoi
să-i cruce de falfairile-nfricoșătoare
hoitul meu peste văzduhuri căș de sperietoare
într-o parte tidva mea de păpuși

gârzi de corp îmi dau onorul la ficcare fulg
nu cumva omătul lăuntric pe față să-l divulg
duhul sfânt însă martor o clipă pe umăr
în luna-aurie-auriu că-s numai un număr

limba de foc

Belciuge-n nas, chilug,
înflăcărât îndrug,

coroană grea de spini,
creer de lumini,

belciuge-n nas, chilug,
bor pe a și după rug,

belciuge-n nas, chilug.

dodie-n dungă

Bate pisălogu' licări pe-nserat,
vulgu-i mută-apostrofu-n hațjocură sub,
tăvălit hoholitor i-nregul nat,
măscări de trapeze le-nalță la cub
spintecat spintecatul pătrat;

în bobi îmi dă umbrei să cadă grea
o boabă albastră de sfântă cafea
prăpădenia pământului! ... Pușchea
pe limba de clopot nespus
întors la feerie –
căpățâna-mi cade-n cele de mai sus,
a lor îmi cade mie.

proteza

picrit să urlu să urlu să cânt
grație Doamne în dungă
c-o falcă în ceruri
și una-n pământ
să-mi ajungă

fabricatorul de clopote-nainte
doar să-ncearcă proteza
și binecuvinte

caragața

nu mai mă bate la cap am dat la reformă
fecioară moarte moarte fecioară atâtea
râșnițe pietre de moară

descăpățânatu-s-au degeaba
pirai pe scalpul meu

numai luna-mi știe treaba
cum i-o știu din nou meru

calea laptelui

se făcuse lună nouă
paranteza mea de sus
nurii tăi ca puncte două
mai aveau ceva de spus

nud

clopot
cu arama
pe față

cu privire la nudul de dinainte

și cu care mi-l confundai în cer
și pe față cu lă pe er

canon de boire pe față
(la studiourile SPARISfilm)

mi se cam văd
cărțile
noaptea

aburii
gura canalului
aburul

vrun muc țurture poate e
timpul

e poate timpul să dau lovitura
la oglinda aceea numai bale
turbată

după broasca-n
aur a
Cazinoului

cu mănuși
și-ascuns
de mugetul stâncii

să mi-o trag
uriașă pe față

mi se cam văd
cărțile
noaptea

prin gaura cheii

chestii
trestii

de la capăt

mă pierd cu firea
și-ncumet
și-altminterea și din
anafură pesmet

canon senil în floare de colț

ce prăpastie-ai mai spus pe
sârma dintre culmi și hămesit

tăcerea ta în capul scârilor
cu un chibrit

asfințesc

.....

munte te-am vrut
și-acum te adun
prăpastie cu prăpastie
și pe dinafară

de

de pulbere de-aură
punct de preaplin
dangăt orbitor
noaptea de crin

canon în lucru

îngrășam aurul
cu bălegar
luna
cobaltul

apoi pur
și simplu dar
nu mai creșteau
decât greu

înaltul
înaltul
înaltul
și eu

tătânii-n alb

ce-n alb tărâm e
spună-i nime nea
că la nunta mea
ceru-n cer căzu din stea
el întreg și ea fărăme

numa' spună-i
vremea-n loc
urletul lunăi
la lupul de foc

femei kilometrice

ce-i cu pisăloagele-astea-nșiruite
ca la ușa cortului într-un cuvânt

marca
cum sunt mările prea
mărite părinte

ce-s pisăloagele-astea-atunci în
câteva cuvinte

prăvălirile
zăpezilor de după fruntea munților noaptea prea
omătuit părinte

le-aș spune măcar una umbra
să mi-o țină munte

prea târziu e prea
târziu părinte

domu-n pânza pe fibră de vitralii ții în larg
ștergătorul lor în nouri nins străfulgerat catarg
spectrele-ți desprinse din ticuri albe ciome
sub zeghea lunii-s chipurile doară niște borne

Manela de Nord

între două trenuri
și pătrățele cu calești

d-a-mpicioarele sorbeam
ceștile din cești

deșertăciune-n van deșartă
mai ningeam o gură de-abur spartă

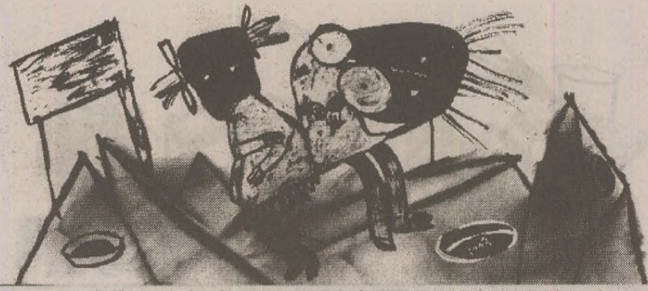
dânțuiam potire de iluminare
pe mese-n boltă lungi lungi

în ceruri spațiul mioritic mare

încet Luceafărul Steaua Polară
prin vitral treceau pe lângă gară

și suflau suflau uriaș în pungi

bookfest 2006

De partea cealaltă a scenei literare

Povestea ca joc

Cea mai mare îndrăzneală. Festivitatea oficială de deschidere a Salonului a fost într-o zi de marți și 13. Publicului nu i s-a testat însă potențialul superstițios, pentru cititori totul a început a doua zi, miercuri 14, ora 10.

Cel mai lung program. Între orele 9.30 și 20.00. Către ora închiderii există o atmosferă de apus de carte foarte plăcută pentru firile melancolice. Până la începerea talk-show-urilor, când lucrurile se animă din nou.

Încercarea cea mai mare pentru cititori. Este una fizică: drumul până la faimoasele hale 13-15 de la Romexpo. Noroc că pe traseu se poate mânca și bea. Am remarcat pe drumul către intrarea Salonului faimoșii *kürtoskalácsi*, care mi-au amintit de Brașovul copilăriei. O bandă rulantă, ca la aeroport, ar fi binevenită.

Încercarea cea mai mare pentru mine. La Editura RAO, unde i-am cumpărat unei pasionate cititoare de „agathe”, (mama mea, de altfel născută în aceeași zi cu Agatha Christie) un roman din „seria Miss Murple”. Casiera, ca la alimentarele de odinioară: posacă și înceată. Voia mărunt. Regret, nu am. Bufnește de parcă aș fi jignit-o personal. Și stă. Apoi, când vede că nici eu nu mă mișc, trece, fără scuze, la clientul următor. În fine, după câteva minute lungi, îmi dă restul. Ca din întâmplare „uită” să-mi ceară biletul de intrare pe care editura îl returnează cititorilor, scăzându-l din preț. Nici tu returnare, nici tu rabat. A fost cât pe ce să las „agatha” necumpărată, dar dragostea filială a învins.

Cel mai simpatic gadget. La Editura Nautilus (cred), am cumpărat un dicționar: *Idioms Dictionary*. Știi, de

Vremea cititului

pildă, ce înseamnă *up and coming*? Dacă nu, deschideți dicționarul: „An *up and coming* person is someone who is likely to be succesful in the future”. Adică, pe românește, un *om de viitor*, ceea ce vă dorim și dumneavoastră. Împreună cu dicționarul mare, am primit și unul mic, de gumă albastră, pentru întărirea mușchilor mâinilor. Când manevrezi dicționarele ai nevoie de mâini puternice.

Noutăți. „Lectura pe întuneric”, un loc special amenajat pentru nevăzători, cu audiobookuri și „Clubul poveștilor”, spațiu în care cititorii de jocuri își fac de lucru, în timp ce părinții lor trec pe la standuri, fără să se mai chinuie reciproc. Și, da, toalete occidentale, ceea ce nu e puțin lucru, așa cum știe orice turist din dulcele târg al cărților. Apoi sala de conferințe, cu ecran, „Scena literară”, unde se fac lansări și „Studioul de Carte Realitatea TV”, cu canapele albe pentru invitați. Și, poate pentru că e un Salon organizat de AER, se poate respira în voie.

Un perete de amintiri. Pentru ca nu cumva cititorii să se simtă frustrați că nu dau și ei autografe, asemenea scriitorilor, un întreg perete le-a fost pus la dispoziție ca să scrie sau să deseneze o amintire. Hârtia se schimbă zilnic. Am găsit multe nume, panseuri literar-filozofice, câteva echipe de fotbal și nume de jucători favoriți. Am profitat și eu de zidul de cuvinte ca să fac unul dintre cele două desene pe care le știu, vorba unui personaj literar: pe cel cu îngerul. I-am pus ochelari. Doar așa, ca să ne vegheze puțin cărțile și dioptriile.

România literară. A fost și ea la Salon, nu numai prin scriitorii ei, toți, care și-au lansat colegii, dar și la stand, unde revista stătea agățată alături de *Dilema veche* și de baloanele de la lansarea *Dilematecii*.

Scriitori și oameni de cultură zăriți de mine la Bookfest (în ordinea cronologică a încrucișării traseelor și microfoanelor printre standuri și lansări). Ion Stoica și

doamna, Radu Paraschivescu și Manuela, Mircea Vasilescu, Eugen Negrici, Mihai Zamfir, Nicolae Manolescu, Ana Blandiana și Romulus Rusan, Gelu Ionescu, Matei Calinescu, Traian Ungureanu, Vlad Zografi, Dan C. Mihăilescu și Tania Radu, Robert Șerban, Caius Dobrescu și soția, Adrian Mihalache, Liviu Ioan Stoiciu, Daniel Cristea Enache, Alexandru Mușina, Vlad Russo, Lidia Bodea, Adriana Bittel, Ștefan Agopian, Nae Prelipceanu (pe Denisa Comănescu n-am văzut-o decât la televizor, ispitindu-ne cu noutățile Salonului), Ruxandra Cesereanu, Tudorel Urian, Vladimir Tismăneanu, Tudor Jebeleanu, Daniel Pișcu și soția, Nicolae Jone, Ilie Constantin, Irina Mavrodin, Constanța Ghișulescu, Andrei Oișteanu și doamna, Claudiu Komartin, Paul Cernat și soția, Nicolae Breban și doamna, Mircea Regneală, Aura Christi, Neculai Constantin Munteanu (nu se poate închipui târg de carte fără acest fidel cititor!), Alex Leo Șerban, Radu Pavel Gheo, Mihai Chirilov, Marius Chivu, Andrei Cornea, Emil Hurezeanu, Valeriu Stoica, Simona Sora, Dan Stanciu și Cristina, Filip Florian și Mirela, Matei Florian, familia Pruteanu, Iaromira Popovici, Ara Șeptilici, Dana Papadima, Simona Kessler, Oana Grünwald, și, desigur, o mulțime de studenți, jurnaliști, toți editorii, inclusiv organizatorul Salonului, Gabriel Liiceanu. Toți aceștia (și, iertare, probabil și alții) numai joi și vineri. Au lansat, au fost lansăți, au cumpărat. Pe unii colegi nu i-am întâlnit decât în pozele de la standuri, pe alții doar în *Indexul de personalități* din programul Salonului și, pe cei mai mulți, pe coperta unei cărți.

Sugestii pentru anul viitor. Am două: o gazeta a Salonului și mai multe coșuri de gunoi, deși, spunea cineva, la un târg de carte nu se aruncă nimic.

Întâlniri mediactice. În suplimentul gratuit al săptămânalului 24-FUN a fost prinsă întreaga desfășurare a evenimentelor. Acolo am citit că *La dispoziția publicului* au stat, pe scena Salonului: Cristian Tudor Popescu, Robert Turcescu, Emil Hurezeanu și Mircea Dinescu, iar *Polemica zilei* a fost condusă (sau, mai potrivit ar fi să spun stărnită?) de Cătălin Ștefanescu, Cristina Modreanu, Dan C. Mihăilescu și totul s-a încheiat cu o ediție specială dedicată temei „Cartea la români” de Mihai Tatulici. Din păcate nu va pot da detalii din weekendul de la Salon – cel mai bogat în evenimente – pentru că îmi iau zborul spre un colocviu dedicat... cărții. Până la viitorul Salon, cărți bune și lectura plăcută! ■

Foto: Ioana Pârvolescu

Premii în cărți

Poetul la microfon (Alexandru Mușina)

arte

În țara aspră a minunilor

Marina Constantinescu

TEATRU

Confruntarea cu sinele nu este întotdeauna agreabilă. Acolo, în acea înfîlnire, măștile cad și te trezești față-n față cu adevărul. Necosmetizat. Acolo, minciuna nu mai are loc. Fugim, fugim, ne îndepărtăm, inventăm universuri, evadăm în imaginație, cine o are, găsim, pentru toate astea, justificări care ne convin. Ideal ar fi ca acest moment să nu fie unul războinic, ci, pur și simplu, unul pașnic, al dialogului. Să găsim, la capătul unor căutări reale, refugiul armoniei, al faptelor și gesturilor asumate. De cele mai multe ori, însă, din teamă sau dintr-o comoditate bine instalată, ne îndepărtăm de realitate și călătorim în ficțiuni. Cei cu șansă, însă, alcătuiesc lumi halucinante care ne dau, celorlalți, de fapt, nu doar iluzia vieții, ci și bucuria trăirii ei. Foarte rar ne gândim la ce se întâmplă cu creatorii dincolo de creație. Cum arată himerele, neliniștile, zbuciumul, nesomnul lor. Cît îi costă toate astea. Îi ținem prizonieri în șabloane de noi meșteșugite și nu acceptăm pașii lăaturalnici, devierile de la proiecțiile noastre. De ceva vreme, am sărit din spațiul intransigențelor. Am început, probabil semn al maturizării, să-i accept pe cei pe care îi iubesc așa cum sînt. Mă preocupă mult mai tare să caut să-i înțeleg, decît să-i judec, să-i vîr într-un fel de pat al lui Procust.

Acum ceva vreme, într-o iarnă geroasă și aspră, bîntuind pe străzile Vienei umăr la umăr cu Andrei Șerban, am învățat să-l înțeleg. Atunci s-a produs revelația imaginii lui pentru mine. În limpezimea tăioasă a vîntului de iarnă. Într-o plimbare către sinele fiecăruia, într-o însoțire în care am învățat că eșecul nu e o rușine, că risul și plînsul mă locuiesc deopotrivă, că drumul este deschis atîta timp cît nu izgonesc curiozitatea. O iarnă la Viena, o primăvară la Torino sau pe aleile unui templu din Japonia, o vară într-un bazar african de la Avignon sau pe cărările lăsate de lună pe întinsul liniștit al mării, o toamnă în ruginiul pădurii de la Sinaia sînt doar cîteva dintre poveștile vieții mele. Fiecare este locuit de taina propriilor povești. Inițierea într-una dintre descifrările posibile ale artistului și omului Andrei Șerban, în cîteva dintre poveștile sale, s-a făcut, în ceea ce mă privește, încet, firesc. Fără grabă și fără patetisme, în ani de zile, în veri toride în care răcoarea curții mele ținea proaspete privirile și discursurile. Întotdeauna ne-am respectat, reciproc, și ceea ce ne apropie, și ceea ce ne desparte. Nu e puțin lucru. Poate și de asta, felul în care am citit prima lui carte a venit cumva în prelungirea acestor stări. *O biografie*, apărută la Polirom – din volum, cititorii noștri au putut să citească cîteva fragmente ceva mai iute decît data publicării – este de fapt un roman al unui tip de confesiune. Un roman al privirii către sine, un roman al propriei relații cu forme ale destinului descifrată prin cuvîntul scris, prin forța verbului, descoperită acum, altfel. Un roman al unui altfel de spectacol semnat Andrei Șerban. Murakami are un roman superb, cu un titlu la care am meditat mult: *La capătul lumii și în țara aspră a minunilor...* Curajul rebelului din fire l-a condus mereu pe Andrei Șerban la un capăt de drum sau de lume sau de viață. Curajul de a călători pe un drum al aventurii, pe un drum pe care căutarea absolută pare să fie descifrarea vieții și a teatrului, a propriei personalități este un curaj asumat, pe care-l înțeleg citind și cartea. *O biografie* este una din ipostazele

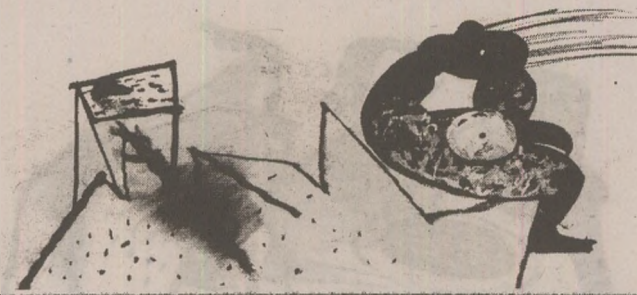
lui Andrei Șerban. Una dintre poveștile vieții sale în care discursul nu este revanșard, în care umorul fin, ironia și auto-ironia se amestecă cu spiritul critic, cu ludicul, cu tristețile și bucuriile unor izbînzi, ale unor eșecuri. Este un discurs secundat de un exercițiu al sincerității față de povestea împărtășită de-a lungul unor pagini care au însemnat, pentru autor, un alt fel de travaliu. Alte perspective din care s-a privit și și-a privit drumul. Nu am găsit nici accente de teribilism, nici ale unei aroganțe despre care mulți sporovăiesc superficial și care, uneori, s-a manifestat doar atunci cînd artistul s-a simțit atacat. În carte nu se poartă lupte, nu se plătesc polițe. Andrei Șerban pare că, explicîndu-i cititorului experiențe, interpretări ale unor puneri în scenă de teatru sau de operă, ale relației dintre ucenic și discipol, ale relației regizor-actor, se explică sieși. Își explică forme ale sinelui. Scrie cu fața spre una din ipostazele sinelui mărturisit aici. Se privește privind în jur, privind în urmă. Artistul și omul se însoțesc pe acest drum, cedîndu-și unul altuia partitura protagonistului. Cred că autorul a găsit tonul potrivit pentru o astfel de scriitură și asta i-a atras un număr mare de cititori, cerința pentru noi tiraje. Emoționant este faptul ca pe toate treptele de receptare existente în text, vulnerabilitatea, îndoiala, frica, spaima, neliniștile, neîmplinirile inevitabile nu sînt oculate, sînt prezente. Autocenzura a funcționat în a găsi tonul, cum spuneam, în a-și tempera pulsuniile structurale și nu în a truca mărturisirile de om și creator pe care a acceptat să le facă aici.

Universitatea "Babeș Bolyai" din Cluj a decis să-i acorde lui Andrei Șerban, pe 13 iunie, titlul de Doctor Honoris Causa. Niciodată nu am părăsit Bucureștiul în intervalul 13-15 iunie. Niciodată. Amintiri grele, dureroase mă aduc pe același drum cu colegii de altădată, ca într-un ritual. În Piața Universității ne-am inițiat, unii, în căutarea libertății, începînd să o căutam pe cea interioară. Am căutat, atunci, și drumul firesc către o democrație posibilă. La capătul aceluia interval am găsit bîte în cap și urlete monstruoase: Moarte intelectualilor! Moarte studenților! *Vis-à-vis* de Universitate, Andrei Șerban pleca, și el, proaspăt întors din exil, într-o aventura artistică și umană. deopotrivă, numită *O trilogie antică*. Cu altfel de discursuri, călătoream, de fapt, pe același drum, în același spațiu geografic, să-i spun, și autentic. Pe unii ne-a marcat, pe alții, nu. Chestiune de opțiune... Mi s-a părut că trebuie să-mi aduc reverența față de gestul mării universități clujene. Mi s-a părut că trebuie să fiu acolo, în primul rînd pentru depozitul amintirilor mele. Am plecat din București spre o altfel de întînire cu amintirile mele și cu Andrei Șerban. O întîlnire puternică. La Cluj, titlurile se acordă după o selecție dură, extrem de riguroasă, în care valoarea și figurile mari, proeminente ale spiritualității, ale culturii adînci, serioase, europene și nu numai, alcătuiesc o galerie cu rezonanțe ce emoționează. Heinrich Zimmer și Cardinalul Ratzinger, actualul Papă, sînt doar doua nume mari care au primit titlul de Doctor Honoris Causa. Universitățile mari, cu tradiție continuă să-și țină rangul. Plimbîndu-mă pe coridoarele largi, frumoase, mi-am amintit de mării profesori pe care i-am avut la Universitatea din București. Figuri europene care m-au format, m-au modelat, mi-au deschis apetitul spre cunoaștere, spre neodihna căutărilor. Ce șansă! Pînă acum, la Cluj, nici un artist nu a mai primit acest titlu, a ținut să puncteze în discursul său filosoful și profesorul Andrei Marga. Asta a ridicat și mai mult cota momentului, a emoției pe care am avut-o. Și pe care nu am avut nici un chef să o disimulez. Aula Magna, superbă, solemnă, impunătoare, aristocratică. Personalități. Elita academică. O prezență strălucită a lui Andrei Marga, *laudatio* inspirat susținut de profesorii Liviu Malița și Ion Vartic. O lecție inaugurală profundă, nou prilej de a întoarce fața către sine, către drumurile vieții și ale creației, susținută cu distincție de Andrei Șerban. Sarbătoare nobilă, rafinată. Ne privim, ne bucurăm, tăcem. Sîntem undeva la capătul lumii, în țara aspră a minunilor. ■

Andrei Șerban

arte

muzică

Încă o săptămână de jazz la Sibiu

corul de fundal, peste care rostește versuri ale unor poeți norvegieni, ale lui William Carlos Williams, Paul Celan sau Garcia Lorca. Nils Olav Johansen o susține cu intervenții punctuale pe ghitară-bas sau vocal, Maria Kannengard induce distorsiuni poantilistice la pianul electric, iar bateristul Per Oddvar Johansen, asemenea unui *gentle giant* blond, creează uimitoare solouri minimaliste la baterie. Coeficientul improvizatoric e mult redus față de ceea ce se așteaptă îndeobște în jazz, dar publicul odată prins în joc rămâne fascinat de combinația dintre imperturbabilitatea scandinavă și depresiile celaniene.

Pianistul Florin Răducanu ne-a propus două ample compoziții de factură *third stream*. Concertul a avut loc pe scena Sălii *Thalia*, în acompaniamentul empatic al Orchestrei Filarmonicii din Sibiu. Răducanu a adoptat postura purcelliană – adică, simultaneitatea acțiunii ca dirijor și interpret. Compozițiile sale stau sub semnul unei estetice echilibrate, sobre, dominate de respectul față de elementele primordiale ale muzicii – melodia, armonia, ritmul, timbrul. Temele cu inflexiuni românești se întrepătrund cu modulările în spirit gershwinian sau cu cele *latino*, oarecum pe linia lui Michel Camillo, iar cadentele pianistice de bravură alternează cu intervențiile grupului de jazz alcătuit din Garbis Dedeian și Cătălin Milea/saxofoane, Laurențiu Moise/trompetă, Pedro Negrescu/contrabas, Claudiu Purcărin/baterie, Juan Carlos/percuție.

World Saxophone Quartet din Statele Unite au reprezentat punctul culminant al festivalului. Cei patru veritabili campioni ai instrumentelor respective – David Murray/s. tenor, clarinet-bas, Oliver Lake/s.alto, Jorge Sylvester/s.alto & sopran, Hamiet Bluiett/s.bariton – au adus un tumultuos omagiu lui Jimi Hendrix. Deși un element cheie al reformulării din unghi jazzistic a muzicii legendarului ghitarist/vocalist a absentat de la Sibiu (mă refer la trombonistul Craig Harris), ceilalți doi companioni adăugați cvartetului au dat o necesară deschidere solicitantului demers muzical: Jamaaladeen Tacuma, cu a sa lovcitate funky-expresionistă

pe ghitară-bas și incansabilul baterist Lee Pearson (25 de ani, o veritabilă forță a naturii cu alură de Elvin Jones).

Seara dedicată jazzului din Luxemburg – cu, între alții, pianistul Marc Mangen, trompetistul Carlo Nardoza și bateristul Jeff Herr – a fost agreabilă și amicală, având în vedere că Sibiu și zona din care au provenit o parte dintre germanii stabiliți în Transilvania în evul mediu se află în relații privilegiate. Tot în rândul invitațiilor vag circumstanțiale, aș situa grupul cântăreței Hadara Levin Areddy din Israel. În ipostaza de cantautoare, ea mizează pe impactul poetic real, al unei exhibări erotice fără reticențe, impregnate de feminitate. Aranjamentele instrumentale hipericuminiți n-au avut însă prea multe de spus (în flagrant contrast cu invitatul de anul trecut, Gilad Atzmon, probabil cel mai profilat personaj din jazzul israelian actual). Formația ungară *Beli Buba* insistă pe direcția ethno jazz-ului, promovată deja de un sfert de secol de către saxofonistul Mihaly Dresch. Acesta i-a ales ca parteneri pe complexul țambalist Kalman Balogh, violonistul/trompetistul Ferenc Kovacs și contrabasistul Matyas Syandai. Suite vaste, saturate de melodii și ritmuri central-oriental-europene, pigmentate cu rezonanțe exotice. Balogh evidențiază potențialul poetic al țambalului și urmărește, mereu „pe fază”, meandrele improvizatorice ale lui Dresch și Kovacs.

În ultima gală am făcut cunoștință cu grupul pianistului de origine chiliană, stabilit la Roma, Antonio Flinta. Sunt explorate valențele trio-urilor intimiste, în descendența lui Bill Evans. Secția ritmică strălucește mat în fundal: Claudio Gioannini, laborios și creativ la baterie, Roberto Bucci la contrabas. Piese de predilecție sunt baladele, pe când în compozițiile sale mai dinamice Flinta are suflu scurt și recurge (poate prea des) la ostinato-uri abuzive. Grzegorz Karnas e unul dintre puținii cântăreți semnificativi de pe scena jazzului actual. Tinerii muzicieni care-l înconjoară reprezintă cu onoare reductibila școală de jazz din Polonia: Michal Tokaj/pian, Radek Nowicki/sax sopran, Michal Jaros/contrabas, Sebastian Frankiewicz/baterie. Anumite lungimi sunt compensate prin pasaje de un *drive* nebunesc, iar Karnas știe să comunice cu auditorii prin cele mai surprinzătoare mijloace, nu în ultimul rând prin humor. Finalmente, un septet pe cât de tânăr pe atât de cosmopolit, venit de la Praga. Vocalista cubano-polonă Yvonne Sanchez este o discipolă a mării cântărețe braziliene Elis Regina. Repertoriul se bazează pe fondul de aur al bossa novei și MPB-ului anilor 1960. Fără îndoială, această formație – coordonată de organistul Ondre Pivec – e preocupată mai mult de realizarea spectacolului colectiv, decât de marea performanță individuală.

Nu pot încheia fără să elogiez magnificul *light design*, subtil, rafinat, cum rar se mai întâlnește astăzi, de pe parcursul întregului festival.

Virgil MIHAIU

calendar

19.06.1882 - s-a născut Ștefan Zeletin (m. 1934)
19.06.1899 - s-a născut G. Călinescu (m. 1965)
19.06.1925 - s-a născut Vitalie Cliuc
19.06.1936 - s-a născut Rodica Tiniiș
20.06.1848 - s-a născut Miron Pompiliu (m. 1897)
20.06.1872 - a murit Neculai Schelitti (n. 1837)
20.06.1877 - s-a născut Gabriel Dona (m. 1944)
20.06.1888 - s-a născut Horia Furtună (m. 1952)
20.06.1893 - s-a născut Al. Hodoș (m. 1967)
20.06.1913 - s-a născut Aurel Baranga (m. 1979)
20.06.1922 - s-a născut Janoshazy György
20.06.1933 - s-a născut Valentin Șerbu (m. 1994)
20.06.1934 - s-a născut Pusztai Janos
20.06.1975 - a murit Tiberiu Vuia (n. 1900)
20.06.1991 - a murit Constantin Papadopol-Calimach (n. 1905)
20.06.1995 - a murit Emil Cioran (n. 1911)
21.06.1915 - s-a născut Al. I. Ștefănescu (m. 1984)
21.06.1917 - s-a născut Silviu Iosifescu (m. 2006)
21.06.1919 - a murit P.P. Carp (n. 1837)
21.06.1921 - s-a născut Eugén B. Marian
21.06.1932 - s-a născut Erika Hubner-Barth
21.06.1934 - s-a născut Mihail Gheorghe Cibotaru
21.06.1942 - s-a născut Geo Vasile

21.06.1988 - a murit George Ivașcu (n. 1911)

22.06.1882 - s-a născut Tiberiu Crudu (m. 1952)
22.06.1912 - a murit I.L. Caragiale (n. 1852)
22.06.1913 - s-a născut Petru Rezuș (m. 1995)
22.06.1913 - a murit Șt.O. Iosif (n. 1875)
22.06.1925 - s-a născut Ion Oarcăsu (m. 2000)
22.06.1930 - s-a născut Argentina Cupcea - Josu
22.06.1930 - s-a născut Oltea Alexandru Epureanu (m. 1991)
22.06.1932 - s-a născut Mircea Palaghiu (m. 1978)
22.06.1936 - s-a născut Vladimir Rusnac
22.06.1938 - s-a născut Alexandru Negriș
22.06.1941 - s-a născut Lidia Istrati
22.06.1948 - a murit Horia Bottea (n. 1891)
22.06.1950 - s-a născut Valeria Grosu
22.06.1952 - s-a născut Bianca Marcovici
22.06.1964 - s-a născut Emilian Galaicu - Păun

23.06.1834 - s-a născut Alexandru Odobescu (m. 1895)
23.06.1909 - s-a născut Ovidiu Papadima (m. 1996)
23.06.1930 - s-a născut Gheorghe Colț
23.06.1913 - a murit Ilarie Chendi (n. 1871)
23.06.1943 - s-a născut Viola Vancea
23.06.1972 - a murit Marin Iordă (n. 1901)
23.06.1996 - a murit Aurel Chirescu (n. 1911)
23.06.1996 - a murit Ion Roșu (n. 1945)
23.06.2005 - a murit Grigore Cojan (n. 1917)

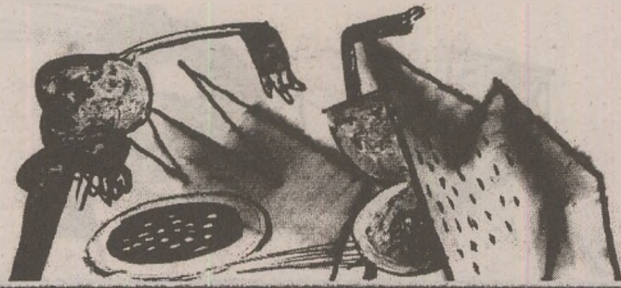
24.06.1836 - s-a născut Ioan Ianov (m. 1903)

24.06.1917 - s-a născut Ana Ioniță (m. 2004)

24.06.1932 - s-a născut Petrache Dima
24.06.1934 - s-a născut Nicolae Băieșu
24.06.1939 - s-a născut Sânziana Pop
24.06.1945 - s-a născut Constantin Voinea Bujur
24.06.1947 - s-a născut Dinu Flămând
24.06.1988 - a murit Mihai Beniuc (n. 1907)
24.06.2005 - a murit Iv. Martinovici (n. 1924)
25.06.1920 - s-a născut Bogdan Căuș (m. 2000)
25.06.1922 - s-a născut Ion Stan Arieșanu (m. 1945)
25.06.1988 - a murit Șerban Cioculescu (n. 1902)
25.06.1998 - a murit George Mihalache-Buzău (n. 1921)
26.06.1886 - a murit Alecu Leonard (n. 1804)
26.06.1904 - s-a născut Petre Pandrea (m. 1968)
26.06.1919 - s-a născut Anton Celaru
26.06.1925 - s-a născut Mira Preda
26.06.1925 - s-a născut Al. Simion
26.06.1927 - a murit Vasile Pârvan (n. 1882)
26.06.1936 - a murit Constantin Stere (n. 1865)
26.06.1940 - s-a născut Ion V. Strătescu
26.06.2001 - a murit Teofil Bălaj (n. 1937)

27.06.1840 - s-a născut Samson Bodnărescu (m. 1902)
27.06.1887 - s-a născut Emanoil Bucuța (m. 1946)
27.06.1968 - a murit Const. Ignătescu (n. 1887)
27.06.1976 - a murit Ion Dumitrescu (n. 1914)
27.06.1992 - a murit Corneliu Sturzu (n. 1935)
27.06.1996 - a murit Adrian Rogoz (n. 1921)

arte

Am tras chiulul săptămîna trecută. Dacă vreți să știți de ce, sau, mai exact, circumstanțele în care am pierdut trenul de la ora 14 și ceva din Cluj către București, ajungînd în capitală abia la 7 AM luni și nereușind să termin articolul, ultima jumătate a acestei pagini vă va lămuri cărui *entretien* notabil îi datorez întîrzierea și, în cele din urmă, absența din ediția trecută.

La un moment dat = o seară de ianuarie din 1937, un Hamlet (Laurence Olivier) și un Laertes (Michael Redgrave) se duelau. O luptă care a fost – nu eu zic asta, ci eroina acestui articol – una dintre cele mai scurte din tot șirul de puneri în scenă ale piesei. La finalul acesteia, parcă, Olivier a afirmat ceva ce avea mari șanse la acea vreme să fie o minciună: „O mare actriță tocmai s-a născut”. Se știe, era vorba de Vanessa Redgrave, iar ceea ce v-am povestit reprezintă a mai cunoscută anecdotă despre ea. Mai puțini știu porecla pe care i-a dat-o, ani mai tîrziu, dramaturgul John Osborne care nu o putea suferi, anume „Big Van” (*van* însemnînd furgonetă în engleză). La capitolul prieteni, Vanessa o înregistrează pe Jane Fonda. Fiica pe care aceasta o are cu regizorul Roger Vadim poartă același prenume ca și actrița britanică. Viața personală nu i-a fost ușoară: lupta pentru diferite cauze a ținut-o uneori departe de copii, adică de cele două fiice, Natasha și Joely, plus fiul Carlo (actualmente regizor, autorul *Febrei* care a fost proiectată onorific la TIFF), rezultat din relația cu actorul Franco Nero. A fost căsătorită cu Tony Richardson, un regizor bisexual, care a murit de Sida. Actrița își amintea șocată – la conferința de presă – că în timp ce soțul ei murea de această boală, nimeni nu știa prea mult despre ea.

Vanessa Redgrave e cunoscută în aceeași măsură pentru rolurile din teatru și film, ca și pentru activismul ei, social, dar cu precădere politic. Nu s-a dezmințit nici în România. La TIFF și-a dedicat premiul pentru întreaga carieră Asociației Alburnus Major, care luptă pentru salvarea Roșiei Montana, cu toate că Gabriel Resources, firma care deține exploatarea auriferă din zonă, se afla printre sponsorii festivalului. O persoană care i-a mers la inimă – știu pentru că m-a rugat să îi explic de ce a demisionat din postul de ministru – a fost Mona Muscă. Dintre regizori, Redgrave îi declară minunați pe „cei doi Radu” (Mihăileanu și Muntean). În ceea ce privește filmele românești, actrița vorbește cu drag de *Marilena de la P7* a lui Cristi Nemescu și de *Cum mi-am petrecut sfîrșitul lumii* de Cătălin Mitulescu. Din cîte știu eu, nu a apucat să vadă *A fost sau n-a fost?* de Corneliu Porumboiu, cîștigătorul a trei premii din festival, inclusiv Trofeul.

Interviul care urmează nu intră pe lista celor ușor de făcut. Pe de o parte, e de înțeles, actrița și-a avut partea de necazuri cu presa. Așa că întoarce pe toate fețele orice întrebare pe care i-o pui, iar riscul de a te alege cu trei interogații în loc de un răspuns te pîndește la fiecare pas, ceea ce generează, la rîndul său, tensiune din partea intervievatorului. Pe de altă parte, dispoziția lui Redgrave e la fel de stabilă precum mercurul. Am avut nu o dată sentimentul unui duel verbal, complet diferit de prima conversație, mult mai informală și relaxată pe care o avusesem cu ea. E directă și știe să sfîchiuiască la nivel

Alexandra Olivotto

CRONICA FILMULUI

O artistă veterană

verbal (credeți-mă, mi-am luat-o). Iar la final mi-a spus senină: „poate că unele dintre lucrurile pe care ți le-am spus pot părea grosolane, dar la vîrsta mea trebuie să fixezi niște parametri”. În fine, iată ce vă pot oferi în schimbul ordaliei.

– Care credeți că este cea mai dificilă situație în teatru/film, din punct de vedere *thespian*?

– Cred că orice actor își va da acest răspuns. Eschil, Sofocle și Euripide sînt dificili în termeni de traducere, de interpretare, de producție, pînă și de locul unde producția e plasată. Nici un rol din lungmetraje n-a fost la fel de solicitant. De altfel, piesele grecești se transformă în cele mai îngrozitoare filme posibile. (Atenție cetitoriule! Acestea le spune aceeași actriță care a jucat în 1971 în *Troienele* adaptate după Euripide ale lui Michael Cacoyannis. Co-starurile erau Irene Papas și Katharine Hepburn).

Oricum, mi se pare că un actor trebuie să depună la fel de mult efort, să fie la fel de implicat și de atent indiferent de scenariu.

– Cu ce regizor ați colaborat cel mai bine?

– N-aș putea alege unul singur. Am fost foarte norocoasă, am lucrat cu cei mai buni. Trei dintre maestrîi ar fi Karel Reisz, Michelangelo Antonioni și Fred Zinnemann. Apoi l-aș menționa pe Elio Petri, un regizor italian minunat care a murit destul de tînăr. Recent am lucrat cu Roger Michell,

sînt pe punctul de a începe colaborarea cu Joe Wright, care mi se pare fantastic.

– Ați jucat în numeroase adaptări ale unor romane sau piese celebre? Aveți vreo slăbiciune pentru ele? Mă gîndesc, de pildă, la *Pescărușul lui Cehov* sau la *Doamna Dalloway*, ecranizarea romanului de Virginia Woolf...

– Nu. Din punctul meu de vedere, meseria de actor nu are nimic de-a face cu ceea ce prefer sau cu ceea ce nu prefer. Încerc să uit de personalitatea mea și să intru în pielea personajului cît de mult pot, aceasta este principala mea responsabilitate.

În ceea ce privește rolul Clarisei Dalloway, scenarista Eileen Atkins a scris acest rol special pentru mine.

– Au mai fost cazuri de personaje de film care vă erau destinate în această manieră?

– Nu, acesta a fost singurul. A mai existat însă o situație similară, dar nu tocmai, cînd am lucrat la filmul *Julia* (pentru care a luat Oscarul pentru Cea mai bună actriță într-un rol secundar, vă reamintesc), în 1978. Co-scenarista era Lillian Hellman, autoarea poveștii pe care se baza lungmetrajul, poveste publicată în volumul *Pentimento* (una dintre cele trei părți ale memoriilor scriitoarei – n. red.). Ea a fost cea care i-a sugerat regizorului Fred Zinneman ca eu să joc rolul Juliei, iar el m-a văzut și a decis că eram cea mai bună alegere. Prima dată cînd am vorbit față în față cu Lillian Hellman mi-a spus că semănam atît de mult cu persoana reală pe care era bazat personajul încît similitudinea era înfricoșătoare. Există însă diferența ca, în primul caz, doamna Dalloway era ficțională, pe cînd Lillian transformase în personaj o femeie în carne și oase, care îi fusese prietenă apropiată.

Și, pe final, ca să prindeți și gustul *personei* politice a actriței...

– Revenind la prezent, de ce ați militat contra războiului din Irak?

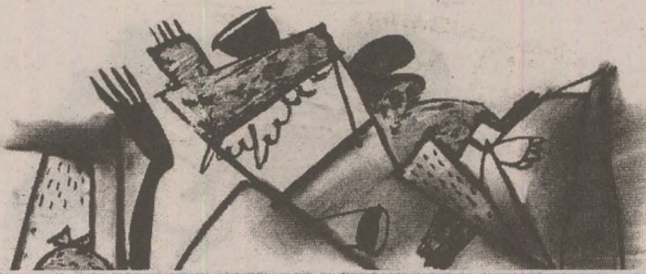
– Oh, am participat la multe demonstrații împotriva acestui conflict armat. La fel ca toată lumea. Aveam motive întemeiate și interconectate pentru care protestam. În primul rînd, pentru că știam că irakienii nu au cum să aibă arme de distrugere în masă. Dacă ar fi existat, cred că israelienii i-ar fi exterminat înainte să poată mișca vreun deget. În al doilea rînd, știam că războiul era motivat exclusiv de politica neoconservatoare a Administrației Bush. Eram sigură că se va transforma într-un război de ocupație. Evident că mi-am dorit întotdeauna ca Saddam Hussein să piardă puterea și am fost mereu convinsă că, dacă n-ar fi existat interferența și sprijinul pe care i l-au acordat marile puteri mondiale, irakienii l-ar fi dat jos înainte de război, dar au fost împiedicați să o facă pînă în ultimul moment. Firește, asta ar fi trebuit să se întîmple, e normal să ajuti un popor să scape de un tiran. Am știut că va fi un dezastru, dar eram la curent și cu rolul Kremlinului în toată această poveste. ■

Vanessa Redgrave

art e

George Apostu

Brâncușian în esență, dar stopat în orizontul arhaic și idolatru al lui Brâncuși, el a perpetuat, în plină contemporaneitate, vârsta eroică, prometeică și stihilă a sculpturii. Fascinat în primul rînd de materialele ingenue, neprelucrate, prelevate nemijlocit din natură, în special de lemn și de piatră, asupra cărora se poate interveni aproape organic, prin tehnici care au rămas, practic, neschimbate de la începuturile lor, cum ar fi cioplirea directă, sculptorul nu a adăugat realului forme noi, nu a civilizat amorful, ci doar a eliberat ceea

George Apostu - *Tata și fiu*

ce materia însăși ascunde misterios în sine, ceea ce este înscris fatalmente în codul ei genetic. Prin vârsta viziunilor sale și prin firescul desăvîrșit cu care se așază în lumea elementară, Apostu este contemporan cu dinozaurii, este parte din evoluția materiei, în timp ce prin natura sensibilității lui, prin vocația sa de arhitect și de constructor, dar și printr-un fel de mistică neprotocolară și de pioșenie greoaie, el este un **sculptor romanic** - un poet al materiei grele și al formelor abia întrezărite, pe a căror fundație urmează să se ridice angulozitățile și broderiile gotice. Deși, în ordine cronologică, cel mai tânăr din marea noastră galerie de sculptori, în perspectiva cronologiei formelor Apostu este cel mai bătrîn, este de o vîrstă cu materia însăși. Paciurea îi este nepot, Anghel strănepot, iar Brâncuși duce, în special prin *Pasărea în văzduh*, pînă la ultimile consecințe, marele lui gest fecundator. Intocmai ca în reprezentarea simbolică a șarpelui care își înghite coada, brâncușianul Apostu este în același timp marele precursor al lui Brâncuși. Pînă și Ion Georgescu și Ionescu-Valbudea îi sunt urmași mai tineri.

Ion Irimescu

Patriarh al sculpturii românești contemporane, pînă mai ieri, cînd s-a stins la o vîrstă matusalemică, Irimescu a știut, într-un mod aproape miraculos, să împace contrariile, să anuleze riscurile și să conserve o imagine reconfortantă a artistului în istoria brută și în istoria artei. Străbătînd vremuri opace și agresive, pe care le-a cunoscut nemijlocit și profund, el a reușit să imprime artei sale suplețe muzicală și puritate lirică; sedus de narativism, de acel fundament epic pe care orice imagine se sprijină legitim în preistoria ei vagă, el a reușit să transfere totul în spațiul imponderabil al unui brâncușianism luminos și decorativ. Ușor de recunoscut printr-o stilistică inconfundabilă, în care grația și transparența sunt dominantele sale mari, arta lui Ion Irimescu este elogiul adus unei lumi care nu trăiește în realitatea brută, semnul unui umanism care, prin reprezentare, a curățit viața de toate asprimile ei trecătoare. Ajuns acum la vîrstă centenară, înconjurat cu multă grijă pînă și de aceia care nu și-au făcut din estetică o preocupare specială, artistul s-a sustras și coroziei timpului, continuînd să înfrumusețeze lumea și să transmită același mesaj plin de puritate și de gingășie.

Pavel Șușară

CRONICA PLASTICĂ

Sculptori români contemporani

Ovidiu Maitec

Prin chiar natura genului artistic pe care îl ilustrează și a limbajului său specific, Maitec este un om al materiei, un exponent al manualității și al praxisului mundan. Un maestru al lemnului, dar, la rigoare, și al bronzului, adică un cioplitor și un modelator în aceeași măsură, el lucrează, oarecum, cu materialul clientului, altfel spus cu elemente obiective, cu exteriorități ale realului. Formele lui, derivate din orizontul imanent al lumii, se istoricizează simultan cu exprimarea, nu numai ca o consecință a exprimării înseși, ci și prin funcția lor fatală de comentariu asupra unui univers controlat. *Tronul, Cubul, Poarta, Pasărea, Stîlpul, Zidul, Radarul, Containerul, Banca, Arcul de triumf, Sarcofagul, Aripile, Îngerul*, ca teme recurente, dar și întregul său registru de forme, trimit nemijlocit spre o lume cu morfologii așezate, puternice și recognoscibile, dînd, de multe ori, senzația ciudată că artistul nu inventează, că imaginația sa refuză consemnele mobilizării și că

Ion Irimescu - *Nud* (bronz)

totul se rezumă la o anumită ordine prestabilită. Artist al memoriei, al reactivării unor imense depozite de forme confirmate, Maitec pare un executor testamentar și un exponent al multor generații a căror existență nu a dobîndit niciodată funcții contemplative. Sculptorul vine acum să răzbune toate infirmitățile unei istorii anonime, mutînd accentul de pe funcții pierdute, erodate sau numai limitate, pe frumusețea proporțiilor, pe discursul elaborării, pe sonoritatea materiei, pe muzica ritmurilor și pe majestuozitatea arhitecturii. Cu gîndirea sa consecventă și sobra, Maitec nu adaugă nimic susceptibil de a proveni dintr-un alt registru decît acela în care forma se exprimă prin însăși energia interioară a suportului material. Lemnul își trăiește, astfel, vocația lui ascensională, voința stihială către imponderabilitate, în dublul său regim de opacitate și de transparență, de plin și de gol, de consistență și de turbulență a eterului. Împărțit între lumea newtoniană, aceea a masei supuse acțiunii gravitaționale, și între cea einsteiniană, aceea care supune timpul și redefiniște spațiul prin atributul deplasării, Maitec repertoriază doar acele forme care sunt egal distribuite în cele două orizonturi și a căror stabilitate este tocmai consecința anularilor reciproce.

Paul Neagu

Cînd se vorbește despre Paul Neagu, chiar și acum, după ce arta lui s-a istoricizat, este invocat aproape mecanic sculptorul. Dar în egală măsură s-ar putea aminti pictorul, desenatorul, teoreticianul, profesorul, actantul în happeninguri

Paul Neagu - *Hyphen*

și în performance, poetul ș.a.m.d. Personalitatea lui și întregul său profil cultural sînt abuziv minimalizate, însă, dacă ne referim doar la una sau la alta dintre aceste activități. Pentru că Paul Neagu reprezintă acea categorie de artiști sau, mai curînd, acel caz de artist, pentru care fragmentarea și ofensiva pe orizontală nu sînt decît o materie primă, piese constitutive într-un enorm proces de sintetizare. Nu forma de exprimare contează aici, nici strategiile și nici limbajul propriu-zis, ci o tensiune irepresibilă care se distribuie pretutindeni cu aceeași energie și cu aceeași lipsă de prejudecăți. Rațional, de o exasperantă luciditate în relație cu exteriorul și cu sine însuși, ludic și grav în același timp, Paul Neagu învește creația artistică și nenumăratele sale forme de acțiune cu un conținut, în cel mai-exact înțeles al cuvîntului, terapeutic. El încearcă, simultan, vindecarea prin geometrie a tuturor dezordinilor și îmblîzirea geometriei prin chemarea ei la o viață aproape organică. Crisparea și jocul, provocările și gestul imprevizibil, alături de alte nenumărate manifestări - greu de sugerat prin formule convenționale -, sînt o tentativă patetică de ieșire din haos, de subminare a stării amorfice și a gregarității, prin utopie, iluzie și vis. S-ar putea susține, cu destule argumente, că în această definiție intră orice artist, că ordonarea haosului este locul comun al tuturor intențiilor creatoare și că nimeni nu-și poate însuși ca titlu personal acest truism fără pericolul de a cădea în ridicol. Numai că ordinea pe care Paul Neagu o întrezărește și o invocă atît de radical, nu este ordinea unei lumi deja constituite, a unui univers bine articulat, ci ordinea superioară a unei geometrii transcendente. ■

meridiane

Din cînd în cînd, Germania este zguduită de scandaluri „intelectuale” și morale, înrudite filogenetic cu afacerea Dreyfuss și amintind uneori, prin vehemența cu care „păcătoșii” sunt țintuiți la stîlpul infamiei, de ritualurile vînătorii de vrăjitoare. Disputa istoricilor germani, cazul Heidegger, polemica Bubis-Walser au declanșat fiecare o prelungită și intensă mobilizare a spiritelor, au fost pe larg mediatizate devenind antologice. Documentele acestor scandaluri au fost editate în volume dotate cu note de subsol și aparat bibliografic.

Ce rămîne în urma lor? Lecții de morală date posterității? Mărturii ale eternului conflict între conformism și oportunism, asumarea de către liber-cugetatori a dreptului de a și greși în judecățile pe care le emit despre lume și viață, istorie și politică? Sau poate certitudinea că nici scriitorii pe care Platon voia oricum să-i alunge din cetate și nici politicienii care se leagă prea mult de spusele și prea puțin de scrierile autorilor „rebeli” nu se afla în posesia adevărului absolut și a dreptății infailibile? Este mai durabilă *mea culpa* pe care cei care au greșit o fac – fără a se putea spăla pe deplin vreodată de păcatul de a fi călcat pe de lături? Sau în cele din urmă, doar opera rezistă probei timpului și gusturilor schimbătoare ale zilei?

Sunt cîteva din nedumeririle reactivitate de un nou scandal ce a înfierbîntat spiritele în ultima decada a lunii mai și în cea dintîi a lunii iunie, care a făcut și va mai face să curgă multă cerneală și mult venin...

Peter Handke este indiscutabil unul din cei mai talentați scriitori de limbă germană. Austriac născut în Kernten, avînd o mamă slovenă și un tată despre care se spune că ar fi fost nazist, Peter Handke nu a excelat prin conformism și cu atît mai puțin prin justețea parti-pris-urilor sale politice. Asumîndu-și libertatea de opinie, secundată inevitabil și de riscul de a greși, Peter Handke a luat și partea poporului sîrb în conflictul iugoslav, și a dictatorului Miloșevici, a dezvăluit și abuzurile comise de musulmani în acest război, a recurs la comparații nefericite punînd pe același plan suferința poporului sîrb (încă din timpul celui de-al Doilea Război Mondial) cu cea a poporului evreu, s-a rătăcit în gradele de comparație, și-a dat seama de grozăvia erorii dar și de inadvertența dintre sentimentele și spusele sale și, avertizat, și-a revizuit în scris opinia, corectînd-o într-un articol publicat fără comentarii în „Frankfurter Allgemeine Zeitung” la vremea lui.

Între timp, Slobodan Miloșevici a murit, iar Handke nu a ezitat să participe la funeraliile dictatorului sîrb și să se pronunțe din nou în chestiunea iugoslavă. Faptul nu a rămas nesancționat: Comedia Franceză a retras din programul anului 2007 una din piesele lui și cîteva monștri sacri ai scenei culturale franceze s-au numărat printre cei circa 150 de semnatari ai unei note de protest. La doar cîteva zile după acest incident, cei 12 membri ai juriului Premiului Heinrich Heine (premiu a cărui sumă a fost dublată în acest an jubiliar) votează în proporție de două treimi în favoarea acordării distincției lui... Peter Handke.

Decizia nu este dictată de intenții consolatoare, ea onorează independența, tenacitatea cu care, de unul singur și fără menajamente, autorul urmărește în scrierile sale o anumită idee de adevăr. Subiacent, spiritul de frondă, caracterul provocator și vizionar – genuin sau asumat –

Correspondență din Germania

Scandalul Handke sau dreptul de a greși

par a crea o legătură între patronimul premiului și laureatul desemnat, între Heine și Handke, după cum dau de înțeles într-un prim moment reacțiile din mass-media. Dar scandalul nu întîrzie, i se reproșează din nou lui Handke partizanatul său politic, reamintindu-se opiniei publice că Premiul Heinrich Heine, fondat în 1972 de orașul Düsseldorf în care poetul s-a născut, este decernat personalităților care prin întreaga lor creație spirituală s-au angajat în favoarea drepturilor fundamentale pentru a căror respectare poetul german, evreu de origine și emigrat în Franța, a militat în plin secol XIX. Este evocată, de asemenea, cultivarea de către laureați a „progresului politic și social, slujirea principiului înțelegerii între popoare și răspîndirea ideii apartenenței comune a tuturor oamenilor”.

Onorează Premiul Heinrich Heine angajamentul politic al autorului sau opera acestuia? Întrebarea persistă și ea stîmbește în jurul persoanei lui Peter Handke o nemaîntîlnită furtună, mai ales după ce Consiliul Municipal al orașului Düsseldorf, liderii diverselor fracțiuni politice din Parlamentul de Land pun sub semnul întrebării justețea deciziei juriului, dar fără a fi citit în prealabil opera laureatului din 2006. Se emit cele mai aberante opinii și comparații – de pildă cea aparținîndu-i europarlamentarului ecologist Daniel Cohn-Bendit care, nici mai mult nici mai puțin, consideră că a acorda Premiul Heine lui Handke este ca și cum distincția i-ar fi atribuită fanaticului președinte iranian Ahmadinejad. De mirare cum Cohn-Bendit, rebelul din tinerețe, cumînțit între timp, dar nu într-atît încît să renunțe cu totul la teribilisme, insolente și provocări verbale – nu și-a dat seama că, uzînd de o astfel de comparație, nu face decît să bagatelizeze primejdia pe care Ahmadinejad o reprezintă pentru pacea și stabilitatea lumii.

Polemicile în jurul legitimității premiului escalează, unii din membrii juriului se distanțează public de propria decizie, învinuindu-se reciproc. Peter Handke ia poziție din nou în paginile cotidianului „Frankfurter Allgemeine Zeitung” și apoi în „Suddeutsche Zeitung”, recomandîndu-le celor interesați și implicați în controversele ce se întîlesc de la o oră la cealaltă, lectura scrie-

rilor sale din ultimii 15 ani. Recomandare pe care o face între timp și regizorul Wim Wenders, tot în marele ziar bavarez. Opiniile pro și contra ale publiciștilor spadasini se încrucișează cu tot mai mult zgomot, juriul Premiului Heine demisionează, reprezentanții Consiliului Municipal din Düsseldorf cer o pauză de gîndire, se comunică în același timp că premiul nu va mai fi decernat în acest an. Centrul PEN din Germania intervine și el, caracterizînd întreg scandalul drept un spectacol nedemn. Decizia finală ar fi trebuit luată pe 22 iunie, dar zarurile au fost aruncate și ele au căzut prost. „În cele din urmă, nimeni nu mai pricepe nimic” titra „Suddeutsche Zeitung” pledoaria *pro domo* pe care Peter Handke, țintuit la stîlpul infamiei, o semna din nou în legătură cu articolele apărute în cotidianul francez „Liberation”. Seamană sau nu scandalul creat în jurul cuplului Heine-Handke cu ceea ce francezii denumesc *querelle d'allemand*, adică o gilceavă ale carei pricini nimeni nu le mai pricepe și ale cărei urmări rămîn imprevizibile?

Una dintre consecințele furtunii care continuă să bîntuie pare a fi nevoia imperioasă de a clarifica lucrurile, de a afla răspunsuri noi la întrebări mai vechi: este sau nu un scriitor o instanță morală, în ce măsură opera poartă însemnele convingerilor sale politice, pot fi acestea translate prin exegeza în subtextul scrierilor? Și nu cumva aveau măcar un dram de dreptate apologetii autarhiei actului literar, a separării nete a biografiei de operă? Or, într-o perioadă în care voyeurismul, trivializarea și bulevardizarea progresivă a presei fac mai interesantă și mai accesibilă viața particulară a unui scriitor decît opera sa, este inevitabil ca valoarea literară a scrierilor acestuia să sufere de pe urma unor opinii sau angajamente politice discutabile, contestabile sau reproșabile.

Cazul Handke nu este unul singular în istoria literaturii universale și nici în ritualurile acordării de premii și distincții. De aceea se cuvin luate în seamă mai ales intervențiile unor scriitori în acest nou scandal. Unii îi sar în ajutor autorului stigmatizat – cum face Elfriede Jelinek, laureată a Nobelului pentru Literatură în 2004, majoritatea însă incriminează amestecul politicianilor în decizia juriului și – ceea ce este cel mai grav pentru ambele părți – insuficiența cunoaștere a scrierilor acestui autor prolific, talentat și dificil ca personalitate.

Botho Strauss, eseist și dramaturg, el însuși un spirit provocator, înșirînd retoric întrebările într-un articol apărut în „Frankfurter Allgemeine Zeitung” sub titlul *Ce rămîne din Handke* relevă deficiențele unei lecturi a operei prin ochelarii ideologiei și ai corectitudinii politice. Între exemplele victimelor lecturii tendențioase figurează Carl Schmitt, vinovat de a fi contribuit la legislația rasială

DEUTSCHE WELLE

Un radio din inima Europei!

88,5 FM – BUCUREȘTI

Programul DW în limba română:

13:00 - 15:00 - Miezul zilei în actualitate (zilnic)

Știri la 10:00, 12:00, 18:00 (luni - vineri)

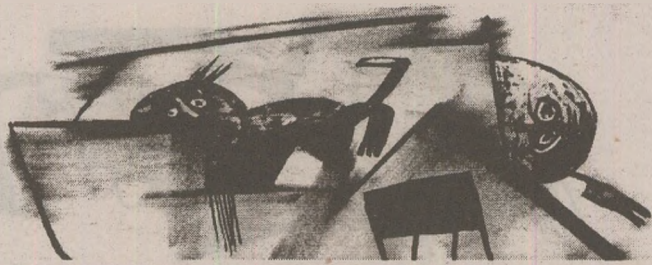
Știri în germană și engleză - zilnic din oră-n oră!

Și muzică bună - pop, clasic, jazz!

Deutsche Welle
53113 Bonn/Germany
www.dw-world.de

meridiane

din timpul celui de-al Treilea Reich, dar avînd și meritul de a fi fost cel mai mare jurist în materie de drept statal din secolul XX, cel mai intuitiv specialist în materie de drept constituțional. A vorbi despre Heidegger pentru a evidenția doar rolul său de rector universitar cu carnet de partid nazist – a devenit între timp ridicol. Ce rămîne din Brecht care a pus mai presus revoluția decît viața semenilor și care i s-a împotrivit singerosului Stalin doar uzînd de nițică dialectică? Brecht rămîne cel mai mare reformator al dramaturgiei, care a influențat durabil, pînă azi, structurile și mentalitatea teatrului modern. Exemplele pot continua și dincolo de cele invocate de Botho Strauss și printre ele ar putea figura și Céline, Knut Hamsun, Gottfried Benn, adepți, într-o anumită perioadă a vieții lor, ai ideologiei de extremă dreaptă. Să nu-i mai citim pe Mircea Eliade și pe Emil Cioran, să nu le mai studiem opera, să le scoatem din librării și bibliotecile universităților cărțile doar fiindcă au fost simpatizanți ai mișcării legionare în prima tinerețe? Regretatul François Furet, autorul epocalei cărți despre sfîrșitul iluziei comuniste, atrăgea atenția asupra riscurilor decontextualizării istorice a unor anumite convingeri sau ideologii – ceea ce nu înseamnă cîtuși de puțin a bagateliza ororile comise în numele lor. Ne putem întreba mai departe dacă Gabriel García Márquez este un scriitor mai puțin bun pentru că este prieten cu Fidel Castro? Sau José Saramago fiindcă a avut convingeri comuniste? Ce ne facem cu unii filozofi, mai ales cu așa-zii *nouveaux philosophes*, dintre care unii au virat brusc din extrema stîngă spre un neoconservatorism învecinat cu extrema dreaptă? Și ce-i de făcut cu clasicul Jean Paul Sartre? Firește, cele cîteva exemple citate nu minimalizează gravitatea unor rătăcirii politice ale lui Peter Handke și nici, așa cum afirmă Bora Cosici, monstruoșitatea sprijinului dat unui regim criminal de scriitorul austriac, care între timp s-a dezis de unele vechi convingeri.

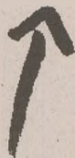
Amintind de manifestul lui Emile Zola *J'accuse*, Peter Handke semnează pe 2 iunie un text intitulat *Je refuse!*, o scrisoare deschisă adresată primarului general al orașului Düsseldorf în care explică de ce refuză Premiul Heine „Frankfurter Allgemeine Zeitung” tipărește pe 9 iunie atît scrisoarea autorului „declasat”, cît și răspunsul, pe un ton amical, al primarului care regretă cele întimplare și-l roagă pe Handke ca atunci cînd va merge la Cimitirul Montparnasse la mormîntul lui Heine, așa cum promisese s-o facă, să-l salute și din partea sa pe fiul neîubit la vremea lui, al orașului Düsseldorf. Nu se știe dacă Handke i-a adus sau nu omagiul promis lui Heine. Cert este că „partida s-a încheiat”, iar editorialiștii se grăbesc rînd pe rînd să deducă morala unei fabule amare: amestecul politicii în treburile literaturii a fost și de astă dată, ca întotdeauna – unul nefast.

Cazul Handke rămîne deocamdată, din perspectiva uraganului mediatic declanșat de decizia juriului de a-i acorda Premiul Heinrich Heine și apoi, de a i-l retrage, și expresia complicatei situații pe care ideologiile secolului al XX-lea au creat-o în cultura europeană.

Ca un post scriptum la această dispută poate figura un alt așa-zis scandal, eclipsat de izbucnirea furtunii Heine/Handke. La inaugurarea celui de-al 72-lea Congres Mondial al PEN Clubului, laureatul Nobel pentru Literatură din 1999, Günter Grass, a făcut un virulent rechizitoriu politicii promovate de președintele american George Bush și de premierul britanic Tony Blair, pe care i-a acuzat între multe altele și de ipocrizie. Autorul *Tobei de tinichea*, căruia în 1959 senatul orașului Bremen i-a refuzat premiul literar pentru acest roman care ar fi urmat să-i fie decernat în 1960, a criticat sonor și fără menajamente politica Statelor Unite. Rechizitoriul a fost răsplatit cu ropote de aplauze. Dar, spre deosebire de alți confrăți de breasla, Günter Grass, monumentalizat deja prin întreaga sa operă și prin palmaresul de premii literare, deține și o îndelungă experiență în materie de curaj civic și atacuri virulente la adresa consensului oportunist și generalizat și a conformismului politic. Iar riscul de a greși și-l asumă cu nonșalanță, știind prea bine că, din vremuri biblice „nimeni nu e profet în țara lui.”

Rodica BINDER

Un român, elev preferat al lui Chopin

În istoricul Cimitir San Michele din Veneția, lângă locurile de veci ale lui Ezra Pound și Igor Stravinsky, se afla și mormîntul românului Carl Filtsch, cel mai iubit și prețuit elev al Chopin, răpus prematur – la numai 15 ani – de „boala secolului”, tuberculoza. Pe piatra tombală se află inscripționat un text în limba germană, care în traducere românească ar spune: „Carl Filtsch, născut la 28 mai 1830 la Mülbach [Sebeș - Alba], Transilvania – mort la 11 mai 1845, la Veneția. Artistul doarme: se odihnesc scumpele sale mâini, care odată au stăpînit marea de acorduri. Dar pe veci o vie și profundă nostalgie a sufletului îl va chema pe nume, îl va binecuvînta și îl va plînge”.

Cum se întîmplă nu de puține ori cu propriile noastre valori, străinii au făcut cercetări despre viața tînarului artist român, care a lăsat o profundă amintire în memoria oamenilor și a locurilor pe unde a trecut, a învățat și a cîntat. În prezent poate fi consultată o importantă bibliografie Filtsch, din care amintesc monografia în limba germană și italiană publicată în 1993 de Ernst Irtel; cît despre opera componistică a tînarului pianist, aceasta se găsește integral în ediția *Gehann-Musik-Verlag, Lamperter Flur Nr. 2, D-55481 Kludenbach*. Iar Münchener Musikseminar, prin neobositul său reprezentant, maestrul Walter Krafft, organizează anual un concurs internațional de interpretare pianistică și compoziție „Carl Filtsch”; Anul acesta, cea de-a XI-a ediție va avea loc la Sibiu, în perioada 11-16 iulie. Tot anual, în mai, Institutul Român de Cultură și Cercetare Umanistică de la Veneția organizează „Zilele Carl Filtsch”. Protagonistul de anul acesta, ales în urma unei riguroase selecții de Münchener Musikseminar, a fost pianistul Mihai Diaconescu, elev al Liceului de Artă „Marin Sorescu” din Craiova, al treilea specialist în lume în interpretarea creației lui Filtsch, după Leonhard Westermayr și Boldizsár Csiky.

Dar cine este Carl Filtsch, acest „ilustru” necunoscut pentru compatrioții săi?

Născut la Sebeș în 1830, este inițiat în tainele pianului de tatăl său, preotul Josef Filtsch. Pleacă la studii la Viena

Carl Filtsch

(„Cînd am părăsit țara împreună cu tatăl meu, de-abia împlinisem șapte ani”); în 1837, cînd Carl Filtsch își făcea intrarea în mediul vienez, era în plină desfășurare epoca marilor maeștri: Haydn, Gluck, Mozart și Schubert. Îl cunoaște pe Liszt, care nu îl impresionează în mod deosebit („Îmi place mai mult Thalberg, rivalul lui Liszt”). Carl devine faimos în cercurile vieneze datorită articolului elegios scris de cel mai temut critic al Vienei, Moritz Saphir: „Sunt convins că acest copil este pe cale de a intra în lumea artiștilor și de asemenea că tatăl și maestrul său au luat o decizie înțeleaptă aducîndu-l în locul cel mai indicat pentru dezvoltarea totală al genului sau inconfundabil”. La 11 ani încă neîmpliniți, Carl Filtsch susține primul său concert public la Musikvereinsaal din Viena.; apoi, în 1841 vine la Paris și intră în cercul elitist din jurul lui Chopin: Liszt, Berlioz, Meyerbeer, Heine, George Sand, Delacroix. Timp de un an și jumătate, între decembrie 1841 și mai 1843, Carl lucrează cu Chopin un repertoriu compus din Beethoven, Mendelssohn, Weber, Bach. „Dumnezeule, ce copil! – scrie Chopin. Nimeni nu m-a înțeles mai deplin ca el. Așa ceva nu mi s-a mai întîmplat vreodată”.

Există mărturii ale presei britanice („Musical Examiner” și „Musical World”) despre geniul lui Carl Filtsch, demonstrat cu ocazia concertelor susținute la Londra, în perioada mai-iulie 1843. Destinul face însă ca Veneția, unde ar fi trebuit să urmeze o altă etapă glorioasă din creație și carieră, să îi legene cu spiritul său etern locul de veci. La 11 mai 1845, la nici 15 ani, „micul geniul transilvan” se stinge din viață în Cetatea Dogilor, răpus de tuberculoza.

Din opera sa componistică, cele mai des cîntate în concertele sunt cele trei piese pentru pian (*Romanța, Barcarola și Mazurca*), publicate la Londra în 1843 de Wessel Stapleton, precum și ultima compoziție păstrată, *Adieu [à Venise]*: acestea, mai ales, îmbină virtuozitatea tehnica cu acea inspirație proprie genurilor.

Nu ne putem dori decît ca în sălile noastre de concert să ascultăm pe viitor și creațiile românului Carl Filtsch.

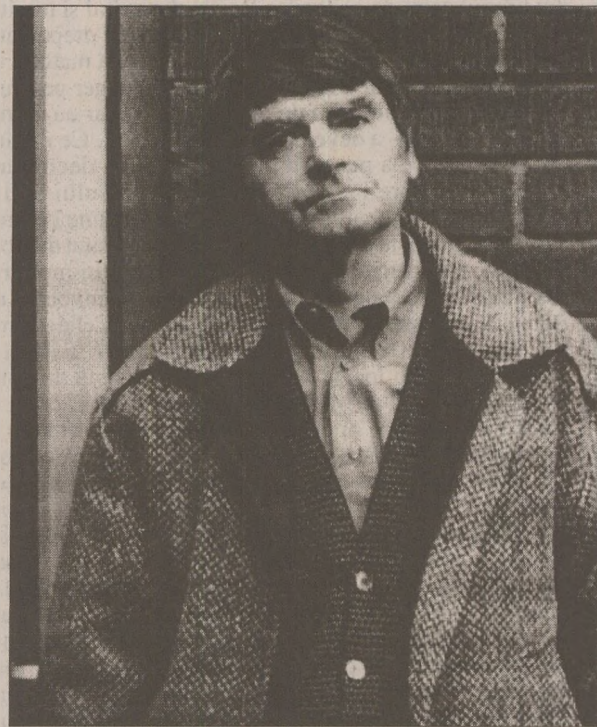
Monica JOIȚA

Cronica traducerilor

Ce este un autor?

Nu am de gând, în cele ce urmează, să răspund la celebra întrebare a lui Michel Foucault, reformulată, intertextual, mai sus. De altfel, nici nu cred că ultimul roman* al lui David Lodge, **Author, Author!/Autorul, la rampă!** (apărut în 2004, în original, și în 2006, în traducere românească), la care mă refer aici, ar permite – fie și parabolic – o investigație complexă, totală, a esenței **auctorialității**. Foucault suprapune funcția auctorială cu înseși mecanismele dinamicii socio-culturale, dându-i dimensiuni epopeice, pe când Lodge, în analiza lui artistică a două decenii din viața lui Henry James, intră mai degrabă în resorturile intime, obscure, subliminale, ale condiției de autor. Și totuși, romanul lodgian – alț de diferit, iată, prin tematică și stil, de restul operei literare de până acum a fostului universitar de la Birmingham – este, în ultimă instanță, o radiografie a gestului de creație și, ca atare, a faptului de a fi autor. O radiografie „în clar” a angoasei, incertitudinii și lăbilității din umbra fiecărui destin estetic. În fond, la acest nivel așa-zicând „generalizator”, lectorul descifrează codul, să zicem „înalt”, al romanului **Author, Author!**. În chiar calitatea sa meta-textuală, în capacitatea de a-l folosi, cu alte cuvinte, pe James ca model pentru o întreagă **clasă** de personaje (extinsă, în forme variate, însă complementare, din straturile cele mai profunde ale tradiției, până în miezul postmodernității), **clasa** autorilor de literatură.

Titlul volumului nu trebuie să surprindă, bănuindu-se, în spatele său, cine știe ce metafore complicate, atașate de David Lodge auctorialității. **Author, Author!** (tălmăcit, adecvat, în română, de Cornelia Bucur, drept **Autorul, la rampă!**) reprezintă strigătul binecunoscut al galeriilor de spectatori din teatrele londoneze (și nu numai!), care, la sfârșitul unei piese, solicită astfel prezența autorului pe scenă, pentru a-l ovationa îndelung. Obiceiul – venit din vremuri elizabethane și iacobite, accentuat apoi, în epoca victoriană și pre-modernă (când are loc și acțiunea romanului în discuție) – s-a perpetuat până astăzi. În textul lui Lodge însă, chemarea amintită dezvoltă mai curînd conotații ironice. Romanul se ocupă, în ansamblul lui, de o perioadă de criză a creației (două decenii întregi!), din biografia lui Henry James, criză mărită exponențial de eșecul dramatic al acestuia, cu piesa **Guy Domville**, la Londra, în ianuarie 1885. La premiera respectivei melodrame (ivite, în opera lui James, după o etapă de sterilitate epică, dar și după un relativ succes cu piesa **The American/Americanul**, o dramatizare – mult simplificată – a romanului său omonim), creatorul inubliabililor Isabel Archer și Strether din **The Portrait of a Lady/Portretul unei**

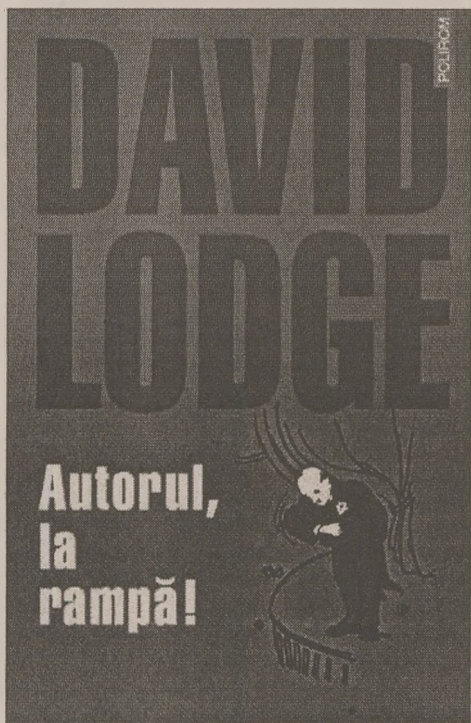
doamne și din **The Ambassadors/Ambasadorii** a fost chemat la rampă (doar) pentru a fi huiduit și fluierat. Momentul a însemnat, a susținut Henry James însuși mai târziu, debutul „celor mai oribile patru săptămîni din viața mea” (durata stagiunii cu **Guy Domville**). Săptămînile în chestiune au lăsat urme adînci, vizibile și în ultimii ani de viață ai prozatorului (reabilitat, între timp, cel puțin prin două romane de prim rang, **The Wings of the Dove/Aripile porumbitei** și **The Golden Bowl/Potirul de aur**), cînd, paralizat (în urma unor atacuri succesive de apoplexie), încă mai are frînturi anamnetice din vechiul coșmar. David Lodge urmărește angoasa creației pînă în amănuntele conținutului ei masochist, de „damnare” și „disperare”. De aceea, vreau să cred, cazul lui Henry James rămîne aici mai mult un pretext pentru generalizare, și nu prilejul unei incursiuni în excepțional.

Vorbind despre generalitatea situației „auctoriale” a lui James, să observăm că publicarea romanului **Author, Author!** a fost înconjurată de un număr de coincidențe misterioase. Cu șase luni mai devreme de ieșirea pe piață a cărții semnate de David Lodge (tot în 2004), Colm Toibin scoate romanul **The Master/Maestrul** care, într-un mod absolut straniu, se concentrează pe exact aceeași temă narativă: eșecul autorului lui **The Pupil/Elevul** cu piesa **Guy Domville** și depresia țesută în jurul acestui episod. Ca și Lodge, Toibin explorează totodată sexualitatea reprimată a lui James (insistînd pe homoerotismul său prezumtiv sublimat, doar vag sugerat, e drept, la Lodge) și relația de camaraderie, frustrant erotizată, cu Constance Fenimore Woolson (nepoata lui James Fenimore Cooper, prozatoarea la rîndul ei, cea care se sinucide la Veneția – sub aparența unui accident –, producîndu-i lui Henry James grave sentimente de culpabilitate). Singura diferență structurală dintre cele două romane derivă dintr-o strategie de abordare: în timp ce David Lodge folosește episodul **Guy Domville** ca punct culminant al narațiunii sale, reconstituindu-l din **flashback**-uri pe care protagonistul le trăiește, în 1915, pe patul de moarte, Colm Toibin își începe excursul epic cu eșecul dramaturgic în cauză, supralicitînd, ulterior, problema angoasei creatoare.

Mai mult, în 2002, cu aproape doi ani mai înainte, scriitoarea Emma Tennant publicase un roman (destul de bine primit), **Felony/Delict**, unde interesul narativ principal nu era altul decît ... relația ambiguă, deși castă, dintre James și Constance Fenimore Woolson. Unii comentatori ai „triadei” epice, mai degrabă bizare, susțin că similitudinile vin din bibliografia comună, consultată de către cei trei autori (a și fost localizată o sursă identică: **A Private Life of Henry James/Viața privată a lui Henry James**, aparținînd lui Lyndall Gordon și publicată în 1998). Totuși, dacă la nivelul asemănărilor, cineva ar putea fi satisfăcut cu explicația „bibliografiei unice”, în planul strict al coincidenței tematice, motivațiile nu se

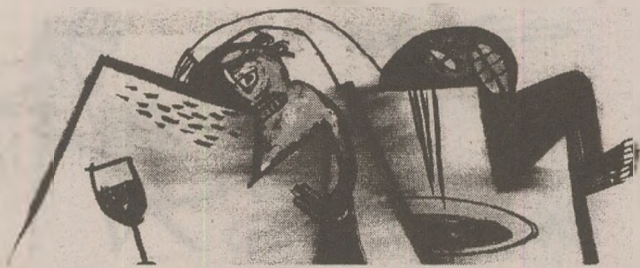
leagă decît de (deja) menționata valoare generalizatoare a cazului jamesian. Referindu-ne la David Lodge, trebuie să notăm că întîmplarea îl surprinde, dar o vede justificabilă prin grila **saeculum**-ului tacitian (folosit de el în expresia, modernă terminologic, de **Zeitgeist**). Afirmă scriitorul, într-un fel de **post-scriptum** al romanului: „Am început să scriu (la roman, n.m.) în vara lui 2002. În luna noiembrie a aceluiași an, moment în care scrisesem circa 20.000 de cuvinte, am citit în **The Guardian** despre un nou roman al Emmei Tennant, intitulat **Felony**, care (din cîte am înțeles) se concentrează, în parte, asupra relației dintre Henry James și Constance Fenimore Woolson. Pentru a nu mă lăsa distras sau influențat de această lucrare, am decis să nu o citesc, nici pe ea, nici alte cronici pe marginea ei; nu am făcut-o nici pînă astăzi. În septembrie 2003, la cîteva săptămîni după ce am trimis editorilor **Autorul, la rampă!**, terminat, am aflat că și Colm Toibin scrisese un roman despre Henry James, care urma să fie publicat în primăvara lui 2004. Las în seama celor interesați de **Zeitgeist** să dea o semnificație acestor coincidențe” (p.438). Familiarizați cu generalitatea experienței de criză a creației (particularizată doar în modelul James), fără îndoială că „analizii **Zeitgeist**-ului” (în original, Lodge îi numește „students of **Zeitgeist**”) ar găsi explicații plauzibile.

În altă ordine de idei, **Author, Author!** depășește cadrul fix al temei blocajului artistic și sondează aspecte adiacente din biografia lui Henry James, în intervalul nefast al celor douăzeci de ani. Unul dintre ele e prietenia cu George Du Maurier, ilustrator faimos, în epocă, al revistei **Punch**. Du Maurier (bunic al prozatoarei Daphne Du Maurier) și numeroasa lui familie constituie pentru celibatarul convins James – mai ales în anii 1880 – o oază de normalitate domestică. Henry își petrece alături de George, în primitoarea casă Du Maurier, populată de copii, toate după-amiezele de duminică, complăcîndu-se în lungi și relaxante conversații. James crede că viața austeră, fără obligații familiale, funcționează ca o condiție **sine qua non** a creației autentice și, în intimitate, deplînge eforturile pe care Du Maurier le face pentru a ține o casă mare și, în același timp, a rezista pe o linie de plutire artistică. Cu toate acestea, nu poate să respingă în totalitate deliciile domestice, din care astfel, mediat, **id est** prin prezența prietenului George în viața sa, gustă la rîndu-i necenzurat. Du Maurier, sensibil sau numai oportun vizavi de criza de inspirație a lui James, îi oferă, într-un anumit context, autorului lui **The Turn of the Screw/O coardă prea întinsă** soluția ieșirii din impas: un subiect nou de roman despre o tînără scoțiană de cincisprezece ani (rămasă orfană de niște părinți cu reputație îndoielnică, alcoolici și iresponsabili), Trilby O’Ferrall pe numele ei, care-și crește singură fratele sugar, pozînd, pentru bani puțini, unui pictor parizian. Fie opac la dinamismul narațiunii, fie mult prea indiferent la gusturile epice ușoare ale vremii, Henry trece cu vederea oferta generoasă a lui George.

David Lodge. **Autorul, la rampă!**. Traducere din limba engleză de Cornelia Bucur. Iași, Edit. Polirom, Col. „Biblioteca Polirom”, 2006, 438 pp.

meridiane

Ironic, Du Maurier, încântat de propriul subiect, deși fără experiența scriitoricească, se apucă el însuși de lucru, și, în câțiva ani, publică romanul *Trilby*, o istorie romanțată de *fatum malus* și *fortuna labilis*, ce are „paradoxal”, un succes teribil la public (fapt mai curînd derutant pentru Du Maurier). Pentru James – intrat adînc în depresia sterilității creatoare – evenimentul este un șoc din care nu și va reveni niciodată (pasajele de „invidie profesională” față de George sînt studiate cu finețe de către Lodge). Într-o discuție cu editorul McIlvaine, aflînd că *Trilby* ar putea fi cel mai bine vîndut roman al tuturor timpurilor, James exclamă: „Dumnezeule mare! [...] Am nevoie de puțin aer”(p.368). Chiar și pe patul de moarte, parțial afazic, Henry pare că articulează – „*Trilby* e problema! *Trilby* e problema!” – , stîmînd uimirea celor care veghează la căpătîiul său.

Pentru ca descurajarea scriitorului să fie completă, tot acum, prietena Fenimore (Woolson) vinde mii de exemplare din romanul ei *Anne/Anne*, iar Oscar Wilde strălucește, în teatrele post-victoriene, cu piesa *An Ideal Husband/Sotul ideal*. Ca atare, James crede că a venit timpul să forțeze ieșirea din inhibiție. Scrie, într-un efort de voință, *Guy Domville*, o melodramă alegorizantă, cu acțiunea plasată la sfîrșitul secolului al optsprezecelea, într-o comunitate nobiliară catolică. Protagonistul (Domville) devine, prin forța împrejurărilor, tutorele fiului unei tinere și atrăgătoare văduve, doamna Peverel – îndrăgostită, în secret, de Guy. Domville visează însă la preoție și viața monastică și, în consecință, comportamentul său vizavi de doamna Peverel rămîne în zona unei castități absolute. Frank, prieten al lui Guy, o curtează pe doamna Peverel, dar încercările lui sînt sortite eșecului, afit timp cît femeia speră într-o răsturnare de destin. În aparență, „răsturnarea” are loc atunci cînd Domville moștenește o avere fabuloasă de la un văr pervertit moral. Administrarea banilor impune renunțarea la monahism și începerea vieții domestice. Peverel simte că a sosit și vremea sa. Totuși, familia lui Domville încearcă, prin manipulări, să impună acestuia o soție „de neam”, catolică și aristocrată. Dezgustat de imoralitatea lumii laice, Guy abandonează, în cele din urmă, averea, lăsînd-o, concomitent, și pe doamna Peverel fericitului Frank. Pleacă la mănăstire, hotărît să-și asume, plenar, rigori de *vita contemplativa*.

În interiorul rafinatei parabile, distingem opțiunea lui James însuși pentru asceză și strictețe, ca premise ale creației adevărate. Scriitorul îi spune, la un moment dat, lui Constance Fenimore Woolson (dornică fie și de un mariaj „intelectual”): „Cred că vei recunoaște că există un conflict de interese [...] între căsătorie și artă” (p.179). *Vita activa* și *vita contemplativa* nu reușesc să coexiste în armonie, excelența uneia dintre ele presupunînd sacrificiul necondiționat al celei de-a doua. James intruchipează în Domville, în opțiunea lui radicală, tocmai acest ideal absolut, al „contemplației înalte”, necorupte de aspirațiile mărunte ale vulgatei. Cifru lui nu era atît neinteligibil pentru publicul hedonist, de teatru londonez premodern, cît inacceptabil. Nimeni nu părăsește o femeie frumoasă și o avere incomensurabilă în numele unor pure abstracțiuni. Prin urmare, sancțiunea a venit sec și cu fermitate. Cînd autorul a ieșit la rampă ca să-și primească ovațiile, a fost întîmpinat cu huiduieli nestăvilite: „În timp ce Henry James se întorcea cu fața către public, pregătindu-se să facă o reverență grațioasă, o ploaie de huiduieli se abătuse [...] asupra creștetului lipsit de apărare. [...] James avea o înfățișare stupefiantă, buimacă, total incapabil să înțeleagă ce se întîmplă sau cum ar trebui să reacționeze. Parcă paralizase, aplecat înainte în gestul reverenței, cu chipul palid și rotund, cu fruntea cheală pusă în evidență de franjuri bîrăbii negre și de fundalul negru al hainei de seară. Gura i se deschise o dată sau de două ori, încet și tăcut, ca a unui pește în acvariu” (p.292). Straniu, afară, în toată această vreme, se vindeau frenetic romane, precum *Trilby* și *Anne*, în prezent acoperite de obscuritate, amintite numai datorită intersecției biografice dintre Henry James și autorii lor. *Așadar, ce este un autor?* Răspunsul implicit din romanul lui David Lodge, dacă de un răspuns poate fi vorba, rămîne la fel de indescifrabil ca și noțiunea propriu-zisă. Autorul e, înainte de orice, o enigma culturală și, nu în ultimul rînd, una istorică.

Codrin Liviu CUȚITARU

Arhipelagul Vasili Grossman

● În colecția „Bouquins” a Editurii Robert Laffont a apărut de curînd un volum de 110 de pagini, conținînd traducerea franceză a aproape întregii opere a lui Vasili Grossman, considerat acum unul din cei mai mari scriitori ai secolului XX. Ediția stabilită și prezentată de Tzvetan Todorov conține, pe lîngă deja celebrul „roman arestat” *Viață și destin*, și alte texte, precum *Mama* (despre soarta fiicei adoptive a călăului cekist Ejov, lichidat de Stalin în 1937), *Drumul* (o povestire la persoana I a unui călător italian ajuns pe pămînt rusesc în timpul războiului), romanul *Totul trece*, povestirea *Madona Sixtină* (1955), ultima sa scriere din 1964 (cînd a murit de cancer, la 59 de ani) – *Binele să fie cu voi*. Volumul nu cuprinde însă nici o scriere anterioară anului 1953 – din cele influențate de „realismul socialist” – fapt criticat de Georges Nivat într-o cronică din „Le Monde”. Acesta consideră că, de pildă, romanul *Pentru o cauză dreaptă* formează o dialogie cu *Viață și destin*, deși, între cele două opere, o mutație profundă s-a produs în gîndirea lui Grossman. Bineînțeles, articolul lui Nivat e axat pe dublul miracol literar al capodoperei lui Grossman relevată lumii (în franceză și rusă) abia în 1980. Dublu, fiindcă *Viață și destin* „e un roman amplu ca *Război și pace*, traversat de scipiri ca *Demonii*, debordînd de umanitate ca povestirile cheviene”, dar și fiindcă salvarea manuscrisului condamnat la moarte de puterea sovietică și zbirii ei literari e în sine senzațională. Grossman a terminat romanul în 1959 și l-a predat editorilor. KGB-ul, sesizat de „binevoitori”, a confiscat în 1961 nu doar dactilogramele, ci și manuscrisele și notele, vrînd să facă dispărută pentru totdeauna opera incendiară. Nu se știa însă că academicianul disident Saharov și scriitorul Voinovici făcuseră fiecare, în mare taină, cite un microfilm al manuscrisului. Unul s-a pierdut, dar altul a ajuns la Efim Etkind, la Paris, iar acesta, împreună cu editorul Vladimir Dimitrijevic s-au străduit să descifreze microfilmele greu lizibile, cu ajutorul filologului Simon Markish. *Viață și destin* a apărut astfel la opt ani după *Arhipelagul Gulag*

al lui Soljenițin, deși fusese conceput înainte. Impactul însă a fost imens. În 1988, în URSS s-a descoperit în arhivele secrete și manuscrisul original. Traducerea acestuia o include Todorov în ediția de azi. La noi, romanul a apărut la începutul anilor '90 și ar trebui reeditat în condiții tipografice mai bune.

Precizare

● În numărul 22, din 2 iunie 2006, al **României literare**, într-un spațiu oferit cu o generozitate pentru care îi mulțumim doamnei Adriana Bittel, redactorul de literatură străină al revistei, a apărut o cronică a romanului *Zădul*, al scriitoarei ruse Tatiana Tolstaia (traducere Luana Schidu), publicat recent la editura noastră.

Autoarele cronicii, pentru care, de asemenea, dorim să transmitem aprecierea noastră, sunt doamnele Margareta Șipoș și Tamara Tinu. Totuși referitor la observațiile privind descendența Tatiane Tolstaia, avem de făcut următoarea precizare. Informația conform căreia Tatiana Tolstaia este strănepoata lui Lev Tolstoi nu a fost preluată din „surse neverificate”, așa cum s-a afirmat într-o notă de subsol.

Cu siguranță, Lev Tolstoi este străunchiul autoarei, tot așa cum Alexei Tolstoi este bunicul ei. Legătura de rudenie este menționată nu numai pe ediția americană a romanului, publicată la prestigioasa Editură Houghton Mifflin, ci și în articole din *New York Times*, sau în *The Columbia Encyclopedia*, editată de Columbia University Press. Datele ne-au fost furnizate chiar de Wylie Agency, de la New York, una dintre agențiile literare cele mai celebre și profesioniste din lume, care o reprezintă pe autoare. Toată zona anglo-saxonă a selectat, de altfel, doar această informație, probabil deoarece prima rudă, deși mai îndepărtată, este mai cunoscută decât cea de-a doua.

Editura Curtea Veche

www.cartearomaneasca.ro
CARTEA ROMÂNEASCĂ

Noutăți în colecția „Poczić”:

Marta Petreu,

Scara lui Iacob

(conține CD audio)

Linda Maria Baros,

Casa din lame de ras

(conține CD audio)

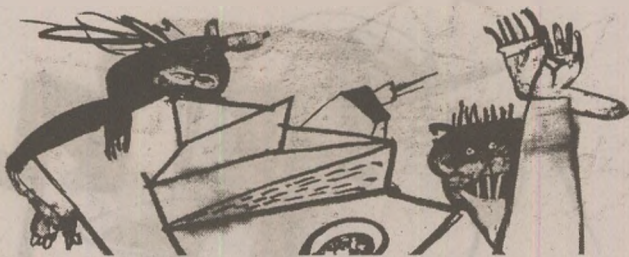
Au mai apărut:

Octavian Soviany, *Dilecta* (conține CD audio)

Robert Șerban, *Cinema la mine-acasă* (conține CD audio)

actualitatea

Nu, domnule Mitică Ingineru, iluziile dvs. în legătură cu valoarea a ceea ce ați scris o viață întreagă nu vi le va risipi nimeni, niciodată. Ați tipărit un volum de versuri intitulat *Elegii Celeste*, pe care ni l-ați trimis, și vă interesează să ne pronunțăm asupra lui, „pozitiv sau negativ”. Dar nu numai atât. Citez din scrisoare: „Ori care ar fii părerea dvs., aș fii tare bucuros dacă o parte din poeziile mele și-ar găsi locul în paginile acestei prestigioase reviste” (sublinierile ne aparțin). Trebuia să vă spună cineva că poeziile apărute într-o carte nu pot fi reproduse într-o publicație literară nici atunci când acestea ar fi lovite de geniu. Poeziile dvs., în schimb, sunt palide ecouri din lecturile de-o viață, din romanțele ascultate de-a lungul anilor, din impulsurile incandescente de dragoste pe care orice om cu sensibilitate medie și le transcrie, după puteri, în versuri de ocazie, în caiete pe care le pastrează cu grijă, în albume, și le citește în familie și prietenilor, ca pe dovezi ale presupusei lui înzestrări poetice. Că în vremea adolescenței și tinereții ați încercat să debutați în reviste, și minunea nu s-a petrecut, se pare că ați nimerit redactori care nu v-au spus adevărul în legătură cu talentul dvs. neconvingător, ori nici ei nu s-au priceput să vă refuze altfel decât reproșându-vă cu totul altceva și fatalmente derutându-vă. Citez iarăși din scrisoare: „Așa cum mi s-a întâmplat de multe ori până în '89, nu mi se publicau pe motiv că nu trazez realitatea. Ca realitate?? Ce realitate e mai reală decât cea din suflet? Poate că sunt prea romantic, prea realist. În perioada 66-70, fiind elev aici în București, am încercat să debutez la diverse reviste de specialitate. Același răspuns de mai sus. Mai târziu, multe din lucrări le-am distrus sau le-am abandonat, fiind descurajat de sistem...” Și iată cum, nepunându-vă în forul dvs. interior niciodată la îndoială înzestrarea poetică, ați ajuns să vă considerați nu un poet modest ci un poet care nu scrie pe placul regimului totalitar. Cinste dvs. că nu v-ați dată la compunerii degradante! Și totuși, sosind la 16 ani după '89 momentul adevărului, ați găsit un editor care să vă tipărească albumul sentimental. Nu vă întrebăm care au fost condițiile tipării și dacă ați scos bani din buzunar ca minunea să se întâmple. Modestia dvs., care v-a dictat și începutul și sfârșitul scrisorii, pe care le reproducem tot cu sublinieri: „Ertată fie-mi îndrăzneala și emoția de a vă distra atenția de la preocupările cotidiene cu aceste *Elegii Celeste*, dar dacă ve-ți răsfoii această carte, veți observa...” Noi vă iertăm orice, de asta să n-aveți grijă, și nici iluziile nu vrem să vi le risipim, și nici bucuria de a fi în sfârșit autorul care debutează târziu cu o carte, vă urăm sănătate. Față de cititorul rubricii însă avem datoria de a-i lămuri pe ce ne-am bazat când am spus, ori am lăsat să se înțeleagă câte ceva. El are nevoie de dovezi care să ne îndreptățească

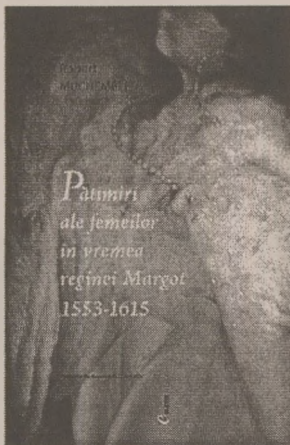
Constanța Buzea

POST-RESTANT

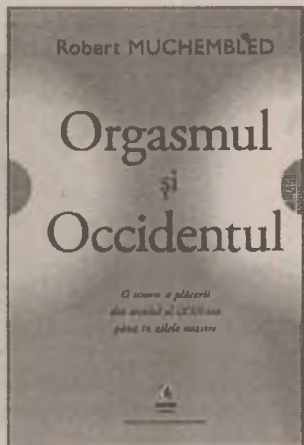
afirmațiile nu întotdeauna blânde. Iată o poezie din 1965, intitulată *Steaua*: „În lumea ei, celestă./ Steaua sus străluce./ Candidă printre stele./ Și atât de dulce./ În fiecare seară te aștept./ Printre stele să răsari./ Din relative lumi siderale./ În visul meu, o clipă de/ Mai stai./ Din lumea ta far' delegi/ Himerica trăiești în eternitate./ Și din a ta lumea nemuritoare./ Tainică, cauți a înțelege/ Legea lumii muritoare”. Și această *Romanța*, nedată: „E târziu și s-a înnoptat/ Lumea toată doarme dusă./ Numai noi am uitat./ De ziua ce de mult e apusă./ Sub cupola nopții siderale./ Tu, visătoare ca o floare de cais./ Încerci să înjghebi din vise ireale./ Genunea iubirii dintr-un vis./ Numai noi, singuri cu gândul/ Aici sub tei, iubirii îi dăm speranță.../ Și de-atâtea ori, seri de-a rândul./ La sânul tău dojana prinde viață./ Languroase flori din ramuri, ude./ Plutesc în aer, de noi se anin./ Iar teii în siluete nude./ Sfioși, iubirii tale se închin”. În fine, o producție recentă, această *Toamnă patriarhală* din toamna anului trecut. E important să fie citită cu răbdare, până la capăt: „Peste deal, peste culmi și vii/ Peste tei și nuci cu frunze ruginii./ Boarea toamnei, trece acum./ Cu parfum de busuioc și mere coapte./ Peste pacea din dumbravă./ Ziua mai dăinuie o zăbavă/ Departe într-un colț de sat, în amurg./ Pe strune de lăută, duioase cânturi curg./ Și izvorul în rotop peste prund./ Șerpuiește stingher, spre al vaii străfund./ Peste ulițe și case, risipite mioritic./ Răsună voioase cânturi și pătimăse hore./ Junii și bătrânii saltă în mirabile chiuituri./ Saltă și tresaltă pe calcâie și pe vârfuri./ Uitate de vreme matusalemice bunic, acum./ Chițaiie îndrăcit, și se întrec cu gluma”. (*Mitică Ingineru*, București) ✉ Româncă, studentă la Universitatea Națională din Seoul, citește cu mare plăcere **România literară** și scrie poezii, din

care ne trimite doar două, și o interesează dacă și le poate publica în revista noastră. N-am avea nimic împotriva acestei idei. Propunerea ne-a uimit puțin, ca și textele, de altfel pline-ochi de o seamă de necunoscute, lucruri și stări, sentimente și atitudini bizare nu doar specifice locului îndepărtat de unde ne scrie ci și de lacunele unei psihologii personale speciale, cu care a venit de-acasă. Și prin care și-a întâlnit abisurile în lumile Asiei. Puși în dificultate, recunoaștem, nouă nefiindu-ne la îndemână întotdeauna a ne reprezenta corect ceea ce vrea să transmită. Poate că ar fi bine să ne arate mai multe piese dintre cele comise acolo, dar și câteva din cele firești, scrise aici, la noi, despre ale noastre, într-o limbă ușor accesibilă. Un fragment din *Seul I*, pentru adaptare și pentru edificare: „Mi-am întins gândurile la uscat pe geamul pictat cu răsărit de soare, catarge, pânze de păianjen, melodii la patefon și alte romantisme, dar vecina Madam Lee, pândește sa mi le fure. Aseară m-a prins fumându-mi amintirile cu băiatul care livrează inspirație în doze injectabile. De la el am aflat că acțiunile mele la bursa de bărfe au scăzut după ce am plecat din țară - lecturile și conversațiile în coreeană nu rimează cu vocația de istoric, să fie clar!” Până aici textul poate părea accesibil, chiar și episodul cu băiatul care livrează inspirație în doze...injectabile. Și dacă autoarea ne spune să fie clar un anumit lucru, care nu rimează cu..., ne putem în schimb prefăca că îi luăm în serios povestea. stilul, așteptând să ne aducă singura clarificări: „De pilda, aripa asta de pe sfoară e a lui Yi Sang ivită pe când își aștepta iubita să fie plătită pentru o partidă scurtă de sex”. Fraza începe lipsită de noimă și se termină abrupt într-o situație la care nimeni nu se aștepta. Mergem mai departe. sperând într-un adaos de date, cât de cât. Dar nu, se trece la altceva: „Nici masca de animal zâmbăreț nu-mi aparține. E a Profetului certat cu Madam Bee și care s-a sinucis ieri pentru a-și împlini precizarea”. Pare un fapt divers și așa amenință să rămână dacă autoarea nu ne dă o mână de ajutor, o indicație în legătură cu motivul certe Profetului cu pierduta în ceața Madam Bee. Să vedem ce urmează: „Storc picături de tresărare din prosopul cu chipul lui Ho Yong-Ja imprimat. Pur și simplu le colecționez, le spăl și după ce se usucă, le stochez pe hard disk”. Aha, așa se întâmplă dacă studiezi în îndepărtatul Orient! Picăturile de... tresărare se storc din prosopul imprimat cu chipul lui Ho Yong-Ja, cine o mai fi fiind și acesta? Picături de tresărare deci, bune de colecționat, după ce le speli și le usuci, le poți și stoca pe hard disk. Ca să faci cu ele, ce!? Autoarea ne lasă iarăși într-o ceață deasă, când ar fi fost cazul să ne detalieze situația, ca să știm și noi cum este pe-acolo. „E plin cartierul Shillim de studenți cu cărți groase cu caractere chinezești în loc de ilustrații, cu «inchiriez goshion mobilat - garanție 1000 de dolari...», cu proprietărese surprinse între două vârste, cu păr permanent și cu voce arțagoasă, cu frustrări nocturne... dar ce știu eu? Stau într-un garaj, îmi impart ziua după ritmul mașinilor care vin și pleacă, nu cunosc pe nimeni, în afară de vecina pânditoare. Ea a răspândit zvonurile legate de ochii mei albaștri, de accentul meu săltăreț și de zâmbetul prefăcut. Acum că am terminat palimpsestele o să mă întrebe când îmi plătesc chiria.” Să recunoaștem că textul a intrat într-un frumos accent de normalitate, și ne place. Însă în ultimul său rând, aflăm iarăși un lucru de mirare: „S-a terminat doza, trebuie oricum să plec din camera lui Hammershoi”. Care doză? Cea injectabilă, de... inspirație? Parcă asta aflăm la început, în episodul cu băiatul care livrează așa ceva. Omul se obișnuiește cu orice, darmite cu un text încă nefinisat, care însa ar putea să devină antologic, în opera core-spondenței noastre din Seul, dacă e dispusă să dezvolte generoasa părțile cu neclarități pe care i le-am semnalat. (*Oana Baboi* - Coreea)

CARTIER în toate librăriile bune
Robert MUCHEMBLED

Pătimiri ale femeilor
în vremea reginei Margot
1553-1615

ORGASMUL ȘI OCCIDENTUL
O istorie a plăcerii din secolul al XVI-lea până în zilele noastre

Difuzare: S.C. "CODEX 2000", Strada Toamnei, nr. 24, sectorul 2, București. Tel/fax.: 210 80 51. E-mail: codexcartier@gmail.com

Radio România Cultural

Există sute de posturi de radio în România - doar un singur flux de emisiuni dedicat capodoperelor teatrului și muzicii:

Noptile Radio România Cultural

În vara aceasta ascultați, noapte de noapte, piese celebre ale teatrului radiofonic românesc, biografii scenarizate și muzică de cea mai bună calitate.

Vă invităm la:

Teatrul nopților de vară
Nopti de colecție
Noptile Radio România Cultural

actualitatea

Cristian Teodorescu

LA MICROSCOP

Cine a confiscat târgul

Liiceanu a rechiziționat Bookfest în folosul editurii sale! mi-a spus un critic literar, persoană onestă, dar antiliicenist cu program. Salonul de carte de la Paris e organizat de Editura Gallimard? Are nevoie Salonul de carte de la Paris să fie organizat de Gallimard? am întrebat. Sînt de acord ca directorul Editurii Humanitas face reclamă cărților pe care le scoate. Dar dacă el n-ar avea creditul pe care și l-a cucerit în rîndurile cititorilor și ale unei părți însemnate din opinia publică, ar sta cineva să-l asculte? Iar cărțile care apar la Humanitas sînt scrise de niscăi impostori pe care nu i-ar publica nimeni sau, dimpotrivă, mulți autori vor să-și vadă volumele editate de Humanitas și sînt trimiși la plimbare?

Gabriel Liiceanu poate fi o persoană dificilă, ca orice autor. Poate avea slăbiciuni, ca orice om, dar nu s-a ales de unul singur președintele Asociației Editorilor Români. Această asociație, și nu Gabriel Liiceanu de capul lui, a decis să organizeze Bookfest.

Fără nici un ban de la stat, numai din sponsori A.E.R. a găsit o excelentă formulă de organizare a târgului de vară după dispariția Bookfest de la Teatrul Național.

Prin alegerea pavilioanelor laterale, nu a ciupercii Romexpo, târgul s-a putut întinde pe orizontală în beneficiul editurilor, care nu s-au mai văzut obligate să expună în spații chițimioase. Dar și cititorii s-au putut mișca în voie, fără să mai dea din coate, pe culoarele dintre standuri.

Pentru prima oară la un târg de carte autohton, la Bookfest au existat pînă și locuri de joacă pentru copii, ca să nu mai vorbesc despre restaurantele și despre punctele de informare dotate cu hărți ale pavilioanelor. Toate integrate în târg și așezate potrivit unei viziuni care urmărea ca Bookfest să fie cît mai prietenos cu vizitatorii și mai confortabil pentru expozanți.

Tot pentru prima oară la un târg de carte românesc, la Bookfest au fost și două studiouri pentru transmisiuni tv, cu scaune și cu elemente de recuzită pentru invitați și moderatori, ceea ce a dus la dispariția impresiei de provizoriat și de lansări la botul calului, cum păreau lucrurile la toate târgurile de carte de pe la noi.

O altă premieră a fost că președintele României a participat și la o dublă lansare de carte, după ce a tăiat panglica imaginară a târgului, în seara deschiderii oficiale.

Traian Băsescu n-a încercat să pară mai cult decît este, dar în seara deschiderii a spus cîteva lucruri de bun simț, care din partea șefului statului capătă o importanță considerabilă. "Cine are carte are parte!" și cartea nu poate fi înlocuită de nimic. Băsescu a făcut și un gest simbolic. A plătit biletul de intrare și a anunțat că a făcut-o. Un fel de a-i invita și pe ceilalți vizitatori ai târgului să accepte ideea că și distracția asta costă, chiar dacă pînă acum era gratuită pentru toată lumea.

Reapariția lui Traian Băsescu în ultima zi a târgului, pentru a vorbi despre cărțile lui Traian Ungureanu, n-a fost numai un sprijin acordat unui jurnalist-scriitor din partea președintelui României, ci și un motiv în plus pentru eventualii vizitatori să calce pragul târgului.

Să nu-mi spună cineva că președintele Băsescu s-a dus de două ori la Bookfest fiindcă voia să confişte atenția publicului. De asemenea, nu cred că cei ce s-au înghesuit la târg au făcut-o numai din cauză că au auzit că organizatorul e Liiceanu, iar Traian Băsescu va lansa cărțile lui Traian Ungureanu. Pur și simplu, printre bucureșteni s-a aflat că Bookfest e altceva decît precedentele târguri de carte din Capitală și oamenii au venit să se convingă cu ochii lor că așa stau lucrurile. Și din cîte am observat, n-au plecat dezamăgiți. ■

Ce i-or fi făcut lui Haralampy la Bălăceanca, nu-mi dau seama... Cert este că e cu totul schimbat: la întoarcere i-a sărutat mîna soacră-si, încât biata femeie a rămas înțepenită timp de două minute, după care a întrebat-o cu blîndețe ce film e la televizor...

- Columbel și Columbica, a răspuns femeia încă speriată de gestul ginerelui. Îi serial pe B1...

- Da?, s-a minunat el. Bravo!

Apoi a îmbrățișat-o pe nevastă-sa Claustrina îndelung - ceea ce nu mai făcuse decît la starea civilă cînd un prieten, reporter de televiziune, i-a zis:

- Pup-o, bă, că nu te dau pe post...!

...Lui fiu-so, Schwartzenegger-Ronaldo, i-a adus un stilou „Parker”, iar mie un mini televizor portabil, dăruindu-mi-l în timp ce tocmai suna telefonul.

- Da, familia Haralampy, a răspuns Claustrina. S-a întîmplat ceva? Cum? Vă lipsește televizorul din birou și stiloul „Parker”?

Era directorul de la Bălăceanca.

No comment!, vorba lu' B1 Tv, via Columbeanu...

- Noa, și? a întrebat calm Haralampy. Televizorul l-am luat, fin'că la „Philips”-ul lui brazilienii joacă mai bine decît la MegaVijanu' tău...

Poate că avea dreptate, pentru că, sărmanii brazilieni, în frunte cu Ronaldo și Ronaldinho cu tot, se chinuiau să țină pasul cu comentariul lui Emil Grădinescu, comentatorul TVR1 (18.06), care, țipa entuziasmat la fiecare atingere a mingiei de către unul dintre cei care formau grămada starurilor sud-americane. În paranteză fie spus, se pare că brazilienii, impresionați de comentariu, nu și-au dat seama cu ce ocazie se aflau pe teren, așa încît, toată reprimănta a mers pe terasă, n-au tras nici un șut pe poarta australienilor...

No comment...

- Iar? se miră Haralampy.

- Da, iar, îi răspund.

Cu toate-acestea, prietenul nu mai are coerența de altădată nici în gîndire și cu atît mai puțin în exprimare... Se așează pe taburet în fața televizorului, unde, pe Național Tv, Stela și Arșinel spun vorbe de care telespectatorii, din respect pentru ce erau cei doi cîndva, au obligația morală să rădă, fiindcă e o emisiune de divertisment.

Încearcă și nevastă-mea, Coryintina, dar abia reușește să scoată un fel de scîncet de cațeluș comutar. Ba nu, mint: glasul ei seamănă cu al Palomei Petrescu, Secretar de stat în Ministerul Educației și Cercetării cînd explică telespectatorilor leșinați de curiozitate, pe bază de schemă desenată pe hîrtie, traseul pe care l-a urmat „răufăcătorul redactor” de la ziarul „Adevărul” care a intrat în posesia subiectelor pentru testul național la istorie, subiecte pázite cu strănicie. Și atunci, dar și în continuare, după cum a declarat textual domnul ministru Hărdău la o conferință de presă (18.06, la jurnalele de știri ale televiziunilor:

„Delegații vor veni după subiecte în aceleași condiții de securitate...”

Dinspre ținuturile hadesiene s-a auzit un „Hi-hi-hi! urmat de un „Ho-ho-ho! Hau-hau-hau!...”

- Hei! Liniște!, se enervează Haralampy. Rădeți ca niște diabolici... Am și eu de zis vreo două și n-am loc de voi...

Și zice:

- Domnilor și doamnelor, stimați prunci, iertați-mi sentimentalismul, însă, ori de cîte ori văd la televizor vietăți a căror îmbrăcăminte ilustrează austeritatea orînduirii noastre, îmi vine în minte imaginea misterului și farmecului feminin, creată, doar prin câteva cuvinte, de George Calinescu în romanul său „Cartea nunții”. Ideea indusă de marele autor, este aceea de a ne imagina o femeie frumoasă într-un furou a cărui lungime se oprește nu cu mult deasupra genunchilor... Înțelegeți?

- Eu nu, zice fiu-mi-o Jerome.

- Liniște! Reiau ideea: acest adevăr este obositor, enervant și hilar pentru zilele noastre cînd totul plus ceva ni se servește prin intermediul micului ecran zilnic, mai ales la sfîrșit de săptămână, cînd platourile sunt populate consistent de topăitoare semi îmbrăcate...

cronica tv

„Stela și cu Arșinel nu mai au umor defel”

- din vol. „Culegere de folclor din zona Național Tv”, de C. Haralampy -

Ce v-am spus? Nu mai e Haralampy care a fost și care l-ar fi aplaudat pe Gigi Becali auzindu-l spunînd la știrile sportive unui reporter tv:

„- Mă, jurnalistule, eu te cunosc de la distanță că ești securist, așa că pleacă...”

Nuuuuu. Acum nu pare să audă, ci ne spune ridicîndu-se emoționat de pe taburet:

- Dragilor, cu profundă emoție și mîndrie cultural-patriotică am urmarit împreună reportajele tv, participînd și noi cît am putut de afectiv la deschiderea Salonului cărții „Bookfest 2006”, alături de Domnul Președinte Traian Băsescu ghidat cu maximă competență de domnul Gabriel Liiceanu. Și spuneți-mi: imaginile tv nu ne-au umplut de relaxare, momente vesele bazate pe spiritualitate prezidențială, dar mai ales de pace sufletească, fiindcă Domnul Președinte nu numai că a citit „Codul lui Da Vinci”, dar e și cartea preferată a domniei sale? Ne-au umplut... Ei, dragilor, eu vă spun că nu cred...

- Ar trebui să chemam SMURD-ul, a zis în șoapta nevastă-sa.

Ce e drept, fuseserăm speriați că Domnul Președinte ar fi putut să aibă o astfel de preferință, noroc ca domnia sa a readus rapid lucrurile în matca lor spunînd:

-Cartea mea preferată, în copilărie, a fost „Aventurile lui Hucklberry Finn”...

Ei, așa da! Privind imediat cu alți ochi imaginile tv convinși că, în perspectivă pedist-cotroceniana, biografii domnului Băsescu vor avea în vedere, desigur, acest amănunt cu reverberații și ramificații hoinărind prin hațisuri freudiene... Și, în liniștea care se lasă dintr-odată, îl auzim pe domnul Borbely spunînd apăsător:

„Sinistrații sunt obligați să-și asigure locuințele construite de stat...” (Știri Tv, 13.06).

-Are dreptate, domnu', zice Haralampy. Fin'că sunt locuințe faine, construite după proiectul „Bojdeucii din Țicău” și Mănăstirea Argeșului înainte de zidirea Anei...

DIN JURNALE TV ADUNATE...

● **Prea Sfințitul Pimen**, la Jumale tv, cu ocazia protestului de la Suceava pentru retrocedarea pădurilor:

- „România este un stat mafiot”

Haralampy:

- Așa e, părinte: gura Bisericii adevăr graiește...

● De la 1 iulie, **noi majorări de prețuri** la benzină, gaze, țigări și alcool, ceea ce îl face pe Haralampy să exclame:

-Uraaaaa! Mai avem un pic pîna la UE... Poate scăpăm cu viață...

● **Dan Voiculescu**, la jurnalele de știri tv din 16.06:

„Am colaborat cu securitatea așa cum au colaborat toți românii angajați la stat...”

Haralampy, soacră-si:

- Mami, mîine dimineață te prezinți cu o adeverință de la CNSAS din care să rezulte că n-ai făcut poliție politică, și care să conțină numele *dumeatale* de informator. Altfel, adio, consiliu de familie...

Dumitru HURUBĂ

actualitatea

ochiul magic

Moravuri intelectuale

De mult nu a mai scris Mircea Martin un text atât de viu ca cel din ultimul număr al revistei *Cuvântul* (15 iunie-14 iulie 2006). Îl citești cu plăcerea celui care simte că verva cuvintelor este dublată de adevărul incontestabil pe care tot ele îl înfățișează: e vorba de portretul intelectualilor români în vremurile de azi, de graba, orgoliul și optica tendențioasă cu care fiecare este înclinat să-i judece pe alții, și asta într-un mod amintind de superficialitatea glumeață a personajelor lui Caragiale. Cităm un scurt fragment: „Ceea ce se observă ușor, așa spune chiar că «sare în ochi», este locvacitatea necondiționată a intelectualului român. El vorbește cu două guri și ascultă cu o singură ureche – în cazul fericit în care se decide totuși să asculte. El înțelege totul «din prima»: e aproape obligat să procedeze/proceseze astfel pentru că altfel s-ar plictisi. Tot ce fac, spun ori gândesc alții (decît el și eventual «ai lui») îl plictisește îngrozitor, îl disperă. Iar dacă respectivele spuse ori scrise se înțimplă să aibă ecou, ei bine, o asemenea situație îl dezgustă pur și simplu.” În același număr atrag atenția cele două interviuri pe care Laura Albușescu le ia Antoanetei Ralian și lui Jean Grosu, doi monștri sacri ai traducerilor în limba română. Din ele, ca de altminteri și din chestionarul adresat unor traducători precum Sorin Mărculescu, Irina Mavrodin, Andrei Cornea sau Radu Paraschivescu, reiese un adevăr trist: că nesocotirea traducătorilor români arată nu numai că importanța pe care o acordăm limbii române este tot mai mică, dar că, pierzîndu-ne credința în limbă, vom intra într-o curbă de extincție culturală.

Dancefest

Simbata trecută – zi de vîrf la Bookfest. Lumea de pe lume venită să cumpere cărți, să fie văzută cumpărînd cărți (cîțiva politicieni), să ia autografe de la scriitori care și-au cîștigat celebritatea nu în primul rînd prin operă, să descopere noutăți în domenii „de nișă”, în general nemediatizate, să înfîlnească vechi cunoștințe... În aglomerația (nu atât de sufocantă ca în anii trecuți, spațiul generos și mai aerisit fiind un mare cîștig al noii „locații”), Dan C. Mihăilescu era ubicuu. Lansa, modera, dezbatea, tot timpul în vervă, neconvențional și simpatic, iar cohortele dintre standuri se opreau să-l asculte și acolo rămîneau, atente și participative, zeci de minute. Fiindcă, dacă există la noi cineva care știe să facă din prezentarea unor cărți serioase un spectacol seducător și incitant la lectură (chiar și cînd nu îi împărtășește în totalitate opiniile), dacă există un „popularizator” eficient al noutăților editoriale valoroase, el e acela. Odată întors acasă, ostentiv dar mulțumit de „recolta” de volume ce-i asigură lecturi pe toată vara, Cronicarul s-a apucat să citească presa zilei. Și, în *ADEVĂRUL LITERAR ȘI ARTISTIC* peste ce dă? Un „medalion Dan C. Mihăilescu” întins pe trei pagini mari, toate de citit, de la dialogul cu Marius Vasileanu, și pagina memorialistică intitulată *Controbăind prin AND*, la portretul sintetic *Un conservator postmodern* semnat de Daniel Cristea-Enache. Deși unde te întorci dai de el, cu *scriitorinul* nostru nu te plictisești niciodată. Neobositul dans cu cartea – Dan C. Fest.

Cronicar

Consiliul Uniunii Scriitorilor

În ziua de 16 iunie a.c. a avut loc ședința Consiliului Uniunii Scriitorilor. În cadrul ședinței, Nicolae Manolescu, președintele U.S., a prezentat o informare despre probleme curente ale Uniunii, arătînd, printre altele, că în prezent are loc computerizarea filialelor și racordarea la Internet. Președintele U.S. a prezentat proiectul de investiții pentru consolidarea și renovarea sediului din Calea Victoriei precum și a vilei U.S. de la Neptun. În legătură cu rezultatele auditului efectuat în prezent la U.S., președintele a spus că nu s-au constatat până acum activități frauduloase în domeniul financiar-contabil, dar că disciplina financiară nu a fost riguros respectată. Nu au fost urmărite cu strictețe încasările de la debitorii ceea ce a dus la o diminuare a veniturilor Uniunii. Bunurile patrimoniale ale U.S. ar trebui să fie mai bine fructificate. Președintele U.S. a prezentat situația de la revista „Viața Românească” arătînd că, în urma demisiei redactorului-șef, Caius Traian Dragomir, se impun măsuri de reorganizare a redacției. Consiliul a aprobat propunerea președintelui U.S. de a se înființa o revistă pentru tinerii scriitori. În continuare, Varujan Vosganian, vicepreședinte al Uniunii Scriitorilor, s-a referit la raportul dintre cheltuielile și veniturile U.S. și la proiectele legislative care vor sta în atenția Uniunii în perioada următoare: înființarea unui

timbru cultural aplicat investițiilor strategice din construcții, trecerea Centrului Cultural „Ipotestii” sub egida U.S. și transformarea sa într-un centru cultural național (cu finanțare de la Stat), dreptul prioritar al U.S. de a cumpăra imobilele în care funcționează filialele sale. Gabriel Chifu, secretar al U.S., a prezentat proiectul prin care Uniunea Scriitorilor urmărește să se implice mai mult în acțiunea de creștere a vizibilității valorilor literare contemporane (în parteneriat cu televiziunile). Demersurile U.S. pentru rezolvarea unor probleme patrimoniale au fost prezentate de Alexandru Istrate, directorul general al Uniunii Scriitorilor. Consiliul a discutat raportul Comisiei de validare. În urma ratificării de către Consiliu, au devenit membri ai Uniunii Scriitorilor următorii:

- Filiala Arad:** Irhazi Janos.
- Filiala Bacău:** Aurora Barcaru, Paul Blaj, Ion Fercu, Vasile Larco, Victor Mitocaru, Ionel Necula, Vasile Sevaste Ghican, Valeria Tăicuțu Manta, Mariana Zavati Gardner.
- Filiala Brașov:** Viorel Cernica, Monica Ana Ștefănescu.
- Asociația Scriitorilor București. Secția de poezie:** Ion Filipoiu, Cristian Gava, Dan Iancu, Bogdan I. Pascu.
- Secția de proză:** Baruțu Arghezi, Ioan Cărmăzan, Radu Marin Mocanu, Tudor Călin Zarojanu.
- Secția de dramaturgie:** Anișoara Mija.
- Secția de critică și istorie literară:** Georgeta Adam, Stan V. Cristea, Liliana Corobca, Florin Mihăilescu, Victor Vișinescu, Constantin Trandafir.
- Secția de traduceri:** Ion Crețu, Constantin Dumitru

Palcus, Viorica Ionescu Nișcov, Valentina Pituț, Șerban Stati, Brenda Walker.

Filiala Chișinău: Alexandru Burlacu, Alexandru Țurcanu, Ghenadie Postolache.

Filiala Cluj: Elena Abrudan, Lucian Bâgiu, Aurel Codoban, Vasile Chira, Yvonne Goga, Ion Ghiur, Aranyi Horvath, Sălcu Horvat, Jakab Antal, Karacsony Zolt, Alexandra Medrea, Lajos Molnos, Constantin Rusu, Voichița Sasu, Călin Teuțișan, Sanda Tomescu Baciu, Vasile Voia.

Filiala Constanța: Sergiu Miculescu, Vasile Mizdrea, Ioan Roman.

Filiala Craiova: Gheorghe Alexandru, Nicolae Băbălău, Horia Dulvac, Anton Jurebie, Lelia Trocan.

Filiala Iași: Martin Abramovici, Gabriel Alexe, Ștefan Amariței, Aurel Andrei, Ionel Bostan, Ion Burcin, Valentin Coșereanu, Violeta Craiu, Dan Doboș, Daniel Dragomirescu, Maria Mănuță, Petruț Pârvescu, Ion Popescu Sireteanu, Teodor Praxiu, Christian Tămaș, N. A. Ursu, Vasile R. Zetu.

Filiala Pitești: Liana Alecu, Calinic Argatu, Dumitru Augustin Doman, Jean Dumitrașcu, Leon Dură, Marin Radu Ene, Mihai Mihăiță Loviște, Luiza Pârvan Petre, Petru Pistol, George Rizescu, Gheorghe Smeoreanu.

Filiala Sibiu: Diana Cămpăan, Dorel Cosma, Ioan Mariș, Emil Șain.

Filiala Târgu Mureș: Ioan Nistor, Melania Cuc.

Filiala Timișoara: Manolita Dragomir Filimonescu, Petraș Ioan, Dumitru Buiciuc, Viorica Bălțeanu. ■

Revista România Literară

Data de apariție:
în fiecare vineri a săptămîinii

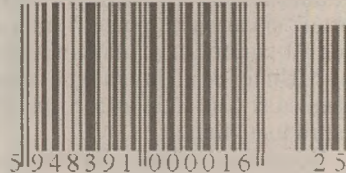
Date tehnice de contact:

Revista editată de S.C Satiricon SRL
CUI: R18006758 - J40/16647/2005

Cont RON RO08BRDE445SV50236294450
BRD-SUC. DOROBANȚI

Pentru instituții bugetare
RO41TREZ7015069XXX006155
TREZORERIE SECTOR 1

Pentru abonamente în străinătate:
Cont EUR : RO93BRDE445SV50236534450
BRD - SUC. DOROBANȚI

Abonamente:

1 an: 94 RON
1/2 an: 48 RON
1/4 an: 26 RON

Abonamente în străinătate:

1 an: 100 EUR

DIFUZARE: Adrian Bucur tel.0747.497.950
e-mail: adrian.bucur@satiricon.ro
PUBLICITATE: Laura Rădulescu
tel.0747.497.943,
e-mail: laura.radulescu@satiricon.ro

Preț: 2 lei